ЧИ ВИРОК ТИМОШЕНКО СПРАВДІ ОСТАТОЧНИЙ

ЯК ЧЕРЕЗ ПОЛІТИЗАЦІЮ ДЕГРАДУЮТЬ СИЛОВІ СТРУКТУРИ

ЧИМ МАСОВА ІММІГРАЦІЯ ЗАГРОЖУЄ ЄВРОПІ

Тиждень
український

№ 42 (207) 14 – 20 ЖОВТНЯ 2011 р.

РЕАКЦІЯ СВІТУ НА СУД НАД ЕКС-ПРЕМ'ЄРОМ: ШОК І ГНІВ

ЯК ЙОГО ЗУПИНИТИ?

ЗАХІДНІ ЛІДЕРИ СПІВВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА РЕЖИМ ЯНУКОВИЧА. ЧАС ВИПРАВЛЯТИ СВОЇ ПОМИЛКИ

The Economist

Featuring selected content from The Economist

ISSN 1996-1561

Державне агентство України з питань кіно
Головне управління культури КМДА

Генеральний партнер

УКР/ІН/БАНК
Український Інноваційний Банк

Офіційний спонсор та спонсор гран-прі

Розміщує

molodist 41

міжнародний кінофестиваль

festival goes digital

Конкурсна програма: студентські, короткометражні, повнометражні фільми / Національний конкурс: панорама українського кіно 2010-2011 / French Connection - франкомовне кіно / German Wave - німецькомовне кіно / Скандинавська панорама / Нове російське кіно / Фестиваль фестивалів / Синергія / Української прем'єри / Скандинавська панорама / Eye on films / In Memoriam / Польська школа анімації / Польський документ / Ночі короткого метру / Ретроспектива фільмів Сандрін Боннер / Специальні події

фестивальні локації:

фестивальний центр "Кінотеатр Київ"
кінотеатр "Жовтень"
кінотеатр "Кінопанорама"
кінотеатр "Київська Русь"

22-30.10 2011

Міністерство закордонних справ Німеччини / Державний фільмофонд Росії / Польський інститут у Києві / Інститут Адама Міцкевича/ Фільмотека Народова / Польський інститут кіномистецтва / Чеський культурний центр / Посольство Королівства Данія в Україні / Посольство Королівства Норвегія в Україні / Посольство Фінляндії в Україні / Посольство Швеції в Україні / Данський інститут кіно / Ісландський кіноцентр / Норвезький інститут кіно / Фінська кінофундація / Шведський інститут кіно

FIAPF

Авіалінії фестивалю: МАУ

Офіційний перевізник: ІНГО ЛІЗИНГ

Інтернет-портал фестивалю: tochka.net

Радіо партнер: ПРОСТО 102.5 FM

Офіційні партнери: ZARINA, JTI

* Точка.нет, Адвакат, ДНП, Зорінг, Дентій, молодість, Герман-вейв, Фрагментація, Інженерія, Айсон-фелікс, фестиваль-гус, директор

Фото тижня
Влада йде в глуху оборону

4

Примати і люди
Чому після судового рішення у справі Тимошенко стосунки в суспільстві зведено до схеми взаємодії самців у зграї приматів
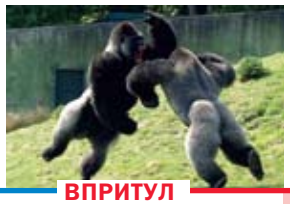
6

Шок
Реакція Заходу на вирок Тимошенко
8

ВПРИТУЛ

Спільно врятувати Україну
Чи зможе Захід, який фактично сприяв приходу Януковича і К° до влади, виправити наслідки своїх прорахунків
10

Територія впливів
Рада Європи: плюралізм дискурсів чи розпорошеність дії?

14

Погані манери
Як влада приховує інформацію і нав'язує громадянам пропагандистські кліше
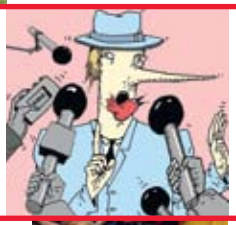
16

Ігор Лосєв
про політизацію і деградацію МВС
20

Кілер-бум
Чому Україна притягує найманих убивць
22

Amnesty International:
хто розплачується за безкарність правоохоронців?
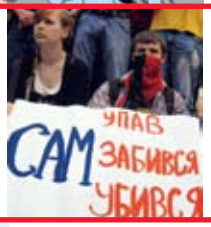

24

Пси режиму
Для чого озброюється до зубів українська міліція

26

Володимир Дубровський
про те, чому з України тікають інвестори
28

Не вийшло оптом – піде вроздріб?
Чому Україна ризикує втратити контроль над внутрішнім ринком газу
30

Юрій Макаров: чому діяльність численних нібито суто культурних об'єднань росіян в Україні залишається поза увагою відповідних компетентних органів?
32

Лишень трохи інакше
Чому в Польщі знову переміг Туск і К°
34

Тиснява на острові
Чому Британія і решта Європи потрапили в залежність від масової імміграції, яку важко спинити

36

МИ

«Безголовий» експеримент Європи
Крістофер Калдвелл про загрози вільного пересування

38

Чарівник
Чому революція під проводом Стіва Джобса тільки починається
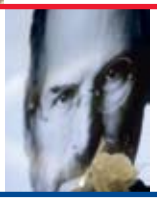
40

Смертники в погонах
Яку роль виконували штрафні батальйони в Червоній армії
44

НАВІГАТОР

Життя без ілюзій
За що більшовики знищили Сергія Єфремова
48

Лавровий чи терновий?
Чому літературні премії віддзеркалюють відносини між суспільством і владою
52

Місто на кордоні
Як реінкарнували гетьманську столицю Глухів
62

Тиждень
www.tyzhden.ua

№ 42 (207) 14 – 20.10.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступники головного редактора Ростислав Павленко, Наталія Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко, Андрій Дуда, Алла Лазарева
Редактори Жанна Безпятчук, Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Роман Кабачій, Дмитро Крапивенко, Ігор Кручик, Андрій Лаврик, Олена Максименко
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня, Олександр Михельсон, Аліна Пастухова, Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Єрмоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Юрій Бедрик, Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андрєєва
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
Skype: tyzhdenadvert
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 116066
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 12.10.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредагування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р», під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі, публікуються на комерційній основі

ВЛАДА ЙДЕ В ГЛУХУ

ОБОРОНУ

Величезна кількість міліції під час акцій протесту, хай і не вельми численних, – це вже свого роду візитка України. Одначе цим атрибутом поліцейської держави влада вирішила не обмежуватись. Стало нормою напередодні акцій попереджати про можливі теракти (справа «васильківських терористів», які нібито готували вибухи на День Незалежності, відповідні заяви за добу до оголошення вироку Юлії Тимошенко). Мітингувати щораз небезпечніше: як не терактом налякають, то газом потруять – останнім часом міліція розщедрилася на застосування цього спецзасобу (знову ж таки згадаймо ювілей Незалежності й день вироку експрем'єрові). Зрештою, незадоволеним дедалі важче діставатися до владних установ. Після так званого афганського штурму без жодних пояснень виріс паркан навколо Верховної Ради; 11 жовтня залізними щитами обгородили президентську Адміністрацію. Залишилося на законодавчому рівні, як у Росії, заборонити мітинги біля Кабміну, парламенту, «ставки» Януковича на Банковій – і спокій можновладцям гарантовано.

Фото: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ, УНІАН

6 жовтня

ВР в першому читанні ухвалила **президентський законопроект про декриміналізацію економічних злочинів**

7 жовтня

Влада Киргизії заблокувала трансляцію іноземних каналів на час виборчої кампанії до 30 жовтня

8 жовтня

У Києві урочисто відкрито стадіон «Олімпійський». Неготовність об'єкта не вдалося заховати за пафосною презентацією

Примати і люди

Виголошення вироку Юлії Тимошенко забрало в судді Родіона Кирєєва менше ніж три з половиною години, не рахуючи перерв. Екс-прем'єрка повинна сім років відсидіти у в'язниці, три роки після того не обіймати державних посад і сплатити 1,516 млрд грн НАК «Нафтогаз України». Цей суд і цей вирок позбавляють змісту будь-які звинувачення на її адресу. По суті, влада своїми діями організувала головній опозиціонерці повне відпущення гріхів, справжніх чи уявних. Відтепер вона – *політв'язень* незалежно від того, як скоро буде й чи буде взагалі реалізована подальша комбінація з її помилування або виправдання в суді вищої інстанції на догоду Європі.

Те, що зробили біло-блакитні (той, хто вірить, що нервовий вундеркінд із Березані самостійно, без постійного керівництва згори, прийняв відповідне рішення, може далі не читати) істотно зіпсувало загальний клімат в Україні – як хочете: атмосферу, повітря, бо остаточно й очевидно звело всю складність стосунків у суспільстві до схеми взаємодії самців у зграї приматів. Серед приматів є лише сильні й слабкі. У нашому заповіднику, де колись були й Руська правда, й Статут Великого князівства Литовського, й Магдебурзьке право, й Пакти й Конституції прав і вольностей та ще багато чого, тепер панують інші правила. Віднині тут, як і в зграї, теж є два різновиди особнів: круті та лохи.

Як потрапляють до стану крутих, надійної інформації не маю. Треба запитати фахівців із поведінки тварин, кажуть, там є якісь ритуальні пози. Але якщо ти вже потрапив, далі одне з найголо-

Тиждень в історії

14 жовтня 1851 року

Засноване інформаційне агентство Пауля Ройтера – Reuters (Велика Британія)

15 жовтня 1894 року

У Франції **був заарештований Альфред Дрейфус за звинуваченням у шпигунстві.** Почалася так звана справа Дрейфуса

16 жовтня 1946 року

За вироком у Нюрнберзі страчено німецьких злочинців, зокрема Іоахіма фон Ріббентропа й Альфреда Розенберґа

9 жовтня

Українські боксери вибороли перше загальнокомандне місце на Чемпіонаті світу

10 жовтня

У латвійському парламенті сформовано більшість. Проросійський блок, який набрав найбільше голосів, до коаліції не ввійшов

11 жовтня

Юлії Тимошенко присуджено сім років тюрми. Під час зіткнень під Печерським судом міліціонери затримали сімох її прихильників

12 жовтня

У Мьянмі почалося масові звільнення політв'язнів. На волю вийшли 120 осіб, амністія триває

вніших твоїх завдань – доводити решті зграї, що вони лохи. Ось такий небагатий вибір: не хочеш бути крутим, погоджуйся бути лохом. Якщо ти не готовий об'їхати невеличкий затор по зустрічній, щоби потім закоркувати перехрестя, ти лох. Якщо ти не готовий вбудовуватися в стосунки й відстібати відповідний відсоток (з перспективою зростання, коли вже тобі почнуть відстібати), ти лох. Якщо ти визнаєш за іншими істотами своєї біологічної відміни ті самі права, що й за собою, ти тричі лох.

Ось що зробила влада на чолі з керманичем, який тепер зворушливо відхрещується від ухвали підлеглого примата: вона наочно спростила стосунки в суспільстві, які нарощувалися століттями. Інакше кажучи, культуру. Культура – це не Гайдн вечорами у філармонії, не Пруст у шезлонгу на вихідних (хоча й це також). Культура – це складність, яка здобувається досвідом поколінь. Складність означає правила, етику й етикет, а також непереборну звичку ними керуватися. Звісно, це вимагає певної організації особистості. Якщо складність тобі не по натурі, не по мізках, ти намагаєшся все спростити, так би мовити, «до основанья, а затєм»... А потім твої діти приречені знову вибудовувати піраміду стосунків майже з нуля. Тільки не розраховуй на їхню подяку.

Ні, тобі подобається мати запасні апартаменти в Лондоні чи на Лазуровому березі, як сурогат – маєток по старій Обухівській трасі, а це як мінімум означає, що ти цінуєш окремі вияви складності: чисті доріжки, безпечні вулиці, гарно підстрижені газони. І ти досі не втямив, що все це в масштабах країни, а не в межах, означених шлагбаумом із охоронцем, є похідним від тієї клятої культури, яка включає в себе і поділ влад, і панування закону, і чесний підрахунок голосів, і ще безліч дрібничок, які не так важко засвоїти, аби було бажання.

Так сталося, що купка вищих приматів, яка вважає нас лохами, півтора року нав'язувала нам своє вельми спрощене світобачення й нарешті влаштувала таку переконливу його демонстрацію, щоби ні в кого не залишилося найменших сумнівів.

Юрій Макаров

Продовження теми **на стор. 8–13**

Лукашенка в облозі

Євросоюз продовжує впроваджувати санкції щодо білоруського режиму – на черзі ще 16 посадовців, причетних до порушення прав людини в країні. Такою є відповідь на арешт правозахисника й журналіста, лідера організації «Вясна» Алєся Бєляцького. Білоруське МЗС відповіло у властивій йому манері: мовляв, ЄС зазіхає на суверенність країни. Сам Лукашенка посилює антизахідну риторику й вихваляється тим, що він «не продався американцям, як Кучма», а також продовжує репресії: після правозахисників і опозиціонерів бацька взявся за соціологів. У Мінську днями був заарештований Алєг Манаєв, засновник Незалежного інституту соціально-економічних і політичних досліджень, який оприлюднив інформацію про те, що рейтинг Лукашенки упродовж цього року впав більш ніж удвічі.

Запрограмований вибір

Законопроект про вибори народних депутатів, внесений цього тижня до Верховної Ради шістьма членами пропрезидентської більшості, встановлює зручні правила для Партії регіонів. Так, половина парламентаріїв обиратиметься в мажоритарних округах – як доводить досвід виборів 1998 та 2002 років, це дає владі змогу сформувати за рахунок мажоритарників слухняну парламентську більшість, навіть якщо головна провладна партія програла вибори. Друга половина депутатів, котрі висуватимуться, як і тепер, за списками, представлятимуть тільки партії. Участь у перегонах виборчих блоків заборонять, що різко погіршує шанси на об'єднання опозиційних сил. Щоб потрапити до ВР, треба буде набрати не 3% голосів, як зараз, а 5% – це ставить під сумнів входження до парламенту, зважаючи на нинішні рейтинги, таких політичних сил, як «УДАР» та ВО «Свобода». Крім того, якщо законопроект буде прийнято в нинішній редакції, кандидати не зможуть відкликати з нижчих виборчкомів тих своїх представників, яких перекупили чи залякали конкуренти. Самі «вибори», згідно зі згаданим документом, відбудуться в останню неділю жовтня 2012 року.

ФОТО: УНІАН, ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ

17 жовтня 1113 року

Споруджено Києво-Михайлівський Золотоверхий собор (розібрано 1934-го)

18 жовтня 1921 року

Сформовано Кримську Автономну Радянську Соціалістичну Республіку у складі РРФСР

19 жовтня 1947 року

Початок масового (близько 150 тис. осіб) **вивезення українців до Сибіру**

20 жовтня 1947 року

У США спеціальна комісія почала слухання щодо проникнення комуністів до Голлівуду

10 грн за долар

таким може бути курс, якщо Україна не отримає наступного кредиту від МВФ. Прогноз дослідної групи британського Royal Bank of Scotland Group Plc

На $3 млрд

зменшилися золотовалютні резерви в Україні у вересні цього року: від $38 млрд до $35 млрд. Дані НБУ

$1,5 млрд

втратила наша держава через дію експортного мита на зерно за три місяці 2011 року. Дані інформаційного центру Української аграрної конфедерації

5 ОБЛИЧ

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
мав «хвилину слави» на «Олімпійському»

Президента освистали під час його промови на відкритті оновленого стадіону – українське ТБ цього не помітило.

ВІКТОР ТИХОНОВ
похвалив Лукашенку

«Я вважаю, що завдяки вашому уряду і президенту при такому особливому натиску змогли утриматися, щоб люди мирно жили», – сказав український посол у Білорусі.

КІРІЛЛ
відчув спротив

У Кишиневі противники російської експансії завадили предстоятелеві РПЦ покласти квіти до пам'ятника Стефану Великому.

ВОЛОДИМИР ЛИТВИН
відхрестився від паркану

Спікер визнав, що ВР профінансувала лише встановлення двометрової загорожі з боку вулиці Грушевського й не має відношення до паркану з боку Маріїнського парку.

ДЕНИС ОЛЄЙНІКОВ
дійшов до UEFA

Власник компанії ProstoPrint, яку українські правоохоронці звинувачують у незаконному використанні логотипів Євро-2012, оскаржує дії вітчизняної влади в UEFA.

ВИРОК ТИМОШЕНКО

ШОК

«Перед Банковою постає вибір»

Деймон Вілсон, віце-президент Атлантичної ради (США)

– Українська влада провадить дві фундаментально суперечливі лінії політики: просування України до Європи та вихолощення політичної опозиції. Уряд не може досягнути першої цілі, втілюючи в життя другу. Перед Банковою постає вибір.

«Ліберали ПАРЄ закликають Україну відмовитися від практики політичних процесів»

Анн Брассер, голова групи лібералів та демократів у ПАРЄ (Люксембург)

– Я можу лише додати свій голос до численних інших, хто висловив свою незгоду з вироком Печерського суду в Києві стосовно колишнього прем'єр-міністра Юлії Тимошенко. Неприпустимо, щоб політичні рішення використовувалися як привід для кримінальних присудів. Усі різновиди політичної мотивації та селективного правосуддя заважають розвитку демократії в Україні. Кожна демократична держава мусить чітко відокремити судочинство від політики, поставити до дії цілковито незалежне правосуддя і назавжди відмовитися від практики політичних процесів у судах.

«Тимошенко може стати для Києва елементом торгу»

Егідіюс Варейкіс, голова Комітету з регламенту ПАРЄ (Литва)

– Я не здивований вироком Юлії Тимошенко саме на сім років. Якби термін був коротшим, влада продемонструвала би поступку. Якби довшим, це читалося б як очевидна репресія. Вирок політичний. Звичайно, він стане перешкодою в переговорах про вільну торгівлю та асоціацію. Припускаю, що українська влада використовуватиме фактор Тимошенко, щоб торгуватися з європейцями: дістати щось, поліпшити умови торгівлі, наприклад, в обмін на звільнення.

«Виникають сумніви, чи насправді Україна хоче бути частиною політичної Європи»

Андрес Херкель, член групи Європейської народної партії в ПАРЄ (Естонія)

– Це судове рішення негативно впливає на переговори щодо угоди між Україною і Європейським Союзом про асоціацію. Навіть якби її було підписано, залишаться питання: що це за країна з таким недосконалим судочинством і навіщо ми укладали з нею Угоду про асоціацію? Виникають сумніви, чи справді Україна хоче бути частиною політичної Європи. Очільники ЄС уже висловили своє розчарування. Міністр закордонних справ Естонії Урмас Пает, перебуваючи в Люксембургу на зустрічі керівників дипломатичних відомств країн Євросоюзу, публічно заявив про свою стурбованість.

$6 млрд

кредиту має надати РФ Білорусі на будівництво власної АЕС. Аляксандр Лукашенка днями схвалив підписання контракту

83% українців

вважають, що корупція є візитною карткою вітчизняної освіти. Опитування фонду «Демократичні ініціативи»

40 потягів

має намір зняти з маршрутів Укрзалізниця, щоб оптимізувати експлуатаційні витрати

Західні політики та експерти прокоментували *Тижню* оголошений 11 жовтня вирок Юлії Тимошенко

«Вирок Тимошенко – грандіозний політичний скандал»

Педро Аграмунт, член групи Європейської народної партії в ПАРЄ (Іспанія)

– Я читав сьогодні вранці вирок Печерського суду і не вірив своїм очам. Не думав, що це станеться. Сім років ув'язнення та три роки заборони політичної діяльності – це на сто відсотків політичне рішення. Імовірно, його мета – завадити пані Тимошенко взяти участь у майбутніх парламентських, а згодом і президентських виборах. Мабуть, Янукович у такий спосіб вирішив спростити собі шлях до влади, усунувши небезпечного супротивника. Схожі дії завдають шкоди політичному іміджу України.
Я впевнений, що і Рада Європи, і Європейський Союз не забаряться з оцінками. Йдеться про грандіозний політичний скандал. Бо в справі немає корупції, немає особистого збагачення – це чистої води політика. Навіть якщо Угоду про асоціацію між Україною та ЄС буде підписано, Європейський парламент не ратифікує її, доки Тимошенко перебуватиме за ґратами.

«Вирок шокував ЄС»

Леонідас Донскіс, депутат Європарламенту (Литва)

– На мою думку, цей вирок стане ударом по Україні та її політичній еліті, принаймні якщо йдеться про реакцію Європейського Союзу. Для кожного очевидно, що Юлію Тимошенко викреслено з переліку потенційних політичних суперників та конкурентів президента Віктора Януковича. Екс-прем'єрку надто добре знають у Європі та поза межами, щоб залишити її на самоті. Як і політично вмотивований процес, вирок став гірким розчаруванням, якщо не сказати шоком для ЄС. Водночас це може бути й маневр, щоб дослідити, наскільки далеко може зайти українська влада в згаданій історії і чи Євросоюз усе ще здатний на швидку та належну реакцію. Вони випробовують нашу чутливість. Загалом це все гірке розчарування, хоча разом з ним цинічна та розумна політична гра.

«Сьогоднішній «вирок» – це криміналізація політичних рішень»

Ганне Северінсен, президент міжнародної громадської організації «Європейська медіа-платформа», колишня співдоповідачка Моніторингового комітету ПАРЄ щодо України

– Юлію Тимошенко судили за старою статтею про перевищення влади та службових повноважень, яка залишилася від радянських часів, коли потрібно було мати інструмент покарання людей, які потрапили в немилість до вищого керівництва. Це скандал, що Україна так і не виконала свого зобов'язання реформувати судову систему. Сьогоднішній «вирок» – криміналізація політичних рішень. Це просто copy-paste: рішення прокурора було виконане «суддею» на випробувальному терміні, який є абсолютно залежним і контрольованим. Європейський Союз має вимагати, щоби Верховна Рада негайно розпочала реформу Кримінального кодексу, яку вона зобов'язана провести. Це також означатиме декриміналізацію справи.

«Україна ступила на шлях, сповнений небезпек, що загрожують майбутньому країни»

Сьюзан Корк, керівник програм для Євразії Freedom House

– Сьогоднішній обвинувальний вирок Юлії Тимошенко серйозно вплине як на міжнародний імідж України, так і на її демократичні прагнення до більшої інтеграції з Європою. Freedom House долучається до міжнародного хору голосів осуду та наголошуватиме перед світовою спільнотою, що повага до верховенства права є обов'язковою передумовою для подальших перемовин з Україною. Ми закликаємо ЄС відтермінувати переговори щодо зони вільної торгівлі з вашою країною доти, доки Тимошенко та інших несправедливо ув'язнених опозиційних політиків не випущено та не звільнено від покарання. Слова екс-прем'єрки про те, що нинішні українські керманичі віддаляють вашу державу від Європи, використовуючи при цьому європейську риторику, дістають підтвердження. Такий шлях сповнений небезпек, що загрожують майбутньому України.

ФОТО: РНБ, ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ

Спільно врятувати У

Захід фактично сприяв приходу Януковича і К° до влади, не звертав уваги на порушення законності в перший рік правління. Нині час виправляти наслідки цих прорахунків

Автор:
Андрій Скумін

Українська влада й особисто президент Янукович за останні місяці чули багато заяв і пересторог з боку демократичних країн. Після винесення вироку Тимошенко чи не вперше західні високопосадовці й дипломати озвучили на адресу нашого керівництва щось схоже на погрози (принаймні щодо непідписання/нератифікації угоди про асоціацію і зону вільної торгівлі). Відтак вирок у справі екс-прем'єрки – крок не так юридичний, як психологічний. Президенту і компанії довго казали цього не робити, а вони зробили. І чекають, що з того буде.

Якщо на це питання не буде змістовної і жорсткої відповіді, Янукович і К° дійдуть висновку, що виставити їм межі ніхто не здатний не тільки всередині країни, а й зовні. Відчуття безкарності штовхатиме владу на вчинки, які загрожують ізоляцією, сповзанням у «Русскій мір» і розчиненням у «Євразійському союзі». Для того щоби відвернути цей сценарій і зберегти перспективи для європейського розвитку України, Захід має діяти жорстко та рішуче.

СПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Звісно, стан справ у нашій державі – це відповідальність насамперед українського суспільства. Безперечно, розгром опозиції після приходу Януковича на посаду президента – провина самої опозиції. Зрештою, Юлія Тимошенко залишалася прем'єром, формально мала під-

країну

тримку більшості... Те, як і чому це розсипалося, – питання до організаційної та кадрової політики Тимошенко й оточення. Однак це тема окремої розмови.

Щоб бути справедливим, треба визнати вплив усіх факторів, які зробили Януковича президентом. А безпристрасний погляд на події принаймні 2009-го – початку 2010-го засвідчує: Захід суттєво сприяв приходу до влади Віктора Федоровича і Партії регіонів.

У Європі глибоко помиляються, коли говорять, що Янукович, мовляв, – це вибір українців, тож їм із ним і жити. На виборах 2010 року він здобув підтримку фактично лише третини населення. Це не випадок Лукашенки, за якого дотепер справді голосувала більшість громадян. Янукович не здобув і більшості голосів тих, хто прийшов на вибори.

Відтак від початку міг спиратися лише на підтримку меншості суспільства. А своїми діями він і його команда втратили і її. Різниця 3% з конкурентом – непереконлива перемога. Таку різницю цілком можна забезпечити цілеспрямованим впливом на суспільство.

Цей вплив реалізувався через різні технології, які застосовували зацікавлені сторони: певні групи на Заході, які або під впливом лобістів (зокрема, найнятих регіоналами, **див. *Тиждень*, № 8/2011)**, або виходячи зі своїх інтересів поставили на Януковича; самі регіонали, які використовували західних експертів або як виборчих технологів (як-от Пола Манафорта), або як рупорів для озвучення своєї позиції на Заході (та «від імені» Заходу в Україні); президент Ющенко та його оточення, чия боротьба з Тимошенко перетворилася на відверте підігравання Януковичу (і тим колам на Заході, які ставили на нього). Навіть нинішню справу Тимошенко регіонали примудрилися «повісити» на Ющенка, стверджуючи, що вона нібито виросла з розслідування РНБО, розпочатого ще 2009 року.

Результатом злагоджених (а часто скоординованих) дій цих груп стали хаос в українській економіці та політиці, а відтак зневіра громадян. Остання реалізувалася, зокрема, у «противсіхстві» – відмові від голосування чи непідтримці жодного кандидата.

ЗАХІДНІ Й ПРОЗАХІДНІ ДРУЗІ ЯНУКОВИЧА

Вагомою підмогою Януковичу було його «цивілізування» – як особисто, так і іміджево – в очах західного істеблішменту на найвищому рівні. До цього приклалися і впливові закордонні українці. Відомий економіст та бізнесмен Богдан Гаврилишин виводив Віктора Федоровича в коло найвпливовіших гравців світової економіки і політики, наставляв його в тому, що, як і кому треба казати на Заході. Знаходив час для того, щоби годинами тренувати його; «читав Януковичу, як школяреві, підкреслював» (за його власним висловом в інтерв'ю ЗМІ). Таким чином, на совкову сутність напинався європейський лоск. А експерти, які роками «боролися за демократію», як-от Адріан Коротницький, пропагували «прагматичного» й «ефективного» Януковича.

Однак міф, добре підтриманий як регіоналами, так і їхніми симпатиками в західному істеблішменті, вийшов за межі піаракцій. Його за принципом «зараження ідеями» підхопили й цілком респектабельні медіа (як це часто буває, коли з'являється версія, в яку хочеться повірити, а докази їй справно постачають лобісти). Так, впливова The Financial Times в одній статті з цього приводу всерйоз розмірковує над тим, як змінився Янукович із 2004 року, а в іншій навіть пропонує Путіну берегтися: мовляв, Віктор Федорович обстоюватиме інтереси України.

Чимало українських експертів, які отримували на свою діяльність західні гранти, спіймали «момент»: у Європі модно говорити про «прагматичних» регіоналів, про Януковича, який змінився. Тож у численних коментарях для ЗМІ, на токшоу, на круглих столах стали тиражуватися відповідні тези. »

ВИРОК ТИМОШЕНКО

Світові ЗМІ про присуд екс-прем'єрові

WSJ.com THE WALL STREET JOURNAL. ONLINE

ФАРС ПО-КИЇВСЬКИ

У сучасних демократичних країнах політичні розбіжності залагоджують політичними засобами, а різних поглядів на політику не криміналізують. Але в Україні Януковича заведено інакше: проти опозиції розгорнуто кампанію залякування й судового переслідування... Як і в інших автократіях, що намагаються зберегти видимість правової респектабельності, уряд Януковича намагався дистанціювати себе від процесу банальними заявами про поділ влади та верховенство права. Та якщо Янукович серйозно хоче ввести Україну до кола «сучасних і динамічних» країн, він може продемонструвати це, припинивши судове переслідування опозиції і дозволивши Тимошенко та іншим вільно брати наступного року участь у парламентських виборах. Вільні країни не роблять злочином програш на виборах – Янукович має уважніше обміркувати це, перш ніж ставати в позу реформатора.

FINANCIAL TIMES

ПОЛІТИЧНИЙ ВИРОК

Віктор Янукович, президент України, каже, що зробив стратегічний вибір на користь тіснішої інтеграції своєї держави з Європою, а не пристав на ласкаві обіцянки Росії із залізними кулаками. Однак засудження його запеклого політичного ворога Юлії Тимошенко до семи років ув'язнення – це великий крок країни назад від досягнення цієї мети. Від часу свого обрання на початку 2010 року Янукович демонстрував більшу симпатію до авторитаризму в російському стилі, аніж до західних демократичних цінностей... Єврокомісія, яка от-от укладе угоду про широку зону вільної торгівлі з Україною, не може ігнорувати такого вибіркового правосуддя. Однак не може вона ігнорувати й стратегічної важливості міцного включення цього ключового буфера між Європою та Росією до західного товариства. Це переважує долю будь-якого політика. Вирок треба засудити, але він не повинен стати загрозою для успішного завершення переговорів про торгівлю. Якщо відмовитися від обіцянок доступу на єдиний ринок і, можливо, навіть безвізового режиму, не виключені непередбачені наслідки: Україна буде виштовхнута на орбіту Росії.

theguardian

ПРОЦЕС ТИМОШЕНКО – АВТОГОЛ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вирок Тимошенко – однозначний сигнал: Януковичу насправді байдуже, що про нього думають у ЄС. Цей сигнал підтверджує і те, про що критики Януковича вже давно казали – під його керівництвом Україна сповзає до «керованої демократії» в російському стилі та авторитаризму...

Спочатку дехто вітав схильність Януковича до старомодної централізації. Теперішня політична «стабільність» в Україні вигідно контрастувала з хаосом помаранчевого періоду 2004–2010 років. Але після вироку Тимошенко звернулася до історії і заявила, що Україна повернулася до 1937-го й темної доби сталінських показових процесів.

Перемога нинішнього президента подавалася мало не як гарантія перемоги демократії і «змагальності в політиці».

На окрему увагу заслуговує реакція Заходу на президентські вибори-2010. Він не надав принципового значення недопущенню фальсифікацій. Загальна кількість міжнародних спостерігачів під час другого туру тих виборів – близько 3 тис. (на понад 30 тис. дільниць), причому досвідчених представників ОБСЄ було лише 60 у центрі й близько 600 «у полі». Для порівняння: на переголосування другого туру в 2004-му з'їхалося близько 12 тис. спостерігачів з-за кордону, а місія ОБСЄ налічувала безпрецедентну кількість – 1,3 тис. осіб. На відміну від 2004 року здебільшого поза увагою лишалися «місця природної концентрації» (і, цілком імовірно, неприродного додавання голосів) електорату Януковича: підприємства, маленькі індустріальні містечка Сходу та Півдня тощо.

Симптоматично, що після завершення голосування західні лідери поспішили привітати Віктора Федоровича з перемогою, навіть не чекаючи розгляду скарг його опонента. Наприклад, привітання від Барака Обами надійшли ще 11 лютого 2010-го, хоча ЦВК офіційно оголосила результати виборів лише 14 лютого. Зрозуміло, такий поспіх справив необхідне враження і на ЦВК, і на судові інстанції в Україні.

МЕДОВИЙ РІК

Кліше «Янукович принесе стабільність влади, яка проведе реформи», самонавіяне Заходом, виявилося таким живучим, що майже весь перший рік його президентства Європа пробачала ВФЯ і К° практично все. Перекроїти під себе парламентську більшість всупереч Конституції і рішенню Конституційного Суду? Немає питань, це ж створить міцну вертикаль влади. Конституційний Суд ухвалив рішення про створення коаліції, що суперечить попередньому? Ну то це побічні ефекти незрілої демократії.

Дозволили Росії тримати свій флот у Севастополі до середини століття, порушивши при цьому конституційні процедури? Мабуть, їм таки справді потрібна ота знижка на газ. Змінили Конституцію рішенням Конституційного Суду? Негарно, але ж стара Конституція справді така недолуга... Дайте Вікторові шанс! Перекраяли виборче законодавство так, що місцеві вибори виявилися «виборами без вибору»? Недобре, але... Запроторили до буцегарень представників опозиції? Вибіркове застосування законодавства. Є над чим замислитися...

Януковичу пощастило із ситуацією на обох берегах Атлантики. Якщо чимало європейців вважали, що він здатний «застабілізувати» Україну і силою провести «реформи», то для США міг бути ще й геополітичний аспект. У контексті перезавантаження відносин із Росією чимало кіл у Вашингтоні воліли

ПОГРОЗИ ВЖЕ НЕ ПРАЦЮЮТЬ – ЗАХІД МАЄ СПРАВОЮ ПРИМУСИТИ ЗВАЖАТИ НА СВОЮ ПОЗИЦІЮ

не помічати подій навколо цієї країни і не втручатися в них, щоб не дратувати Кремль увагою до нібито «природної» сфери його впливу. Всупереч звичній практиці, Сполучені Штати чи не останніми додавали свій голос до засудження сваволі влади в Україні, навіть коли на Заході загалом здіймалася хвиля обурення.

Практично весь 2010 рік минув під фактичним ігноруванням Європою подій в Україні, початок 2011-го – під акомпанемент закликів припинити «вибіркове судочинство». Треба було посадити до в'язниці політика, рейтинг якого лише на кілька відсотків менший за рейтинг президента, щоб принаймні в заявах зазвучав метал.

Однак цього вже виявляється замало, щоб примусити Януковича звернути з обраного ним шляху. І до такої зухвалості Захід, схоже, не був готовий.

ДОПОМОГТИ УКРАЇНІ

Ключ до розуміння ситуації в Україні у тому, що Янукович і ті методи управління та суспільних відносин, які він насаджує, є чужими для більшості громадян. Це підтверджують і результати виборів, і дані опитувань, і хвиля протестних акцій (особливо тих, де люди виступають на захист своїх прав, які порушує влада).

Однак суспільство залишається загалом розпорошеним і зневіреним – великою мірою внаслідок застосовування маніпуляційних політичних технологій тими колами і в Україні, і в Росії, і на Заході, які бажали приходу Януковича до влади. Понад те, протягом 2010 року відбулася фактично концентрація (щоб не сказати узурпація) всієї влади однією політичною силою – регіоналами – та їхнім лідером, що ускладнює політичну боротьбу «традиційними» методами: надто нерівними виходять сили, і надто широкий арсенал засобів тиску на опонентів має керівництво.

Якщо останнє діятиме, не відчуваючи меж, ситуація закінчиться або економічним колапсом, або масовими виступами протесту з невідворотним насильством, бо саме ним влада відповідає на протест. Це фактично позбавить країну вибору – вона вимушено сповзатиме до російського простору, де авторитарні витівки лише заохочуватимуть. Щоб, за прикладом Білорусі, керівництво України опинилось у безвиході й перетворилося на донора ресурсів для амбітних планів Кремля.

Відтак українському суспільству необхідна допомога демократичних країн – для того, щоби усунути штучні перешкоди його європейському розвитку, які виставляє нинішня влада.

По-перше, Янукович і компанія повинні розуміти, що в їхніх діях є межа, вихід за які матиме наслідки безпосередньо для них. Рух коштів у сучасній фінансовій системі – цілком відстежувана справа. Тож заморозити (хай тимчасово, «до з'ясування») кілька рахунків, почати розслідування діяльності кількох «спільних» підприємств, викрити кілька особливо необережних схем, підозрюємо, технічно не так складно. Обшук представниками Єврокомісії дочірніх Газпрому компаній засвідчив, що і політичної волі не бракує, принаймні для демонстраційного кроку.

Водночас найактивніших будівничих «нової країни», яка

дедалі більше нагадує Білорусь, можливо обмежити в пересуванні світами.

На жаль, саме таку мову розуміє більшість із нинішніх українських можновладців. Причому погрози вже не працюють – Захід має справою примусити зважати на свою позицію.

По-друге, слід узяти до уваги досвід двох десятиліть відносин Україна – ЄС. Спроби спонукати країну до реформ ззовні є недієвими. Натомість досвід розширення Євросоюзу і в Західній, і в Східній Європі довів ефективність «реформ через включення»: залучити в максимально можливе на певному етапі коло структур і спільних проектів, щоб у їхніх рамках, із використанням конкретних процедур і спираючись на конкретні зобов'язання, домагатися «підтягування» держави до наступних рівнів інтеграції.

Навіть формальна належність до структур ЄС зі своїми процедурами і правилами справляє вплив на владу залученої країни, бо створює для неї рамки, у яких вона може діяти.

По-третє, жодне перезавантаження відносин із Росією не гарантує зміни її експансіоністської політики на континенті. Причини – тема окремої дискусії, але наслідки очевидні. Путін ще не обрався президентом, а вже кличе в новий – євразійський – союз. Затягування туди України загрожує нестабільністю і конфліктами, тож відвернення цього сценарію в інтересах усіх сторін. А для цього потрібна щоденна, повномасштабна співпраця нашої держави з ЄС і США.

По-четверте, зрештою, варто змінити критерій ефективності тих організацій, які користуються західними грантами. Відтворення модних у певних колах чи потрібних лобістам тез не є діяльністю з «підвищення спроможності громадянського суспільства», на що спрямовують роботу грантодавці відповідно до своїх статутів.

Такі зміни у відносинах України й Заходу мали б статися вже найближчим часом. Українська влада очікує реакції останнього на свої витівки. Є можливість її здивувати. Якщо й цього разу цю можливість буде змарновано, Європа розпишеться у своїй неспроможності.

ВИРОК ТИМОШЕНКО

Заяви світових лідерів та політиків щодо присуду екс-прем'єрові

АЛЕН ЖУППЕ, міністр закордонних справ Франції

«На процедурному рівні цей вирок не відповідає міжнародним зобов'язанням України. Він підтверджує несправедливий і політичний характер судового процесу. Я закликаю український уряд відновити цілковиту повагу до права, принципів справедливості й власних зобов'язань перед Радою Європи».

ҐІДО ВЕСТЕРВЕЛЛЕ, міністр закордонних справ ФРН

«Сьогоднішній вирок стосовно колишнього прем'єра Юлії Тимошенко є для України поверненням назад. Він кидає тінь на правову систему в країні. Цей результат не мине безслідно для наших відносин з Україною і для відносин України з Євросоюзом».

Заява адміністрації президента США Барака Обами

«Сполучені Штати глибоко розчаровані засудженням колишнього прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко та вироком їй як політично мотивованим кримінальним переслідуванням... Сполучені Штати закликають звільнити пані Тимошенко та інших політичних лідерів і колишніх урядовців, і вважають, що вони повинні мати необмежену можливість повною мірою брати участь у політичному житті, зокрема й у парламентських виборах наступного року».

АУДРОНЮС АЖУБАЛІС, голова ОБСЄ, міністр закордонних справ Литви

«Життєво важливо, щоб розгляд апеляції був відкритим і справедливим. Він повинен відповідати найвищим стандартам, аби повернути довіру міжнародного співтовариства до України... Україна повинна забезпечити максимальну транспарентність під час розгляду справ у суді».

Спільна заява сенаторів США ДЖОНА МАККЕЙНА та ДЖО ЛІБЕРМАНА

«Засудивши сьогодні колишнього прем'єр-міністра Юлію Тимошенко до семи років ув'язнення, українська влада за президента Януковича досягла тривожного нового антирекорду в погіршенні стану демократії та верховенства права... Нині вкрай важливо, щоб США та наші європейські союзники разом працювали заради того, аби пояснити українській владі, що Україна не зможе скористатися перевагами євроатлантичної інтеграції, поки вона порушуватиме такі цінності, як свобода, політичний плюралізм та верховенство права, які лежать у самому серці євроатлантичної спільноти».

ҐЮНТЕР КРІХБАУМ, голова комісії з європейських питань німецького бундестагу

«Прірва між Україною та Європейським Союзом поглибшала. Зараз тривають переговори щодо угоди про асоціацію, яка має сприяти процесові зближення України і ЄС... Я не можу собі уявити, що в бундестазі тепер знайдеться більшість для ратифікації цієї домовленості».

КЕТРІН ЕШТОН, верховний представник ЄС із питань спільної зовнішньої та безпекової політики

«ЄС глибоко розчарований вироком Печерського районного суду України щодо справи Юлії Тимошенко. Вирок винесено після процесу, який не відповідав міжнародним стандартам щодо чесності, прозорості й незалежності юридичного процесу, до чого я неодноразово закликала в моїх попередніх заявах. Це, на жаль, підтверджує, що юстицію застосовують вибірково у політично мотивованих переслідуваннях лідерів опозиції та членів колишнього уряду... Те, як українська влада загалом поважатиме універсальні цінності й верховенство права і, зокрема, як вона поводитиметься в цих справах, передбачає ризик глибокого впливу на двосторонні відносини ЄС – Україна, включно з укладенням угоди про асоціацію, наш політичний діалог і наше тісніше співробітництво».

ВІЛФРІД МАРТЕНС, президент Європейської народної партії

«Судовий процес і вирок ганебні для країни, яка має європейські прагнення і намір підписати угоду про асоціацію. Дана президентом Януковичем європейським лідерам обіцянка звільнити політичних в'язнів, щоб вони могли взяти участь у виборах, усе ще не виконана, і це робить співробітництво ЄС з українською владою вкрай проблематичним... Я порушу питання про стан демократії та прав людини в Україні на наступному саміті ЄНП, щоб вирішити, чи маємо ми йти далі в напрямку угоди про асоціацію. Після рішення суду, гадаю, нам слід призупинити підписання домовленості з Україною».

ТОРБ'ЄРН ЯҐЛАНД, генеральний секретар Ради Європи

«У демократії міркування про політичні рішення мають бути залишені парламенту й виборцям, а не судам».

КАРЛ-ҐЕОРҐ ВЕЛЛЬМАНН, депутат бундестагу від Християнсько-демократичного союзу

«Після вироку Тимошенко Україна на один крок віддалилась від європейської перспективи. Асоціація з ЄС та Угода про вільну торгівлю перемістилися, з погляду бундестагу, в далеке майбутнє. Всі знаки вказують на те, що вирок було винесено лише з політичних мотивів. Країни Європейського Союзу повинні вжити відповідних заходів. У межах цього процесу, потрібно знову ввести візовий режим для осіб із дипломатичними паспортами в Україні.

Сьогоднішнє рішення є досить болісним для України, оскільки західні компанії побоюються відсутності верховенства права та посилення політичного впливу. У такі країни інвестиції не вкладають».

Територія впливів

До Ради Європи кожен приїздить по свою правду. І майже гарантовано знаходить як однодумців, так і опонентів. Ідеться про плюралізм дискурсів чи розпорошеність дії? Очевидно, про все відразу

Автор:
Алла Лазарева,
Франція

Раду Європи називають лабораторією демократії та майданчиком міждержавного спілкування, втіленням демагогії та перехрестям дипломатичних стратегій. Із кожним визначенням можна й посперечатися, й погодитися. Ця міжнародна організація означає можливості й недосконалості, бюрократичні обмеження й сміливі прецеденти.

У приміщенні Палацу Європи трапляється посваритися на сходах із Жириновським і познайомитися з іноземним міністром у черзі по каву. Тут народжуються несподівані партнерства і вмирають великі амбіції. Багато хто каже, що в Раді назріли серйозні зміни. Та лише нечисленні люди вірять, що нинішня реформа вирішить найглибші суперечності міжнародної структури.

ЗАГАДКА УКРАЇНСЬКОЇ СКЛЯНКИ

Спроба обговорити українську політичну ситуацію в режимі позачергових дебатів під час жовтневої сесії Ради Європи асоціюється із суфійською загадкою про склянку з водою, яка або напівповна, або напівпорожня. Частина колег уперто констатувала факт відмови від дискусії з даного питання. Саме так першим прокоментував голосування один із російських депутатів, і якраз його пояснення в автоматичному режимі заполонили вітчизняні медіа.

Інші журналісти наголошували, що кількісно в залі засідань переважали ті, хто підтримав дебати: 82 голоси «за» й 69 «проти». Не набралося лише кваліфікованої більшості – двох третин акредитованих на сесії членів національних делегацій. Цифри доводять, що увага до України є, і зовсім не маргінальна. Це важлива тенденція, якою не варто нехтувати, зазначають депутати з групи народників – найчисленнішої, до речі, політичної групи в ПАРЄ.

Як і все в Раді Європи, українська тема дістала декілька публічних прочитань. Сергій Головатий, заступник голови Юридичного комітету ПАРЄ, заявив, що в Україні «немає проблем із дотриманням верховенства права та немає політичних в'язнів». Натомість голова того самого Юридичного комітету, депутат від Кіпру Крістос Пургурідіс вважає, з точністю до навпаки, що нашою державою керують «клани, близькі до кримінальних», і що відмова від дискусії про політичні репресії була помилкою. На рівні кожного комітету, політичної групи, національної делегації Рада Європи – все, крім одностайності.

Пан Пургурідіс був одним із тих, хто найзатятіше наполягав на дебатах щодо України. Він тричі виносив це питання на обговорення в юридичному комітеті, порушував його також у перший день осінньої сесії ПАРЄ, на засіданні бюро. Але

НЕЛЕГКА ПРАЦЯ. Глава МЗС Костянтин Грищенко наполегливо, але безрезультатно переконує світ у «правовому» характері справи Тимошенко

пропозиція не зібрала більшості. «Не варто застосовувати математичного прочитання результатів голосувань у Страсбурзі, – вважає співробітник апарату Ради Європи. – Тут багато важить дипломатія впливу, дипломатія моральних авторитетів. Певні ідеї, як ті струмочки, лише з часом набувають сили та потужності. І тоді їх не спинити».

У цьому сенсі показовим є феномен Ганне Северінсен. Для одних вона беззаперечний авторитет, людина чітких політичних принципів та зрозумілих моральних стандартів. Для інших – кістка в горлі. Пам'ятаю відверту радість одного з українських дипломатів: «Вона більше не буде депутатом у Данії, і нарешті залишить нас у спокої». Був грудень 2003-го, і висновки Ганне Северінсен – тоді доповідачки щодо України – очевидно, суперечили поясненням офіційного Києва, які мусив просувати й насаджувати за кордоном знайомий дипломат.

Нині пані Северінсен справді більше не входить до складу данської делегації. Але специфіка Ради Європи в тому, що інститут моральних авторитетів тут – дуже потужний чинник впливу. Недарма десятиліттями страсбурзький Палац Європи надає широку трибуну громадським організаціям, які з успіхом презентують тут свої розслідування та звіти.

Северінсен більше не доповідач із питань України. Але жодна сила не здатна не пустити її до Страсбурга й завадити висловитися з того чи того приводу. Нехай тепер вона не депутат, а активіст Данського Гельсінського комітету з прав людини. Для одних її заступництво – гарантія справедливості. Інші, як-то голова української делегації Іван Попеску, сподіваються згодом ухвалити такий «Кодекс честі» ПАРЄ, який «не дозволить колишнім доповідачам ставати відвертими лобістами». Правнича наївність депутата зворушує, але важливо інше: якби виступи пані Северінсен не були влучні, офіційний Київ не мав би причини метушитися.

У НАЙБЛИЖЧІ МІСЯЦІ СТРАСБУРГ ПЛАНУЄ ЩОДО УКРАЇНИ ВІДРАЗУ КІЛЬКА МІСІЙ

ФОТО: REUTERS

СУХИЙ ЗАЛИШОК

Хоча під час жовтневої сесії ПАРЄ українська тема прозвучала лише пунктиром, у найближчі місяці Страсбург планує щодо нашої держави відразу кілька місій. Для завершення планової доповіді «Функціонування демократичних інституцій в Україні» передбачено приїзд доповідачок Майліс Репс та Маріетти де Пурбе-Лундін. Сама доповідь мусить бути готова у першій декаді грудня. Її проект оприлюднять напередодні католицького Різдва.

У листопаді країну відвідає Томас Гаммерберґ – комісар з прав людини Ради Європи. Поміж іншого він цікавитиметься умовами, в яких утримують за ґратами українських громадян. Не лише колишніх високопосадовців, а й простих людей, із якими також не завжди справедливо поводиться вітчизняна Феміда. Проте якщо на час перебування пана Гаммерберґа в Україні Юрій Луценко та екс-заступник міністра оборони Валерій Іващенко будуть і надалі позбавлені волі, не виключено, що комісар Ради Європи спробує їх відвідати. Як і Юлію Тимошенко.

До кінця року має відбутися ще один важливий візит – Марілуїзи Бек, доповідачки Ради Європи з теми дотримання країнами-членами основних прав та свобод. У жовтні було вирішено, що Україна стане однією з держав, яким пані Бек присвятить особливу увагу. Її доповідь проходить підготовку до обговорення наступного року.

Нарешті, хоч би як старалися регіонали та їхні союзники відвернути увагу інших депутатів ПАРЄ від проблем у державі, планову доповідь «Функціонування демократичних інституцій в Україні» так чи інакше поставлено в порядок денний січневої сесії організації. Офіційний Київ блефує і вустами свого міністра закордонних справ намагається переконати українського виборця, ніби засудження Тимошенко та інші політичні процеси не впливають ані на перспективи підписання угоди з Європейським Союзом, ані на репутацію країни в Раді Європи.

Це не так. Високопоставлений французький дипломат на умовах анонімності розповів ***Тижню*** про існування внутрішнього міністерського документа, який закликає інших учасників Євросоюзу суворіше ставити питання про дотримання принципу верховенства права в Україні. «За відсутності активної мобілізації в самій державі настав час діяти, – вважає співрозмовник нашого видання. – Франція порушить питання політичних переслідувань на рівні Комітету Міністрів Ради Європи, де сьогодні головує Україна. Ми вважаємо, що дальша співпраця між нею та ЄС має прямо залежати від здатності Києва забезпечити право українців на плюралізм».

Час покаже, наскільки дієвими виявляться дії різних політичних таборів, представлених, зокрема, в Раді Європи. Проте можна не сумніватися, що із засудженням Тимошенко пильнішої уваги з боку зарубіжних політиків Україні не уникнути. Але тепер реакція має бути значно жорсткішою.

Погані манери

Замість діалогу із суспільством можновладці приховують інформацію і нав'язують громадянам пропагандистські кліше

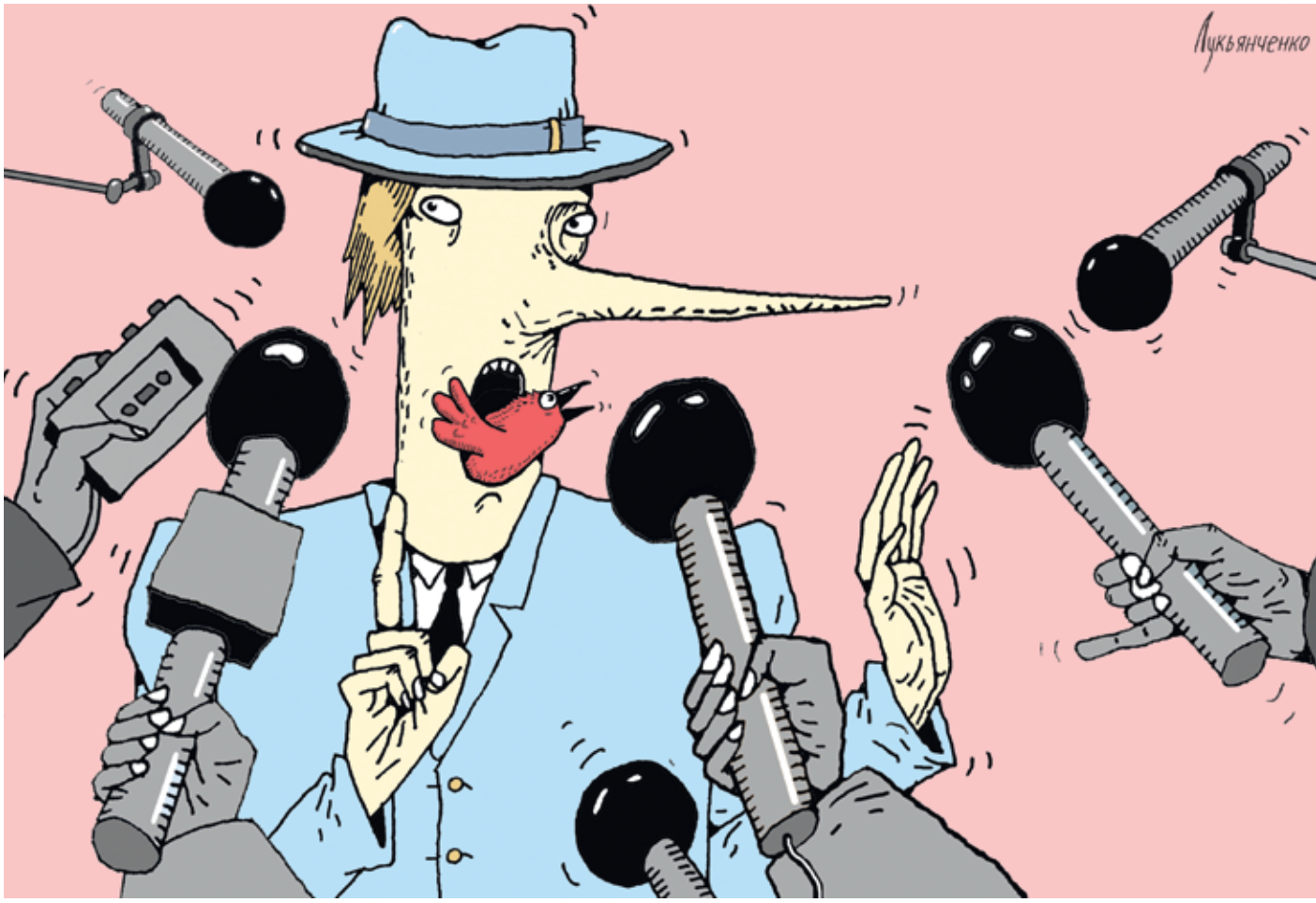

Автор:
Іван Галайченко

Своєю поведінкою керівництво держави демонструє зверхність і байдужість до громадської думки. При цьому заради піару чиновники проводять показові заходи, які мають імітувати «спілкування з народом». Але ефективної комунікації влади із суспільством не буде доти, доки вона не подолає радянських комплексів і не прийме як належне сучасну дійсність.

НАВІЩО ТОДІ ВОРОГИ?

Уряд домовився про співпрацю з провідними енергетичними компаніями світу. Паралельно відбулися переговори між міністром енергетики і вугільної промисловості Юрієм Бойком та єврокомісаром Ґюнтером Еттінґером, а фахівці, запрошені Міненерго з України і Європи, обговорили перспективи енергетичного співробітництва на конференції в одному з готелів центру Києва. Здавалося б, суцільний позитив? Однак українські урядовці зробили все, щоби створити з цих подій антипіар. Про проведення заходу журналістам та експертам стало відомо в останній момент, хоча в Європі про це знали заздалегідь і дивувалися, чому українське міністерство приховує інформацію. Їм довелося чекати годинами без жодних пояснень: на конференцію їх не допустили й про перспективи будь-якого спілкування з посадовцями не повідомляли. Медійники, зрештою, мали самі дізнаватися, що комісар Еттінґер приїде лише ввечері й лише в Міненерго. Так, ніби влада не зацікавлена в поширенні інформації, ще й цілком позитивної для неї...

Національна комісія регулювання електроенергетики України змушена розраховувати підвищення тарифів на електроенергію для населення. Про це

було заявлено на одному із заходів у НКРЕ, інформація потрапила в ЗМІ. Замість того щоб роз'яснювати свою позицію, демонструвати, чому і наскільки вони зростуть (а таки зростуть), Комісія заходилася все спростовувати... Цікаво, яким буде пояснення НКРЕ, коли тарифи таки підвищать? Можливо, чиновники сподіваються, що в людей настільки коротка пам'ять і бравурні заперечення забудуться?

Уже 2013 року в Чорнобильській зоні має запрацювати сховище відпрацьованих джерел радіації, куди повинні звезти радіоактивні відходи з усієї України. Воно є елементом «власного ядерного циклу», який потрібен для країни, де понад 50% електроенергії виробляють АЕС. Однак коли про плани будівництва такого сховища заявляло попереднє керівництво, нинішні можновладці влаштовували формену істерику. Тепер же зводять його тишком-нишком, «забувши» провести громадські обговорення, консультації, почути думку екологів... Адже, навіть усвідомлюючи необхідність спорудження об'єкта, так само розумієш і важливість «деталей». Бо від них залежатиме безпека, особливо зважаючи на оголошені ударні темпи будівництва. А всі необхідні аспекти відстежити можливо, лише якщо забезпечити громадський контроль. У післячорнобильській Україні така вимога здається справедливою, але, певно, не для можновладців.

Ці випадки – лише невелика кількість прикладів, як нинішнє керівництво уникає спілкування з громадськістю. Навіть у темах, де її дії вимушені, або логічні, або навіть і вдалі. Коли ж ідеться про критику влади, її представники часто виявляють хамство, а то й вдаються до бойових дій **(див. «Свобода від слова»)**. Усі журналісти, які наважуються погано писати про неї (а їх усе менше), – «холуї» (визначення народного депутата від ПР Яна Табачника), «ручні собачки, залежні від хазяїна» (мер Харкова Геннадій Кернес), «брехуни» (мер Одеси Олексій Костусєв) і так далі, включаючи ненормативну лексику. На цьому тлі важко сприймаються показні заходи на кшталт зустрічі Азарова з блогерами із промовистою назвою «Комунікація в період реформ: як владі спілкуватися з народом?» **(див. стор. 19)**. Власне, від чиновників, «відповідальних за ЗМІ», все частіше можна почути «умовиводи», мовляв, медіа мають лише інформувати. Чи не є це підготовкою до остаточної зачистки інформпростору від «неправильної журналістики», яка наважується оцінювати та аналізувати.

ОБРАНІСТЬ ЧИ ПРОВІНЦІЙНІСТЬ?

Репліки прем'єра під час спілкування з блогерами вельми симптоматичні з огляду на те, як бачать «належну» інформаційну картину у високих кабінетах. Особливо пасажі про те, що негатив (про владу) ледь не є основною причиною інфляції (до речі, ще одна тема, на яку хотілося б відкрито поговорити з можновладцями, оскільки той індекс інфляції від Держкомстату, на який люблять посилатися урядовці, не корелює зі зростанням цін, який фіксують незалежні економісти і самі громадяни). Пасажі Миколи Яновича лунко резонують із весняними перлами Лукашенки про те, що нібито всі фінансові проблеми в тій країні – від операцій громадян із валютою. Мовляв, самі винні. До речі, скаржитися на негатив про себе владі мало б бути соромно. За даними контент-аналізу, проведеного Академією української преси за участю фахівців Інституту соціології НАНУ, провідні телеканали 64% уваги приділяють представникам влади, 14% – опозиції, 10% – іншим політикам. Окрім уваги до позиції, керівництву держави надається можливість говорити практично без зупинки: 76% синхрону належить представникам влади, 14% – опозиції, 10% – іншим політикам. Пряма мова можновладців та правлячої коаліції на «Першому національному» становила 98%.

Не мати змоги при цьому довести свою правоту – означає мати проблеми або зі способом представлення своєї позиції, або з нею самою. Падіння довіри до влади говорить саме за себе.

До речі, втовкмачування «говорячими головами» тез про прекрасне життя під владою »

СВОБОДА ВІД СЛОВА

Обмеження доступу до інформації, перекручування фактів, тиск на ЗМІ та відверте хамство – такий стиль спілкування з медіа давно перетворився на норму для українських можновладців.

8 жовтня канал «Україна» транслював відкриття спорткомплексу «Олімпійський» із плашкою «Наживо». Але прямої трансляції насправді не було: церемонія розпочалася о 20:00, на «Україні» – з 20-хвилинним запізненням. Журналісти-очевидці припускають, що пряму трансляцію скасували через те, що на стадіоні освистали **Віктора Януковича**. Телеглядачі ж цього моменту не побачили.

Українських та іноземних журналістів, які хотіли поспілкуватися з Януковичем після завершення Конгресу російськомовної преси, замкнули в залі президент-готелю «Київський» після виходу звідти гаранта і тримали там близько 15 хвилин. Раніше, після свого виступу, **Віктор Федорович** зі сцени пообіцяв присутнім відповісти на їхні запитання після заходу.

Під час прес-конференції президента Януковича його прес-секретар **Дарка Чепак** надавала журналістам слово не відповідно до складеного ними списку, а на власний розсуд. Пізніше речниця гаранта зізналася, що попередньо узгоджувала з представниками ЗМІ теми запитань.

Журналістів, акредитованих на засідання Кабінету Міністрів від 23 червня 2010 року за участю президента Віктора Януковича, не допустили до нього. Прес-секретар прем'єра **Віталій Лук'яненко** пояснив, що в залі засідань для представників ЗМІ забракло місця.

Президент **Віктор Янукович** у статті для газети The Wall Street Journal завищив реальне зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні з 5% до 35%.

У медіа-середовищі не раз закидали українській службі Euronews, яка мовить лише півтора місяця, в необ'єктивності висвітлення інформації, підіграванні владі. Фінансує її Національна телекомпанія України. Свого часу заступник директора НТКУ **Валід Арфуш** так роз'яснював нову політику каналу: «Я вважаю, що «Перший національний» обов'язково має бути провладним... Він завжди висвітлюватиме роботу влади, доноситиме лише позитивну інформацію до глядачів... має підтримувати її, а влада повинна знати, що «Перший Національний» завжди її захищає». Ознаки підтримки керівництва держави було помічено в роботі української версії Euronews від початку її існування: зокрема, висвітлюючи акції протесту опозиції в День Незалежності, канал применшив кількість їхніх учасників.

Журналістів позбавили можливості ставити запитання президентові Венеціанської комісії **Джіані Букіккіо**, який приїхав до України для участі в міжнародній конференції, присвяченій 15-й річниці Конституційного Суду України.

СВОБОДА ВІД СЛОВА

Під час візиту президента УЄФА **Мішеля Платіні** перекладач неправильно переклав йому запитання, поставлене журналістами. Воно було сформульоване так: «Чи знає Платіні, що під брендом Євро-2012 в Україні творять репресії?». Перекладач запропонував натомість свою версію: «Чи знає Платіні, що вся Україна вдячна жителям Донбасу?».

Під час брифінгу з віце-прем'єром **Борисом Колесніковим** і президентом УЄФА Мішелем Платіні журналіст одного з місцевих видань запитала в останнього, чи знає він, що «правоохоронні органи та українська влада використовують добре ім'я УЄФА для боротьби з бізнесом – проти фірми, яка виготовила футболки з написом «Спасибо жителям Донбаса...». Поки президентові УЄФА перекладали запитання, Колесніков вирішив повчити репортера професіоналізму. «Покорректней вопросы задавайте», – заявив він.

У Харкові раптово припинили мовлення два місцеві опозиційні телеканали. Медійники висловлюють упевненість, що від ефіру їх відключили за вказівкою міського голови та керівника облдержадміністрації, які нерідко висловлювали невдоволення сюжетами журналістів про роздачу земель, знищення зелених зон та витрату бюджетних коштів.

У Кременчуку заступник міського голови **Микола Порицький** заборонив журналістам бути присутніми на робочій нараді керівників комунальних підприємств.

У відповідь на запитання журналістки місцевого телеканалу, чому в день президентських виборів у місті не прибрали білборди з політичною рекламою Віктора Януковича, мер **Геннадій Кернес** обізвав репортерку «ручним собачкою, залежним від хазяїна».

Депутат від ПР **Олексій Журавко** накинувся на журналіста інтернет-видання «Українська правда» і намагався вихопити в нього фотокамеру.

Мер Слов'янська **Неля Штепа** назвала журналістку опозиційного видання «сукою» під час прес-конференції, присвяченій 100 дням свого перебування на посаді міського голови, за фразу: «Думали, що тут будуть зміни на краще, на нове. Але змін не сталося...».

Мер Одеси **Олексій Костусєв** назвав видання, які не входять до морського пулу, «брехливими», а запитання журналістів від них «дурницями».

Екс-міністр з регіонального розвитку та будівництва **Володимир Яцуба** (нині обіймає посаду голови Севастопольської держадміністрації) облаяв журналістів, які заважали йому пройти в коридорі Кабміну. «От б...дь суки, пройти не можна!» – сказав голосно Яцуба в бік репортерів.

«міцних господарників», які дедалі більше розходяться з реальністю, призводить до ще більшого падіння довіри. Ніхто не любить, коли його дурять, до того ж, як нібито казав Азаров на плівках Мельниченка, «тупо і глупо».

Однак представники влади, схоже, інакше не вміють. Тут спрацьовує відразу кілька факторів. По-перше, особливості походження (яке сягає корінням у радянський час), причому байдуже, чи кілька десятиліть тому певний суб'єкт був чиновничком маленького масштабу, чи мав справу з криміналом, а чи навіть працював (або керував) на підприємстві. У всіх цих категорій виробилося відчуття винятковості, доступу до забороненого (або через доступ до спецпайків, або до «нетрудових доходів») і відмінності від решти громадян, які мали «жити на одну зарплату». По-друге, звичка перебувати при владі й страх її втратити. Чи не всі нинішні чиновники свого часу так чи інакше сиділи у владних кабінетах чи були до них вхожі. Та й за кілька років опозиційності вони не дуже натерпілися. Хіба що переляк кількох тижнів Майдану так і не хоче полишати їхню підсвідомість. По-третє, особливості мислення «первинного накопичення капіталу» 1990-х, коли теперішні можновладці формували перші статки: здобувай усе, що зможеш, і не пускай на свою територію нікого. Зрештою, образа на «невдячних» людей включно з виборцями зі «своїх» регіонів, які чомусь не хочуть задовольнитися «біологічною нормою» і потерпіти, доки для їхніх проблем у влади знайдеться час.

Однак для тих, хто має такий комплекс ознак, є погана новина. Ці ознаки – свідчення не обраності, а провінційності. Адже в сучасному суспільстві статус сам по собі не передбачає виключності. Її треба довести справою.

ПОСТАВИТИ ХАМА НА МІСЦЕ

Проблеми з іміджем, рейтингом та іншими поняттями, які позначаються популярними іншомовними словами, у представників влади будуть доти, доки не зрозуміють: люди їм нічого не винні. Навпаки, це вони мають щодня звітувати народу, який довірив їм владу. Вони полюбляють назвати себе «менеджерами», тож час відповідати цьому званню.

Проте сподіватися на їхнє раптове прозріння марно. Тиск із Заходу і падіння рейтингів нижче межі, за якою пристойного результату на виборах можна досягнути, лише взагалі не рахуючи бюлетенів (а оголосивши заздалегідь написану цифру і сподіваючись, що «Беркут» захистить), штовхають можновладців набирати піарників і створювати видимість близькості до народу. Сподіваючись, певно, на повторення «дива» від технологів – Пола Манафорта і компанії, – які таки змогли гідно провести «ребрендинг» регіоналів у часи їх опозиційності. Але стратегічно піар-знахідки зробили регіоналам ведмежу послугу: створили очікування, яким вони не змогли відповідати.

Тож після очевидності провалу загравань із публікою у влади може лишитися два шляхи: йти напролом, не реагуючи на критику і роздушуючи спротив (або перетворити країну на задушливе гетто, або зрештою отримати арабський сценарій), чи пробувати відкритися до діалогу, а не повчання. Інстинкти штовхають її на перший шлях. Суспільство має вивести її на другий. У цьому однаково неефективні як груба сила (на яку влада відповість своєю), так і спроби «інформувати про недоліки і переконувати» (які влада не чутиме). Вихід – у поєднанні та єднанні. Поєднанні методів тиску: пікетів, точкових акцій, медіа-кампаній тощо, причому зі здатністю постійно нарощувати цей тиск. Він не має припинятися після розгону мітингу чи зривання листівок. Понад те, після періоду тиску владі має пропонуватися конструктивна альтернатива – чітка, прагматична й виконувана «тут і тепер». Єднання ж стосується різних груп, які повинні координувати свою діяльність, підтримувати і захищати одне одного. Якщо замість розрізнених акцій діятимуть мережі, очільники держави змушені будуть таки почути. Хай не кожного, а тих, хто говорить. Однак інакше хороших манер її не навчити.

Іноді краще говорити

Автор:
Олександр Михельсон

«Я часто чую, що ми все робимо не так... А як би ви зробили? Ну, підкажіть!!! Я питаю зовсім не тому, що не впевнений, чи ми правильно робимо, – ми все робимо правильно». У цій досить довгій цитаті з Миколи Азарова містяться справжні скарби віри та філософії. Непідробної віри самого прем'єра й цілком продуманої філософії всієї владної команди, до котрої він нині належить.

Азаров сказав ці слова на самісінькому початку зустрічі з блогерами, котру описував сайт ***Тижня*** **(див. http://www.tyzhden.ua/Politics/32184)**. Тему заходу було анонсовано таким чином: «Комунікація в період реформ: як владі спілкуватися з народом?» Від перших і до останніх своїх слів на тому зібранні глава уряду відверто давав зрозуміти: ідеал такої комунікації для нього полягає навіть не в тому, щоб влада говорила, а народ слухав. З погляду Азарова, краще було б, якби їй не доводилося робити й цього. «Є речі, про які просто не можна говорити, як би не сумно було це визнавати... Я в таких випадках ніколи не брешу – я мовчу».

Речі, про які «не можна говорити», таки справді трапляються. І, всупереч залізобетонній позиції ідеалістів, мовчання часом буває виправдане. Наприклад, вважають, що під час Другої світової війни британський прем'єр-міністр Вінстон Черчилль заздалегідь отримав розвіддані про підготовку бомбардування Ковентрі 14 листопада 1940 року. Але нічого не зробив, аби німці не здогадалися, що англійці навчились розшифровувати їхні радіоперемовини.

Зрештою, звичайний громадянин просто не має достатньої кваліфікації для розуміння всіх владних рішень. Саме тому, а не через капосних політиків та продажних журналістів інформація про справи урядів у всьому світі так часто буває замінена (контр)пропагандою. Якби всі були здатні в усьому розібратись, жодні владно-журналістські підступи ні до чого б не придалися.

ДЛЯ НИНІШНЬОЇ ВЛАДИ ІДЕАЛ КОМУНІКАЦІЇ – ЇЇ ВІДСУТНІСТЬ

Проте недосконалість роду людського стосується й тих його представників, котрі за посадою покликані правити іншими. Те, що населення не може бути достатньо компетентним в управлінні собою, на жаль, ніяк не означає, що до цієї справи від імені всіх беруться саме найкомпетентніші. І якщо відкритість влади аж ніяк не обов'язково робить її рішення більш фаховими, то шкода від закритості може бути більшою.

Узяти багатостраждальну спробу ліквідувати законодавчо встановлені пільги для 16 категорій населення, що вже призвело до штурму Верховної Ради ветеранами-«афганцями». Уряд офіційно обіцяє здати назад, але той самий Азаров на тій-таки зустрічі з блогерами чесно визнав: пільги потрібно ліквідовувати. То може, сказати про це голосно? Або ж – треба було зробити так від самісінького початку? Ба ні: нові норми спершу спробували сховати в перехідних положеннях закону, присвяченого питанням судочинства, а потім по-шулерськи їх проголосувати. Ну і чого домоглися?

А взяти банальну річ – постійні заклики влади до народу «затягти пояси» за постійного-таки підвищення витрат на себе, кохану. І не так тих, що в бюджеті, як отримуваних через банальну корупцію. Річ не тільки в тому, що це аморально. Набагато гірше, що такій владі ніхто не повірить навіть у справді корисних намірах, ну скажімо, стосовно будівництва стадіонів і доріг до Євро-2012. А влада без ресурсу довіри – це вже геть аксіома – жодних реформ ніде й ніколи не проведе. Жодними методами. Недарма слово «авторитарний» теж походить від слова «авторитет». І реформатори в людській історії куди частіше були авторитарними лідерами, ніж демократичними, але от чого в історії не існувало, то це успішних неавторитетних реформаторів.

Утім, Україні авторитетні реформатори поки що не загрожують. Нинішня владна команда любить розповідати, як підірвали повагу до держави помаранчеві. Але синьо-білі для дискредитації й України в світі, й поняття політики всередині країни за ті п'ять років теж зробили все, що могли.

А нині знову-таки не прагнуть виправляти ситуацію. Бо в принципі не розуміють суті проблеми. Як сказав наприкінці зустрічі блогерам прем'єр, «...та давайте лайте Азарова з ранку до вечора, наводьте приклади негативні по уряду... народ звикне і уваги не звертатиме!» Розуміння того, що деякі правлячі кабінети іноді заслуговують на лайку не вузької когорти блогерів, а широких кіл того самого «народу», зазвичай приходить до урядовців надто пізно.

МВС: політизація = деградація

Автор:
Ігор Лосєв

Важка довготривала криза українських силових структур найбільш наочно постала під час одеського штурму спецкомандою МВС готелю, де переховувалися троє кілерів. Йшлося навіть не про їх затримання, а про фізичну ліквідацію. На це знадобилося багато годин, залучення великих сил, але якби не допомога спецформувань СБУ, то невідомо, скільки б тривала операція. Ще до штурму міліцейський спецназ намагався взяти бандитів живими – робилося це вкрай непрофесійно, а з боку керівництва Міністерства внутрішніх справ – безвідповідально. Бійці спецназу постали перед досвідченими кримінальниками без бронежилетів, розвідка МВС виявилася неспроможною надати повноцінну інформацію про злочинців тощо. Наслідок непрофесійності й недбальства – загибель двох працівників МВС. Назагал то був провал. Якби таке сталося десь на захід від наших кордонів, то міністр внутрішніх справ пішов би у відставку.

Але прикра подія не є випадком, вона цілком закономірна. Адже зовсім не боротьба зі злочинністю й не захист громадян від бандитів є основною функцією міліції в Україні. Головне її завдання – боронити владу від громадян. Саме туди відряджаються всі сили і засоби. Саме за це спитають на найвищому рівні з керівництва МВС. Розгін демонстрацій, мітингів опозиції, пікетів – ось що є першочерговою турботою верхівки міністерства. А тут великої кваліфікації не треба, щоб впоратися з пенсіонерами чи студентами. Проблеми з'являються, коли Верховну Раду починають штурмувати загартовані та відносно молоді ветерани афганської війни. І тоді вже ніякого блиску в діях не спостерігається, ледве стримали «афганців», які за бажання могли б взяти будівлю ВР. Блиск демонструється тоді, коли до Печерського суду та з нього транспортують одну-єдину жінку. Треба бачити цих закутих у панцирі «римських легіонерів» у шоломах, що стіною оточують автозак із Юлією Тимошенко. Проте достатньо було двох бандюг (третій втік, незважаючи на величезну чисельну перевагу правоохоронців) зі зброєю, щоб усього цього колоса на глиняних ногах, що зветься МВС України, поставити догори дриґом. Стало зрозуміло, що наші міліціонери не лише громадян, а навіть самих себе захистити не здатні. А якби злочинців було не двоє, а цілий загін, 30–40 озброєних до зубів випробуваних бійців?

Вправлятися кийками по головах українських громадян – це зовсім не те, що протистояти справжній загрозі...

Сьогодні в лавах вітчизняної міліції налічується близько 350 тис. правоохоронців. Це майже удвічі більше, ніж особовий склад Збройних сил України. Такі факти засвідчують поліцейський характер держави. Але хіба наші громадяни стали більш захищеними від такої величезної кількості міліціонерів? Яка частина з цих 350 тис. веде боротьбу проти кримінальної злочинності, а яка проти політичних опонентів?

Політизація силових структур дуже рідко корисна їм у професійному плані. Відомо, що армії, які здатні блискуче здійснювати воєнні перевороти, здебільшого погано виявляють себе в боях із зовнішнім агресором. Є багато прикладів цього в історії Латинської Америки. Можливо, й аргентинське військо значно краще показало б себе у Фолклендській війні з Великою Британією, якби 150 років свого існування захоплювалося не втручанням у політичне життя країни, а бойовою підготовкою.

Ось і наша міліція, така грізна проти громадян, у протистоянні бандитизму виявляється тим, що китайці називають «паперовий тигр».

То чи треба українській нації утримувати таку силу-силенну нефахових міліціонерів? Може, йти за принципом краще менше, та ліпше? А скільки коштує державному бюджету ціла орда міліцейських генералів? Їх уже стільки, що міністр Могильов побоюється публічно називати їхню кількість. За радянських часів дослужитися в правоохоронних органах до полковника було мрією життя для багатьох. Зараз цих полковників хоч греблю гати, а будь-яке місто більше від райцентру чомусь обов'язково повинно мати на чолі свого УМВС генерала. Проте на якість роботи міліції це постійне зростання керівних лав Міністерства внутрішніх справ аж ніяк не впливає. Суспільство дедалі більше підозрює, що брак фаховості став найсуттєвішою ознакою вітчизняного МВС. Це дається взнаки скрізь – від постового до слідчого і високого міліцейського начальника в Києві. Цікаво, якби слідчих МВС позбавили можливості запроторювати підозрюваних до СІЗО, де всі стають здебільшого схильними до «компромісу» зі слідством (бо такі умови утримання, що їх міжнародні правозахисники ототожнюють із тортурами), то чи здатні вони були б впоратися з найпростішою справою? А спілкування з деякими представниками МВС породжує страшну здогадку, що вони зеленого уявлення не мають про українське законодавство.

350 ТИС. ПРАВООХОРОНЦІВ ЗАСВІДЧУЮТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ХАРАКТЕР ДЕРЖАВИ

20 років незалежності через убогість і недолугість українського політикуму позначилися тотальною деградацією всіх силових структур, не в останню чергу внаслідок їхньої політизації (над усе міліції та прокуратури). А це, між іншим, хребет держави...

До дня української писемності та мови

XIV КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК

МЄДВІН:

КНИЖКОВИЙ СВІТ

Діалог культур: жити разом у Європі і світі XXI століття

2011

10 - 13 ЛИСТОПАДА

КИЇВ

Ⓜ «ОЛІМПІЙСЬКА»
ЕКСПОЦЕНТР «СПОРТИВНИЙ»
ВУЛ. ФІЗКУЛЬТУРИ, 1
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

ОРГАНІЗАТОРИ:
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИДАВЦІВ ТА КНИГОРОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ;
УКРАЇНСЬКА ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ "МЕДВІН"

ЗА ПІДТРИМКИ:
МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ;
УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ

В ПРОГРАМІ ЯРМАРКУ:
- зустрічі, прес-конференції, творчі вечори, автограф-сесії, поетичні читання відомих українських письменників, діячів культури і гостей ярмарку,
- круглі столи з актуальних питань проблем видавничої, книготорговельної та бібліотечної галузі,
- художні виставки та багато-багато іншого.

- ДЕНЬ ДИТЯЧОЇ КНИГИ
- ДНІ ФАНТАСТИКИ

Генеральний спонсор: Шевченко Прогрес

ВХІД ВІЛЬНИЙ

ВИСТАВКА ПРАЦЮЄ:
10-12 листопада з 11.00 до 19.00,
13 листопада з 11.00 до 17.00

УПОРЯДНИК:
"МЕДВІН"
Тел./факс: +380 44 501-03-42,
+380 44 501-03-44,
+380 44 501-03-66,
8 050 358-75-92.
E-mail: mail@medvin.kiev.ua
www.medvin.kiev.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ СПОНСОРИ: Главред, День, Тиждень, журнал Стіна www.stina.net.ua, 5, 24, газета по-українськи, країна, Рідна мова, Буквоїд, META www.meta.ua, УНІАН, 2000, Критика • Krytyka Видавництво • Часопис

ВИСТАВКИ МЄДВІН

Україна притягує найманих убивць. Цьому сприяють відплив професіоналів із правоохоронної системи і тотальна корупція

Кілер-бум

Автор:
Андрій Ткач

Події 30 вересня на трасі під Одесою, коли від рук злочинців загинуло двоє правоохоронців, а згодом бійня в самому курортному місті наочно продемонстрували кричущу неготовність до виконання своїх обов'язків керівників міліції – мілітарної структури, першочерговим завданням якої є захист життя і здоров'я своїх громадян. Керівництво МВС згодом намагалося виправдати недолугі дії підлеглих... бідністю. Але всі ці пояснення були відверто цинічними на тлі розкішного костюма від «Бріоні», який нап'яв керівник УМВС Одеської області Михайло Яцков на операцію зі знешкодження кілерів.

ОПЕРАЦІЯ НА МІЛЬЙОН

Навіть перша фаза операції із затримання бойовиків видається такою, ніби її планував курсант-першокурсник міліцейської академії. На захоплення професійних вбивць поблизу Одеси у ніч проти 30 вересня замість спецзагону УБОЗ «Сокіл» висунули загін молодняку з «Беркута» без бронежилетів, автоматичної зброї та прикриття. Наслідком цієї помилки стали загибель 21-річного беркутівця Віктора Кожека, 40-річного інспектора ДАІ Олександра Розмаріци і поранення ще чотирьох міліціонерів. Згодом, коли кілерів вистежили в приватному одеському готелі «Особняк», правоохоронці влаштували справжню Курську дугу – гатили по його будівлі в густозаселеному районі гранатами із запалювальною сумішшю та поливали кулями. Хтось зі спецпризначенців навіть приблизно підрахував, що було витрачено 7 тис. набоїв, а в грошовому еквіваленті розстріл двох злочинців вилився державі в понад 1 млн грн. Наслідком безглуздої стрілянини стали два вбитих злочинці (знешкодження кілерів, ясна річ, ускладнить слідчі дії) і втеча їхнього спільника. Та головне – шалені репутаційні втрати МВС. Для годиться Могильов призначив службове розслідування, але на останній колегії міністерства не ухвалили жодних кадрових рішень. Принаймні керівник одеського обласного УМВС всидів у своєму кріслі, а всіх собак повісили на начальника кримінальної міліції Одещини Олексія Хлівного. Та й то останнього не звільнили з посади, а лише тимчасово відсторонили на час перевірки.

Генерал міліції народний депутат Геннадій Москаль переконаний, що через вкрай погану роботу Міністерства внутрішніх справ останнім часом питома вага замовних вбивств у країні невпинно зростає, а розкриття таких злочинів нагадує профанацію.

«Зараз МВС навіть дійшло до того, що статистику приховує, вичищає цифри до блиску, ніби ми в правовому раю живемо, – обурюється генерал. – Проте мені вдається діставати реальні дані – вони свідчать про те, що нині оперативна ситуація щодо цієї категорії злочинів надзвичайно напружена, на Сході та в Криму вони розкриваються погано. Ще гірше становище із запобіганням їм. Про яке розкриття можна говорити при міністрі Могильові, коли пара кілерів ледве не взяла в облогу всю Одесу? Зараз міліція може впоратися хіба що з убивством тещі, скоєним п'яним зятем. Ми скочуємося в 1990-ті».

ХТО НАЙМАЄ ПРОФІ

Михайло Корнієнко, генерал-полковник, колишній очільник ГУБОЗ України, не настільки категоричний: «Порівняйте ли-

ЗАМАХИ НА БІЗНЕСМЕНІВ – ЦЕ 90% УСІХ ЗАМОВНИХ ВБИВСТВ

шень: 1995 року по Криму, коли мене направили туди керівником, було 72 нерозкритих замовних вбивства, а це дуже багато на один регіон. Було розроблено спеціальну програму зі знешкодження кілерів. Туди входили і стеження, і оперативне документування організованих злочинних угруповань, які мали тісні зв'язки з найманими вбивцями. Ця програма надзвичайно ефективно працювала. У 1995-му на

ЗАМОВЛЕННЯ – ОЗНАКА ВІДСТАЛОСТІ

За даними відкритих джерел, у більшості держав Заходу замовлені вбивства становлять невеликий відсоток загальної кількості вбивств. Наприклад, у Великій Британії і США їх не більше ніж 5%. В Австралії з початку 2000-х років цей показник був на рівні 2%. Значно вищий він у країнах СНД і, зокрема, в Україні. Фахівці стверджують, що кожне десяте вбивство у нас замовлене. За останніми дослідженнями, вартість замовленого вбивства в Україні – від $1 тис. (якщо це побутове замовлення), розцінки на послуги професіонала коливаються від $50 тис. до $200 тис.

оперативних обліках перебувало близько 80 кілерів, а вже за 15 років залишалося щонайбільше два десятки. Зараз їх ще менше». За словами експерта, найпрофесійніші з них – це колишні військовослужбовці, які пройшли спецпідготовку і побували в гарячих точках, а також стрільці-спортсмени.

«Професійні кілери ніколи не підуть на побутове замовлення, – зазначає генерал-полковник Корнієнко. – Адже спеціалізуються тільки на бізнес-замовленнях, які надійшли від людей, зацікавлених у ліквідації конкурентів чи то осіб, яким вони винні гроші. Справжніх найманих убивць непросто знайти. Зв'язками з ними можуть похвалитися тільки серйозні організовані злочинні угруповання (ОЗУ)».

У Росії діє чимало центрів з підготовки та організації замовних убивств. Зокрема, розстріл 27 березня 2007 року в Святошинському райсуді Києва росіянина Максіма Курочкіна вчинив, схоже, його ж співвітчизник, якого, найімовірніше, командирували з території РФ колишні бізнес-партнери загиблого. Виконавця досі не затримали, невідома навіть його особа. Контролюють «кооперативи» найманих убивць колишні правоохоронці, військові чи так звані злодії в законі.

Працівники УБОЗ пригадують, що трапляються випадки, коли кілери беруть чималий аванс і не виконують завдання. Тоді ОЗУ призначають плату за розшук кидали, після тривалих катувань його знищують. Інформацію про страту поширюють у злочинному світі, щоб інші не зазіхали на легкі гроші. Трапляється, що найманці попереджають міліцію, але нечасто. Кілери йдуть на це в разі, коли замовленням їх намагалися підставити, наприклад, вбити знайомих людей.

ПОБУТОВИЙ КІЛЕР

Фахівці-криміналісти стверджують, що на побутові замовлення згоджуються звичайні екс-зеки без особливих навичок чи наркомани. Словом, люди, які потребують грошей і в яких відсутні будь-які моральні запобіжники. Головне для них – мати знаряддя вбивства, якщо дадуть пістолет, стрілятимуть, якщо під рукою буде ніж – різатимуть. У побутових замовних вбивствах вогнепальна зброя використовується рідко, максимум це може бути мисливська рушниця чи її обріз. Такі найманці не мають спеціальних знань, тому незграбно стежать за своїми жертвами, іноді навіть досить помітно. Професіонали ж розробляють детальний план стеження і знають на зубок про жертву все.

За відкритими даними МВС, серед замовних убивств, яким вдалося запобігти, більшість побутові. Адже коли хтось зі звичайних людей, що не належать до кола спілкування ОЗУ, починає шукати людину для замовлення, він неодмінно натрапляє на міліцейських інформаторів. Правоохоронці імітують вбивство, роблять постановочні фото, демонструють замовнику і проводять затримання під час передачі грошей.

«Замахи на бізнесменів – це 90% усіх замовних вбивств, а ось замовлення на побутовому ґрунті, як-от через родинні сварки, розподіл майна чи ще якісь матеріальні цінності, – лише кілька відсотків їхньої загальної кількості», – пояснює Михайло Корнієнко.

ГУЧНІ ЗАМОВНІ УБИВСТВА

27 березня 2007 року. У дворі Святошинського районного суду Києва снайпер застрелив Максіма Курочкіна, одіозного російського бізнесмена, причетного до низки рейдерських захоплень в Україні.

5 червня 2007 року. На робочому місці застрелено директора радіоринку на Караваєвих дачах у Києві Геннадія Супруненка. Під час наради, яку він проводив, до кабінету увірвалися кілери, наказали всім лягти на підлогу, а директорові встати. Випустили в нього 10 куль. У МВС стверджують, що Супруненка вбили за борги і що виконавці й замовники цього злочину нині під вартою.

20 травня 2008 року. У Києві біля власного будинку на вул. Антоновича, 4/6 пострілом у голову вбитий керуючий справами НАН України Валерій Арсенюк. У столичній міліції основною причиною злочину вважають його професійну діяльність. Справу досі не розкрито.

2 жовтня 2009 року. Біля київського супермаркету меблів 4room розстріляли його власника Шабаба Алояна і двох охоронців із ДСО МВС «Титан». Один із бодігардів смертельно поранив кілера. Іншого найманця затримали 4 жовтня на Житомирщині. Нещодавно в Україну екстрадували ймовірного замовника – Мераба Суслова, бізнес-партнера вбитого.

5 січня 2011 року. В центрі Одеси застрелили Олександра Коробчинського – бізнесмена, лідера Партії промисловців і підприємців. Покійний висувався в мери Одеси, йому належали фірма «Алекс груп» та будівельна компанія «Інтобуд». Злочин не розкрито.

Хто розплачується за безк

12 жовтня Amnesty International презентувала доповідь про практику застосування тортур та інших видів жорстокого поводження, вимагання й свавільного затримання українською міліцією

ФОТО: УНІАН

Автор:
Геза Макґілл,
Amnesty International

У травні цього року суддя Апеляційного суду міста Києва ухвалив рішення почати слідство у зв'язку із заявою, в якій ішлося про те, що 2001 року Олександр Рафальський зазнав катувань із боку співробітників міліції. Вони таким чином намагалися примусити його до зізнання в убивстві – злочині, за який він досі відбуває довічне ув'язнення. Для Анатолія і Тамари Рафальських це передостанній етап у 10-річній боротьбі за доведення невинності сина. На основі цієї та ще двох судових ухвал, включно із рішенням Верховного Суду, відділення прокуратури міста Києва повинне розслідувати заяву про катування. Відповіді від прокурора досі не надійшло.

У квітні, під час моєї зустрічі з Олександром Рафальським у Вінниці, він описав, що з ним учинили міліціонери: «Вони взяли мої руки і зв'язали їх; те саме зробили й з ногами. Вони причепили дроти до моїх пальців і вух, оголені дроти, а потім до паху й до ніг. Увімкнули генератор на вулиці, дроти проходили крізь вікно на першому поверсі – дроти, багато дротів, які були прикріплені до мене. Вони робили це тричі... Коли приїхала швидка допомога, вони витерли піну з мого рота».

Рішучість і мужність жертв та їхніх рідних, які борються за справедливість, надихає і зворушує. Я працюю з Анатолієм і Тамарою від 2004 року, коли їхнього сина було засуджено, і відтоді підтримую їх у намаганні віднайти справедливість. Це лише одна з тисяч українських родин, спокійне життя яких було затьмарене злочинними діями співробітників міліції.

ДОСТУКАТИСЯ ДО ПРОКУРАТУРИ

Українська держава не може захистити громадян на своїй території від порушень прав людини з боку співробітників правоохоронних органів. Коли я зустріла Анну Строган у березні, вона розповіла мені, як її чоловіка затримали робітники Київського райвідділу міста Харкова у травні 2010 року після сварки із сусідом. Вивізши до лісу, міліціонери били його, пропускали тілом струм і використовували нашатирний спирт, але не давали його нюхати, щоб привести до тями, а заливали токсичну речовину в горло. Потім його замкнули в якійсь харківській квартирі без жодного зв'язку із зовнішнім світом.

Яків Строган поскаржився на катування, яких зазнав від рук міліції, і озвучив свою скаргу на прес-конференції, але буквально за місяць, бажаючи помститися, його знову затримали, завдали побоїв і пред'явили звинувачення в убивстві.

Доки міліціонерів, котрі коять такі речі, не притягнуто до відповідальності, держава мовби повідомляє, що вони можуть по-

арність правоохоронців?

рушувати права людини безкарно. Єдиний спосіб розірвати порочне коло – це дати чітко зрозуміти, що таких дій не буде допущено, і гарантувати, що кожен зловмисник постане перед судом. Держава має особливу відповідальність за людей, яких бере під варту, і міліціонери, які не в змозі захистити права тих, кого вони затримують, повинні бути покарані.

Але цього не відбувається в Україні. Спершу жертви або їхні рідні борються за те, щоб скарги стосовно тортур були розглянуті. У більшості випадків ці заяви – навіть якщо вони спираються на обґрунтовані медичні докази – прокуратура відхиляє, пояснюючи, що у справі «відсутній склад злочину».

А якщо слідство усе-таки розпочато, воно повинне бути проведене оперативно, ретельно, неупереджено й незалежно. Українські прокурори зазвичай тісно пов'язані з міліцією, тож їм важко безпристрасно розібратись у злочинах її кадрів. ГПУ визнала, що «є ситуації, коли посадові особи прокуратури демонструють упередженість і необ'єктивність при перевірці скарг на співробітників міліції».

ВІДНОВИТИ ДОВІРУ

Те, що сталося із Сергієм Фесіком, демонструє тісні зв'язки між прокурорами та міліціонерами, що унеможливлює неупереджене розслідування і ставить під загрозу позивачів. Чоловік поскаржився прокурору, що він був затриманий співробітниками міліції, причому без жодної поважної причини, а тільки тому, що не мав із собою документів, які засвідчили б його особу. Його побили, коли він намагався зателефонувати, аби попросити когось із рідних принести до відділку паспорт. Кримінальне розслідування розпочалося, і у вересні чоловіка запросили для надання пояснень до прокуратури. Слідчий просто сидів перед Сергієм і друкував папери, навіть не поставивши йому жодного запитання.

Потім, пояснивши, що в офісі не працює принтер, запросив Сергія пройти з ним до сусіднього міліцейського відділку, аби роздрукувати протокол. Там Фесіку дали протокол, у якому стверджувалося, що його побили незнайомі люди на вулиці, а він звинуватив працівників міліції тільки тому, що був п'яний. Коли він відмовився це підписати, присутні правоохоронці почали кричати й погрожувати. Сергій злякався, що його знову битимуть, і поставив підпис на фальшивці. Пізніше звернувся зі скаргою до іншої прокуратури, але справу ще досі не закрито.

Нинішня система явно не працює. Саме тому Amnesty International рекомендує створити повністю незалежний орган для розслідування всіх заяв про злочинну поведінку та серйозні правопорушення з боку співробітників міліції.

Запровадження такої установи буде серйозним сигналом для співробітників правоохоронних органів, воно дасть зрозуміти, що порушення не залишатимуться непоміченими й безкарними. Сумлінним міліціонерам немає чого боятися – вони тільки виграють від появи інституції, яка відіграватиме велику роль у відновленні довіри громадськості до їхнього відомства.

ДЕРЖАВА МАЄ НЕСТИ ОСОБЛИВУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЛЮДЕЙ, ЯКИХ БЕРЕ ПІД ВАРТУ

НАГОРОДА ЗА КАТУВАННЯ

8 листопада 2008 року Світлану Помиляйко запросили до Орджонікідзевського відділу міліції в місті Харкові на допит як свідка у справі про крадіжку комп'ютерів із кахлевого заводу, де вона працювала. Коли жінка прибула до відділення, її почали катувати, аби примусити зізнатися у злочині. Світлана розповіла мені, що її посадили на стілець, закувавши за спиною руки в наручники; спочатку працівники міліції намагалися схилити жінку підписати зізнання, погрожуючи тим, що з її 17-річним сином може щось трапитися. Коли вона відмовилася, два правоохоронці тримали її за плечі та ноги, тоді як третій зав'язав у неї на голові пластиковий пакет. «Думала, що там і помру і що безглуздо гинути таким чином», – казала вона мені. Зрештою, змогла прокусити поліетилен, та коли міліціонери це побачили, побили її і зав'язали другий кульок поверх першого. Затримана кілька разів непритомніла, вона пам'ятає, як прийшла до тями й побачила, що якийсь міліціонер розкладає на комп'ютері пасьянс. Незважаючи на страх і приниження, заяву підписати відмовилася.

Боротьба за те, аби порушити карну справу, забрала в жінки три роки, але трьох міліціонерів, які її катували, досі ніяк не покарано. Після внутрішнього розслідування відправили у відставку начальників відділу, але три злочинці досі працюють у міліції; один із них навіть отримав службову нагороду.

Відсоток заяв про застосування катувань чи інших видів жорстокого поводження внаслідок кримінального переслідування є неприпустимо низьким. На зустрічі в березні 2011 року ми поінформували омбудсмена Ніну Карпачову, що тільки 60 випадків тортур або інших видів жорстокого поводження міліціонерів були передані до судів та генерального прокурора у 2010-му. Деякі співробітники внутрішніх органів, які катували затриманих або жорстоко з ними поводилися, ніколи не будуть притягнуті до карної відповідальності через недоліки розслідування.

Українці заслуговують на краще становище. Недостатньо просто декларувати необхідність припинення тортур. Кожна заява щодо неправомірних дій міліції заслуговує на ретельне вивчення. Всі подібні скарги повинні бути розслідувані, а злочинці покарані. Допоки цього не станеться, проблема катувань і жорстокого поводження в українській міліції залишатиметься невирішеною.

Пси режиму

Українська міліція обігнала за чисельністю армію, озброюється до зубів і здатна лише воювати проти громадян, а не захищати їх від злочинців

Автор:
Андрій Дуда

Заголовок статті взято з матеріалу на першій шпальті однієї з українських газет про «чорний вівторок» 18 липня 1995 року. Того дня спецпідрозділом МВС «Беркут» з особливою жорстокістю біля Софії Київської були побиті священики й миряни під час поховання Патріарха України-Руси Володимира (Романюка). Тоді, коли по всій державі буйним цвітом цвів «рекет», коли навіть малі діти знали, що таке «криша», «счьотчік», «двіжняк» і «братва», загін міліції особливого призначення «Беркут» спецзасобами воював зі своїм народом.

Історія, як відомо, має здатність повторюватися. Сьогодні міліція включно з бійцями того ж таки спецпідрозділу знову ефективно воює проти опозиційних мітингів, дуже «професійно» зупиняє мирну демонстрацію на День Незалежності України, героїчно конфіскує футболки з написами про «президента гондураса», а от коли довелося зупинити легковик із кількома злочинцями...

ЩЕ ОДНА АРМІЯ

На парламентських слуханнях міністр Могильов заявив, що «сьогодні завдання міліції виконують 182 тис. правоохоронців». Таким чином, робить висновок урядовець, на 100 тис. населення припадає 393 працівники внутрішніх органів, а отже, «кількість співробітників міліції в Україні вже практично зрівнялася з кількістю поліцейських у країнах розвиненої демократії».

Насправді трошки не так. У законі «Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України» все набагато чіткіше: загальна чисельність кадрів МВС (за винятком внутрішніх військ) становить 324,4 тис. осіб. Сюди входить і сумнозвісний «Беркут» – структурно цей підрозділ складається із двох полків, шести окремих батальйонів і 19 рот загальною кількістю понад 3,25 тис. осіб. У кожній області при Управлінні по боротьбі з організованою злочинністю МВС створено спецпідрозділ «Сокіл» – від 10 до 50 силовиків залежно від регіону. Є чимало інших частин. Крім того, до підпорядкування Міністерства віднесено внутрішні війська, загальною чисельністю 33,3 тис. осіб. Тому базою обрахунку мають бути не 182 тис., а понад 357 тис. правоохоронців. У такому випадку порівняння з «країнами розвиненої демократії» зовсім недоречне.

Але в одному міністр таки має рацію: в нас із цих 357 тис. справді лише половина виконує функції, властиві саме міліції. Що й казати, коли в центральному апараті МВС «трудиться» немало-небагато 2653 працівників (це вже після «адмінреформи»). І таке перевантаження штатів «апаратчиків» не лише в Києві, а й у територіальних управліннях. Тим часом по одному дільничному інспектору в середньому припадає на 3 тис. мешканців міста і на 2,2 тис. селян. Можна собі лише уявити ефективність їхньої роботи, з огляду на постійне недофінансування витрат міліціонерів у «полі».

Утім, загальне грошове забезпечення МВС не таке й маленьке. 2011 року на нього закладено в бюджеті 11,1 млрд грн лише із загального фонду. Тобто своїм кошторисом це відомство уже зрівнялося з Міноборони, в якого він становить 11,4 млрд грн. У проекті Державного бюджету на 2012 рік за планувано збільшити видатки на МВС іще на 570 млн грн.

НА ВІЙНУ ЗІ СВОЇМ НАРОДОМ?

Водночас у провалі одеської спецоперації міністр внутрішніх справ звинувачує недофінансування (Анатолій Могильов твердить, що для повного забезпечення міліції МВС необхідно 26 млрд грн на рік) і екс-міністра Луценка: «Впродовж усіх цих років було ліквідовано навчання спеціальних операцій і в результаті до прояву тероризму, наші підрозділи виявилися не готові зовсім».

Одначе про які «ці роки» йдеться? «Впродовж цих років», тобто від січня 2005-го до січня 2010-го, в Україні не лише Юрій Луценко був міністром. Від 1 грудня 2006 року до 18 грудня 2007-го цю посаду обіймав Василь Цушко. Він разом із паном Могильовим донедавна сидів у Кабміні Азарова, зараз очолює Антимонопольний комітет. У лютому – березні 2010 року

СКІЛЬКИ ПРАВООХОРОНЦІВ КОГО БЕРЕЖЕ

Кількість працівників поліції (міліції) на 100 тис. населення

Німеччина
321

Польща
322

Угорщина
399

Ізраїль
420

Росія
1117

Україна
393
(за версією міністра Могильова)
770
(з урахуванням усіх підрозділів)

За даними МВС і підрахунку *Тижня* на основі законів України

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНЬОВ

функції міністра виконував Михайло Клюєв, а від березня 2010-го до сьогодні, тобто вже більш ніж півтора року, МВС очолює Анатолій Могильов. Зрештою, від серпня до грудня 2006 року й міністр Юрій Луценко працював під керівництвом прем'єра Віктора Януковича. То чому ані за Цушка, ані за Могильова не було відновлено «навчання спеціальних операцій»?

Може, причина не в Луценку й не в помаранчевих, а в тому, що й цушки, й могильови своє основне завдання вбачали і вбачають не в ефективній боротьбі з криміналом, а в тому, щоб міліція знову перетворилася на «псів режиму»? «Регіональний» міністр Василь Цушко прославився не лише «спецопераційою» зі штурмом Генеральної прокуратури. 2007 року, ще напередодні видання указу президента про розпуск парламенту, він вимагав передачі на баланс свого відомства цілого арсеналу зброї: 5 тис. одиниць карабінів СКС, 5 тис. пістолетів ТТ, більш ніж 20 млн патронів, а у квітні 2007 року МВС запросило в Міністерство оборони 70 гвинтівок СВД, 150 снайперських військових гвинтівок АВ (АВЛ). Зі злочинцями вирішили воювати карабінами Стєчкіна і гвинтівками Драґунова? Інший «регіональний» міністр внутрішніх справ, Могильов, так і не пояснив на запит депутата Геннадія Москаля, для чого МВС України закупило підствольні гранатомети ГП-25, призначені для боротьби з живою силою супротивника й використовувані зазвичай у гарячих точках. МВС також у великих кількостях закуповує пістолети-кулемети Форт-224, пістолети Форт-224 із глушником, снайперські гвинтівки Форт-301, ручні кулемети Форт-401 тощо. З ким ставати до бою зібрався, використовуючи «підствольники» й кулемети, міністр Могильов?

ЗРОБІТЬ, ЯК У ГРУЗІЇ

Насправді коріння проблем української міліції – це неналежна підготовка, корупція, виконання правоохоронцями невластивих їм функцій, нарешті, повна непрозорість і непідконтрольність роботи органів суспільству.

Україна – не єдина держава, яка ввійшла у XXI століття з багажем неефективної радянської міліції. Але ми одні з тих, хто досі не реформував правоохоронної сфери. Така реформа в Грузії показала, як можна швидко й ефективно подолати корупцію. Суть удосконалення МВС цієї країни – в повному оновленні кадрів та підвищенні їхньої мотивації. Нових професіоналів підготували за кілька місяців із числа простих сільських хлопців. Єдина категорія поліціянтів, яку оминуло масове звільнення, – працівники карного розшуку та інших спеціалізованих служб. Але над ними суттєво посилили контроль. За два роки реформ із органів МВС звільнено близько 80 тис. осіб. Кадрове оновлення міліцейських лав становило 88%. Сьогодні в чотиримільйонній Грузії працює лише 26 тис. поліцейських.

І діють вони результативно. У державі ліквідовано як клас злодіїв у законі. Зникли цілі сфери традиційного кримінального бізнесу. Зокрема, і в Тбілісі, і в глибинці – нуль випадків викрадень автомобілів. Показник розкриття злочинів у Грузії на сьогодні становить близько 33%, що відповідає загальноєвропейському рівню. Самі грузини стверджують, що їхні «даішники» не беруть хабарів. Кожен поліцейський там щодня проходить перевірку на чесність: у країні діють спецпідрозділи, які провокують правоохоронців на хабар. Піддатися спокусі коштує дорого: щонайменше звільнення з утратою зарплати, соцпакета й пенсії (а це не так і мало для Грузії, де ще дуже високий рівень безробіття – дільничний тут отримує $400–500, начальник відділу, детективи – до $2 тис.), максимальне покарання – 10 років тюрми.

ІЗ 357 ТИС. МІЛІЦІЯНТІВ ЛИШЕ ПОЛОВИНА ВИКОНУЄ ФУНКЦІЇ, ВЛАСТИВІ САМЕ МІЛІЦІЇ

Депресіонізм

В Україні вимальовується суспільний порядок з обмеженим доступом до політичної та економічної діяльності

Автор:
Володимир Дубровський,
член наглядової ради «CASE Україна»

Нещодавнє дослідження Європейської Бізнес Асоціації свідчить, що в третьому кварталі 2011 року індекс інвестиційної привабливості України істотно знизився – до рівня кінця кризового 2009-го. На жаль, такий результат є цілком закономірним.

З одного боку, наразі цілком очевидно, що світова фінансова криза не закінчилася і кейнсіанські заходи не зупиняють рецесії, адже далі залізати у борги і знижувати облікові ставки країни Європи та США неспроможні. Як наслідок сповільнення темпів зростання світової економіки знов болюче позначиться на економіці України. Вітчизняна промисловість, як і раніше, спирається на кілька десятків велетенських підприємств, які потерпають від будь-яких негативних змін на світових ринках. Від 2008 року економіка стала ще більш монополізованою, а значить, ще вразливішою. Хіба що, на щастя, з тих часів ще не встигли утворитися нові «бульбашки».

Але насамперед песимізм інвесторів пов'язаний із внутрішніми причинами. Якщо подивитися на структуру індексу, визначеного ЄБА, то можна помітити, що найнижчі оцінки – в зоні «інвестиційний клімат». Отже, по суті, це підсумок діяльності уряду, який багато обіцяв, але зробив для бізнесу, м'яко кажучи, дуже мало. Донедавна іноземні підприємці, як і деякі вітчизняні, ще вірили обіцянкам і намагалися дивитися в майбутнє з оптимізмом. Однак наразі вони вже остаточно переконалися, що обіцяна «стабільність» належить не до правил гри, а тільки до персоналій.

ІНВЕСТОРАМ ПОТРІБНІ СТАБІЛЬНІ ПРАВИЛА ГРИ, А НЕ СТАБІЛЬНІСТЬ ПЕРСОНАЛІЙ

На практиці, як свідчать й інші дослідження, бізнес-клімат в Україні погіршився. Обіцяна «революція» в цій царині виявилася блефом. Дерегуляція – фасадна. Наприклад, влада відрапортувала про істотне скорочення кількості ліцензій у сфері будівництва. Але, як свого часу проаналізувала народний депутат Ксенія Ляпіна, замість ліцензій на окремі види робіт тепер видають одну на кілька видів... Можливо, і поменшало папірців, які слід заповнювати, але ж інвесторів цікавить насамперед швидкість ухвалення рішення, а вона не покращилася. Податковий кодекс дещо спростив життя великому бізнесу, але натомість істотно розширив повноваження органів ДПА, що спричинило терор багатьох підприємців. Ще одне нововведення – автоматичне повернення ПДВ. Для окремих компаній цей механізм працює, однак для решти відшкодування стало ще проблематичнішим. Унаслідок реформи погіршилася й судова система. Адміністративна реформа – навіть представники Партії регіонів визнають, що ніякого скорочення апарату не відбулося, а лише плутанини побільшало... Першою за весь час справжньою реформою може стати декриміналізація економічних злочинів. Хоча гіркий досвід попередніх спроб «точкових» реформ змушує дивитися на неї обережно: важко уявити роботу нашої податкової без таких інструментів, як загроза кримінального переслідування, порушення справ із вилученням документів тощо. Напевно, в якості своєрідної «компенсації» винайдуть якісь інші механізми.

Понад те, окрім формальних правил є їх фактичне виконання. Що твориться на українських митницях!.. Так, митники мають право здійснювати догляд контейнерів, однак коли це виливається у перевірку буквально кожного, інвестори впадають у ступор. Популярні як ніколи «маски-шоу». Контролюючим органам, силовим структурам дали зелене світло: вони можуть розорити будь-який бізнес, який не є провладним або ж належить, наприклад, нелояльним власникам. За допомогою легалізованого беззаконня у кожній галузі хтось із наближених до влади бізнесменів отримує преференції. Корупція в Україні також стала впорядкованішою, централізованішою, а за своїми масштабами навіть більшою.

Таким чином, влада під акомпанемент переможних економічних реляцій виштовхує з країни бізнес. Навіщо? Очевидна відповідь: аби розчистити простір для «своїх». Але проблема ще глибша. За допомогою монополізації ринків і цілих галузей в Україні консолідується суспільний порядок з обмеженим доступом до політичної та економічної діяльності. Якщо владі вдасться ще більше монополізувати економіку, та відновити повноцінну політичну конкуренцію буде ще важче. Саме на це, схоже, і сподіваються нині можновладці. Але за такого «порядку» стратегічні перспективи країни втрачаються надовго, якщо не назавжди. Інвестори це добре розуміють, і я не бачу чинників, які можуть покращити їхні настрої. Ну хіба що підпишуть угоду про зону вільної торгівлі з ЄС, хоча за нинішніх умов це бачиться майже неймовірним.

У ЄС та інших розвинутих країнах органи влади насамперед захищають відкритість економічної та політичної діяльності – конкуренцію, права власності та демократію. Втім, перехід до такого суспільного порядку потребує докорінної зміни базових принципів, тому він не може бути плавним та безболісним. На нас чекають нелегкі випробування. І чим більшою мірою вдасться консолідація «обмеженого доступу», тим важчими вони будуть.

ЩО НАС ОЧІКУЄ ВОСЕНИ?

gismeteo.ua

ПРОГНОЗ ПОГОДИ
ПО УКРАЇНІ ТА СВІТУ

Не вийшло оптом – піде

Україна ризикує втратити контроль над внутрішнім ринком газу

Автор:
Олександр Крамар

Процес зміни формату газової співпраці з Росією триває. Поки що є лише не до кінця зрозумілий, знову «закулісний» результат зустрічі Януковича з Путіним та Мєдвєдєвим у Завидово. Тим часом заявлений термін – до листопада – дає підстави очікувати впродовж найближчого місяця нових, імовірно, ще менш прозорих домовленостей. З одного боку, з Москви намагаються дотиснути Януковича до згоди на реінтеграцію до Митного союзу і ЄЕП. Одним із аргументів може бути втрата регіоналами підтримки виборців через збереження високих цін на газ. З іншого – схоже, просувається план «Б»: нав'язати широкий пакет непрозорих домовленостей задля підлаштування під інтереси Газпрому майбутнього процесу реформування Нафтогазу.

ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ШАНТАЖ

За результатами переговорів у Завидово Газпром нібито «попередньо погодився» знизити ціну для бюджетних організацій та потреб населення до $120 за тис. м³. Цей крок видається елементом шантажу за тезою «або ви дружите з нами, або з вами не дружить електорат». Дані соцопитувань, проведених групою «Рейтинг», підтверджують її: якщо ціни на газ буде знижено, у 51% українців може поліпшитися ставлення до керівництва України. А ось якщо зростуть, у близько 48% громадян воно, ймовірно, погіршиться. Таким чином, російська сторона може нав'язати Януковичу і К° фактично будь-що в обмін на зниження цін на блакитне паливо (окрім хіба що безпосередньої втрати суверенітету, як-от зі вступом до Митного союзу). І що довше вони залишатимуться високими, то більшим буде тиск на Януковича.

Водночас Газпром від пільгової ціни на газ для населення втратить небагато. Розрахунок обсягів цього газу, швидше за все, здійснюватиметься як різниця між власним видобутком України та обсягом споживання населенням і бюджетними організаціями. Це 6–8 млрд м³ на рік. Зниження ціни на цей обсяг до $120 за тис. м³ означатиме втрату $300 на кожній тисячі кубометрів – загалом наступного року близько $2 млрд.

РИЗИКИ Й УЛЬТИМАТУМИ

Компенсацію Газпрому за знижку для населення, найімовірніше, буде знайдено за рахунок української ГТС. У Москві, схоже, прагнуть домогтися від Януковича врахування свого інтересу в процесі реформування НАК. Без вжиття Києвом запобіжників це реформування може полегшити поглинання Газпромом Нафтогазу якщо не в прямий, то в опосередкований спосіб. Прикладом є ситуація із сербським Nafatgaz, який після реформування був скуплений дочірніми структурами російського газового монополіста. І що найважливіше, це точно не матиме такого суспільного резонансу, як будь-яка схема поглинання Нафтогазу Газпромом цілком. Такі ризики усвідомлюють і в ЄС. Зокрема, керуючий директор з енергетики ЄБРР Ріккардо Пуліті днями заявив, що приватизація НАК – це дуже важлива складова реформ, але вона має відбуватися на їхньому завершальному етапі, а не підміняти їх.

У процесі реформування Газпром серйозно турбує лише можливе акціонування з подальшим продажем на міжнародних біржах української ГТС, тобто Укртрансгазу. Ще у квітні поточного року низка ЗМІ з посиланням на анонімні джерела поширила інформацію, що російський газовий монополіст висунув Нафтогазу ультимативну вимогу: зниження ціни блакитного палива для України можливе тільки в тому випадку, якщо НАК відмовиться від продажу акцій на IPO, оскільки вони розраховували, що наша країна передасть у СП газотранспортну систему, а решту виведе на біржу... Одна справа – разом управляти майном, а інша – акціями, маючи як партнерів сотні європейських акціонерів.

Якщо ціни на газ зростуть, 48% громадян гірше ставитимуться до влади

Схоже, через ідею тристороннього консорціуму з управління української ГТС, «погоджену в принципі» у Завидово, Путін якраз і розраховує досягнути свого – відмови Києва від акціонування компанії, що керуватиме ГТС (буде це Укртрансгаз чи окреме підприємство для транзитних газогонів – інше питання), та передання її у спільне управління. На перший погляд, красива формула «за участю європейських компаній» (за неофіційною інформацією, по 40% Україні й Росії і 20% –

е вроздріб?

європейським газовим компаніям) у дійсності може виявитися звичайною фікцією, оскільки найбільш зацікавлені європейські партнери тісно пов'язані з Газпромом, а відтак їхній альянс у такому консорціумі отримає однозначну перевагу над нашою країною. Не кажучи вже про втрати для бюджету, до якого у кращому разі надходитиме за транзит 40% того, що надходить тепер.

Газпромзбут й Укргазенерго мають ліцензії на продаж сумарно 21 млрд м³ газу щороку – майже річний обсяг споживання всією промисловістю країни

ВНУТРІШНІЙ РИНОК

Питання ціни для промислових споживачів усе ще залишається відкритим, оскільки Путін висловив «нерозуміння» з приводу того, чому «за рахунок російської сторони мають отримувати надприбутки окремі особи в Україні». Йдеться, звичайно ж, про хімічних та металургійних олігархів, яких у Москві можуть звинувачувати у виборі на користь ринків збуту – СОТ і ЗВТ з ЄС, а не джерел енергопостачання – Митного союзу і ЄЕП з Росією. Тож їх можуть почати примушувати до розширення співпраці з Газпромом.

У структурі загальних доходів Нафтогазу понад дві третини припадає саме на реалізацію блакитного палива на внутрішньому ринку. Тож контроль над ним для Газпрому навіть важливіший за ГТС. Тим більше що прагнення вийти на роздрібний ринок газу в країнах-споживачах є стратегією компанії: за даними експертів, російський монополіст лише за останні три роки збільшив свою частку на роздрібному ринку країн ЄС удвічі – з 8% до 17%.

Полегшити процес монополізації внутрішнього ринку України в умовах відсутності альтернативного джерела газу може закон, ухвалений у квітні 2011 року, який на виконання зобов'язань України перед Європейським енергетичним співтовариством скасував монополію Нафтогазу на розмитнення блакитного палива. Як завжди з частковим і вибірковим упровадженням реформ, цей вирваний із контексту крок може призвести до результатів, протилежних задуманим.

Нині на перешкоді монополізації Газпромом внутрішнього ринку України залишаються лише угоди 2009 року, які чітко встановлюють українську квоту для Газпромзбуту. Але в Москві вже не приховують, що в разі скасування або перегляду угод у той чи інший спосіб фіксувати в нових монополію Нафтогазу на купівлю російського блакитного палива не будуть. А відтак вільно постачатимуть його Газпромзбуту й Укргазенерго (належить Газпрому і Дмитрові Фірташу), які вже мають ліцензії на продаж сумарно 21 млрд м³ газу щороку – майже річний обсяг споживання всією промисловістю країни.

Допуск Газпрому на внутрішній ринок України лише зцементує її газову залежність від нього, адже досвід Нафтогазу продемонстрував, що навіть національному монополісту важко диверсифікувати джерела постачання, а окремим компаніям та споживачам і поготів. Монополія на постачання газу до конкретних підприємств відкриває шлях до впливу на великий бізнес, а відтак його перебирання під свій контроль. Укргазенерго вже має досвід використання поставок газу для тиску на конкурентів.

ОСОБИСТИЙ ІНТЕРЕС

Така схема може реалізуватися лише під тиском сил, які мають достатній вплив для ухвалення Банковою навіть явно невигідних для держави рішень (як це було у випадку зі списанням боргів облгазів або поверненням газу «РосУкрЕнерго») та високий рівень особистої зацікавленості.

На початку вересня російські ЗМІ повідомляли, що Газпромбанк відкрив кредитну лінію більш ніж на $1 млрд Дмитрові Фірташу для придбання хімічних підприємств. У результаті чого впродовж останнього року його структури придбали ЗАТ «Сєвєродонецьке об'єднання Азот» і ВАТ «Азот», «Черкаси-Азот», а також горлівський «Стирол». З квітня хімічні активи Group DF імпортують газогонами Газпрому середньоазійський газ за значно нижчими порівняно з Нафтогазом цінами. Причому йдеться про досить солідні обсяги – до 0,5 млрд м³ щомісяця. Питання: чим розплачуватимуться?

Саме в цьому контексті можна розглядати й завершення процесу виведення з-під контролю держави компанії «Укргазенерго» **(див. *Тиждень*, № 41/2011)**. Тепер вона є ідеальним інструментом накопичення необхідних фінансових ресурсів для придбання акцій створених на базі Нафтогазу підприємств. Адже лише рішенням про виведення НАК зі складу компанії остання заощадить близько 2 млрд грн дивідендів від її діяльності у 2006–2007 роках. Зайве нагадувати, що відтоді ціни на газ, а відтак і прибутковість бізнесу УГЕ зросли в кілька разів.

Відтепер Укргазенерго є ідеальним симбіозом корисливих інтересів української олігархії та «енергетичної імперії» Путіна. Тож не варто поспішати радіти фанфарам, які ось-ось провістять «кінець газових непорозумінь» і «нові, братерські» домовленості.

Про параноїків і прагматиків

Автор:
Юрій Макаров

Узагалі-то я не збирався про це писати. Тим більше що особливої несподіванки в повідомленні не було: ну заборонили Об'єднання українців Росії. Рішенням Замоскворецького суду міста Москви, – щоправда, з подачі їхнього Міністерства юстиції. Коли майже рік тому аналогічно ліквідували Федеральну національно-культурну автономію українців Росії, стало зрозуміло, що цей останній крок – лише питання часу.

Звинувачення передбачувані до нудоти: пропаганда «націоналістичних цінностей», що підпадає під чинний закон «Про протидію екстремістській діяльності» РФ. Ми ж розуміємо, що коли йдеться про боротьбу з екстремізмом, будь-які пояснення видаються зайвими. Торік привід був хоча б яскравіший: якийсь активіст якогось там фонду «Отчизна» поскаржився, що організовані українці ведуть політичну діяльність і «ллють один негатив на Росію» (цитата). Тільки благаю, не шукайте тут здорового глузду. Чиновники Мін'юсту – такі самі живі люди, вони відчули, куди повіяв вітер, і вирішили вислужитися. Ну а клімат їхнього Замоскворецького суду навряд чи суттєво відрізняється від нашого Печерського. Що сказали, те й ухвалять.

А тепер зізнаюся в одному гріху, хоча ризикую образити багатьох милих, симпатичних і самовідданих людей. Так от, я не відчуваю особистої втрати від того, що ОУР чи ФНКА припинять своє існування, й зовсім не тому, що раптом став прибічником «Русского міра». Збиратися на вечорниці й співати лагідних українських пісень – це не те, що ефективно допомагає зберегти ідентичність у чужому мовно-культурному середовищі. Звісно, я трохи переборщую, але не надто. Як на мене, значно дієвішим може виявитися вдале розповсюдження останнього роману Шкляра, ще краще – збірки Жадана, а концерт «ВВ» – це взагалі бомба. Заголовок із провідного російського сайта новин аж ніяк не проукраїнського спрямування: «Что приготовили «Вопли Видоплясова» на свой 25-летний юбилей?» Розумієте? Їм просто цікаво. Люди самі відчувають, що їм запропоновано сучасний, конкурентоспроможний культурний продукт. Коли це трапляється, навіть якути з башкирами стають трохи українцями, а самі українці згадують, що своїм корінням варто пишатись. І навпаки, немає надійнішого способу відвернути від материнської традиції колишнього українця, а нині – нікуди вже не дінешся – росіянина з дещицею етнічних сентиментів, ніж годувати його псевдофольклором й погано засвоєними віршами з хрестоматії, а саме цим здебільшого займаються товариства українців за кордоном як західним, так і східним, окрім дуже нечисленних винятків. Тому на місці московських українофобів я насамперед заборонив би Скрипку й Вакарчука.

Однак залишається інше питання: чому на тлі московської параної так кататонічно поводяться відповідні компетентні органи України? Не сказати, що вони зовсім тупі. Згадаймо блискавичний демарш із висилкою чеського дипломата, щойно в Празі отримав політичний притулок Богдан Данилишин. Тобто можуть, коли хочуть! Тож чому діяльність численних – близько 300 (!) – нібито суто культурних об'єднань росіян в Україні залишається поза їхньою увагою? Я навіть не «стукатиму», хай самі «поґуґлять» офіційні сайти всіх цих «Русскіх общін» і «Русскіх народних союзов». Хай проаналізують кількість прямих закликів до повалення конституційного ладу й приєднання до сусідньої держави, не кажучи вже про прямі неприховані образи корінного етносу й державної мови, – це так, дрібниці (до того ж їм є з кого брати приклад у самому нашому уряді). А знаєте, які їхні основні претензії до української влади? Виявляється, вони не мають достатньої допомоги від держави! Оце комедія!

ЧОМУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИСЛЕННИХ НІБИТО СУТО КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ РОСІЯН В УКРАЇНІ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ПОЗА УВАГОЮ ВІДПОВІДНИХ КОМПЕТЕНТНИХ ОРГАНІВ?

Ну нічого, натомість їх є кому підтримувати.

Я не маю і ніколи не матиму достовірних даних про обсяги прямих матеріальних субсидій, які надходять із Російської Федерації для сприяння «соотєчєствєннікам»; тим більше, знаючи звичаї, скажу, що частина цих коштів не може не губитися десь дорогою. Але навіть те, що вже потрапляє до нас, не витримує порівняння з жалюгідними бюджетами чи то Міністерства культури, чи то Держкомтелерадіо України. Є цілком респектабельні заходи: камерні концерти, лекції відомих науковців. Є більш сумнівні – це коли єдина «розмовна» київська радіостанція перетворюється на філію офіційного «Голоса России». А є зовсім стрьомні: коли київським журналістам за пристойні гроші пропонують написати сумнівний матеріальчик від імені навіжених українських націоналістів.

От про це я давно збирався запитати відповідні компетентні органи. Тільки приводу не знаходилося.

З НАМИ БЛИЗЬКИЙ СХІД СТАЄ
ЩЕ БЛИЖЧИМ!
TEHRAN
ТЕГЕРАН
DAMASCUS
AMMAN
BEIRUT
БЕЙРУТ
БАГДАД
BAGHDAD
KYIV
КИЇВ
ТЕГЕРАН
ДАМАСК
БЕЙРУТ
BAGHDAD
БАГДАД
KYIV
КИЇВ
ЛІВАН/LEBANON
ІРАК/IRAQ
ІОРДАНІЯ/JORDAN
СИРІЯ /SYRIA
ІРАН/IRAN
UM Air
AIRLINES
www.umair.com.ua
Ліцензія серії АБ № 176835 видана Укравіатрансом від 25.11.2005 р.

Лишень трохи інакше

Такого ще в Польщі не було: вперше за 20 років владна коаліція отримала мандат довіри на наступну каденцію управління державою

Автор:
Анджей Бжезецький, головний редактор часопису Nowa Europa Wschodnia

Ще десятиліття тому у Варшаві вважали успіхом, коли Сейм протримався без дострокових виборів чотири роки, тим часом прем'єри, їхні уряди та цілі політичні партії змінювалися як у калейдоскопі. Тож результати останніх парламентських виборів у Польщі вказують на зміцнення політичної системи. Партії – це вже не «посполиті рушення», активність яких обмежувалася виборчими кампаніями, а досить поважні інституції. Однак, окрім зміцнення правоцентристів і створення прецеденту урядування однієї політсили впродовж кількох електоральних циклів, голосування висвітлило низку інших тенденцій, які ще дадуться взнаки найближчими роками.

ХІД ПАЛІКОТОМ

Успіх маленької донедавна антиклерикалької партії Януша Палікота свідчить про те, що політична сцена країни аж ніяк не є забетонованою. На думку численних польських оглядачів, багаторічна (від 2005-го) боротьба між партіями «Громадянська платформа» (ГП) та «Право і справедливість» (ПіС) із динамічної фази перекотилась у застій: в обох були виразні проблеми з пошуком нових ідей; з іншого боку, тяганина між цими двома силами займала сферу публічної зацікавленості суспільства, диктувала правила, не допускаючи до права голосу інших. Виявилося, однак, що пробити мур на лінії Туск – Качинський можливо. Тому Рух Палікота, що запропонував інакшу мову політики, звернувся до іншого електорату, взявся до обговорення проблем, про які більші партії воліють мовчати, зміг досягти успіху. Звісно, є запитання щодо якості цієї політичної сили: що то за люди пройшли до Сейму? Але про це дізнаємося вже з їхньої роботи.

ДВОЄ В МІШКУ ВЛАДИ

Утім, повернімося до головних акторів на сцені – ГП та ПіС. Ці дві партії колись ішли до влади під спільним гаслом становлення оновленої «IV Речі Посполитої» (вважаючи першими трьома, відповідно, монархію, яка існувала до розпаду наприкінці XVIII століття; міжвоєнну республіку в XX-му; державу в перші роки після ПНР – і трактуючи період правління посткомуністів Квасневського в Польщі як «утрачений». – **Ред.**).

Після виборів 2005 року ці політсили мали навіть спільно правити, але натомість розсварилися. Відтоді між партіями Дональда Туска та братів Качинських було щось таке, що можна порівняти лише зі специфічною взаємною «ненавистю» уболівальників різних футбольних команд. Спершу два роки урядував ПіС, надто вже кострубато будуючи утопічну «четверту республіку». Щоб мати коаліцію, Качинські мали домовитися з популістами та правокатолицькими націоналістами. Тому біля керма нерідко перебували люди без належної компетенції, а дії лідерів подекуди скидалися на «їзду без гальм» (чого варта лише спроба прем'єра Ярослава Качинського заарештувати свого співкоаліціянта й віце-прем'єра Анджея Леппера). Результатом стали дострокові вибори.

ЩЕ ЧОТИРИ РОКИ правитиме Польщею Дональд Туск із соратниками

2007 року поляки передали владу Громадянській платформі. Та не мала жодної ідеології, обіцяла лише «нормальність». Ані авантюр на міжнародній арені, ані тем, які могли б розділити суспільство, ані болісних реформ. Замість роз'ятрювати рани, Туск намагався «поєднувати». У партії влади опинились як люди з правого крила політикуму (приміром, Йоанна Клюзік-Ростковська, донедавна одна із зірок ПіС), так і з лівиці (наприклад, Бартош Арлукович).

Те, що 9 жовтня ГП перемогла, засвідчує: продовження такої політики люди очікують і

Результати виборів до Сейму 2011 року:

ГП – 39,2%
ПіС – 29,9%
Рух Палікота – 10%
ПНП – 8,4%
СДЛ – 8,2%

Результати виборів до Сейму 2007 року:

ГП – 41,5%
ПіС – 32,1%
СДЛ – 13,2%
ПНП – 8,9%

ФОТО: AP

надалі. Тому якісь сенсації у старому-новому уряді, який «Платформа» швидше за все знову сформує зі своїми партнерами з Польської народної партії (ПНП), навряд чи можливі. Суспільство, яке останніми десяти-, а навіть століттями жило в очікуванні якихось загроз, потребувало певного психотерапевта, який не говорив би йому прикрого й болісного. Дональд Туск став таким і для поляків, і для європейців: Польща припинила генерувати «незручні» для європейського мейнстриму ідеї, тож сприймання її єврочиновниками покращилось.

Новий уряд Туска, напевне, продовжуватиме цю лінію в міжнародній політиці. Нині головним завданням є зміцнення європейської інтеграції та пошук її нового сенсу. Це, вочевидь, дещо завадить Польщі провадити справи на Сході, особливо із закінченням її головування в ЄС. «Платформа» ставить на прагматизм і спостерігає за офіційним Києвом без сентиментів. Обмеження політичної свободи в Україні, доказом чого є вирок Юлії Тимошенко, буде поважним тестом для польських прагматиків. Постане питання: чи можна, приміром, намагатися перетягнути Януковича на свій бік і взятися за його «просвітництво», і чи не виявиться це в якомусь моменті легітимізацією його авторитаризму?

Ця політика прагматизму та уникання конфліктів має негативні риси й на внутрішній сцені: не проведено важливих економічних реформ, політики ГП уникали дискусій про морально-етичні проблеми, такі як дозвіл на запліднення in vitro, легалізація партнерських зв'язків (їх помилково ототожнюють лише з гомосексуальними парами). Все те, що могло бути критично оцінене католицькою церквою, становило табу. «Платформа» обходила ці питання, оскільки побоювалася союзу традиціоналістського ПіС із церквою.

ВИТЯГТИ ГОЛОВУ З ПІСКУ

Довше втікати від цих тем партія Туска не має права, тож і новий уряд мав би прийняти виклик та розглянути дражливі питання. Адже ГП позиціонує себе як сучасна політична сила, що прагне модернізації країни. Зрештою, після виграшу на президентських виборах представника «Платформи» Броніслава Коморовського та повторного успіху партії на парламентських виборах уже ніхто не повірить, що «треба бути обережними, бо ПіС може прийти до влади». Втрачає силу аргумент, який часто можна було почути від політиків ГП: «Може, ми не ідеальні, може, не виконуємо всіх обіцянок, але принаймні бережемо вас від ПіС, тож маєте нас підтримати».

Виборці дали зрозуміти: ні, не обов'язково «маємо підтримати». 10% набрав Януш Палікот, який атакував домінування «пузатих єпископів» у Польщі (символ впливу церкви у публічному житті). 8% підтримали Союз демократичної лівиці (СДЛ), хоча дехто поспішив пророкувати лівим політичне небуття. Щораз більше поляків демонструє бажання чути відповіді на свої запитання, зокрема й ті, що їх старанно оминають політики з партій, які здобули найбільше голосів на нинішніх виборах. Якщо Туск прагне перемагати й надалі, він мав би розпочати діалог із людьми, котрі сьогодні не є прихильниками ані ГП, ані ПіС.

Тиснява на острові

Британія і решта Європи втрапили в залежність від масової імміграції, яку важко спинити

ФОТО: AP

Автор:
Богдан Цюпин,
Велика Британія

У вагоні гуркітливого лондонського метро часто можна почути набір найрізноманітніших мов світу й не зауважити англійської. Посеред дня в центрі столиці – переважно туристи. Та навіть у години пік ситуація буде хіба що трохи інакшою – в переповнених вагонах більшість становитимуть заспані зранку й виснажені ввечері лондонці, обличчями яких можна ілюструвати буклети ООН. У цьому місті важко здивувати екзотичним виглядом чи мовою. Тож повідомлення, що 2010-го імміграція до Британії сягнула рекорду, нікого не застало зненацька. Бюро національної статистики оприлюднило цифру 575 тис., але й 209-го відповідний показник був лише на 8 тис. менше. Британія останніми роками перетворюється на країну іммігрантів, і багатьох місцевих жителів це турбує чимдалі дужче.

Сер Ендрю Ґрін, який очолює організацію Migration Watch UK, вражає своїх співрозмовників тим, що говорить про потребу раз у два роки будувати місто завбільшки з Бірмінгем, аби прихистити мільйон додаткових мешканців країни. Він наголошує: дві третини людності кожного такого гіпотетичного мегаполіса становили б іммігранти. За теперішніх темпів зростання населення Сполучене Королівство до 2025 року налічуватиме 70 млн жителів.

Критики кажуть, що інфраструктура країни вже нині ледве витримує навантаження, і вказують на переповнені школи та лікарні. Уряд нарешті погоджується й запроваджує зменшення квот на робочі візи та інші обмеження кількості мігрантів.

З ІММІГРАНТАМИ ВАЖКО, А БЕЗ НИХ?

Прем'єр-міністр Девід Кемерон заявив, що його держава більше не хоче масової імміграції. Однак, засвідчивши стурбованість кількістю приїжджих, очільник правлячого кабінету закликав також пам'ятати про реалії і поглянути на лікарні, де «ви побачите людей з Уганди, Індії, Пакистану, які доглядають за нашими хворими і працюють фантастично», не оминути увагою шкіл та університетів, де «вчителі з усього світу надихають нашу молодь». Він також

указує на роль підприємців іноземного походження в економіці Британії: «...дрібний бізнес, фінансові послуги, мода, ресторани, музика – всі ці галузі набули такого розвитку завдяки імміграції».

Лондонці напівжартома кажуть, що столичне Сіті – ключовий міжнародний фінансовий центр – давно втратило б свій статус, якби не приїжджі, які працюють від найнижчого рівня – найменш оплачуваних прибиральників у банках, до найвищого – менеджерів інвестиційних фондів, що отримують новорічні премії, зіставні за сумою з виграшами національної лотереї.

Саме Сіті закликає уряд не надто захоплюватися обмеженням імміграції. Британія і особливо Лондон розвивають свої ключові галузі завдяки привабленню найкваліфікованіших і найталановитіших працівників, які створюють багатство країни. Навіть приїжджі з найнижчими фаховими показниками додають конкуренції та динамізму на ринку праці, пропонуючи дешевшу робочу силу.

Безперечно, зауважить чимало звичайних британців, прибутки транснаціональних корпорацій – це ще не все, і дешеві робочі руки, може, й вигідні працедавцям, але для мільйонів громадян країни така тенденція означає занижені зарплати, на які не прогодуєш сім'ю, та цілі покоління незадіяних осіб – дітей, які з'являються на світ у родинах, де ніхто з батьків не має роботи, і які виростають без перспектив серйозного працевлаштування. Такі британці чимдалі більш переконані, що причина їхніх проблем – приїжджі. Політики змушені брати це до уваги. Якщо попередній уряд лейбористів, які представляють лівий центр, цю тему приглушував, то правоцентристам-консерваторам антиімміграційні гасла ідеологічно близькі.

Теперішній кабінет каже, що готовий діяти, й навіть проголошує відповідні гасла, та коли вірити скептикам, насправді урядовці не знають, що їм робити. Найпроблематичнішою є не імміграція кваліфікованих працівників, кількість яких влада здатна регулювати кількістю робочих віз. Навіть студентські дозволи на в'їзд уряд може обмежити лише до певної межі, щоб не зруйнувати індустрію платної освіти. До Британії щороку прибувають десятки тисяч людей зі Східної Європи. Лондон не може заборонити полякам, литовцям, словакам та іншим відвідувати країну, бо в межах ЄС пересування громадян вільне.

Проблематичною є масова нелегальна імміграція з Азії та Африки й навіть легальна, підтримувана процесами возз'єднання родин тощо.

ГОСТЕЙ БІЛЬШЕ, НІЖ ГОСПОДАРІВ

Стурбованість завеликою кількістю чужинців для Британії, і особливо для Англії, – явище не нове. Проблемою з катастрофічними наслідками для країни називав імміграцію ще 1968 року депутат парламенту від Консервативної партії Інок Павелл. Він гучно протестував проти масового переселення з країн Співдружності (колишніх володінь Британської імперії) чорношкірих із Карибських островів, пакистанців та інших мешканців півострова Індостан.

Політик виступив із відомою «Промовою про ріки крові», у якій застерігав про засилля чужинців та можливі спалахи невдоволення серед корінного населення. Заява була така контроверсійна, що тодішній лідер консервативної фракції у парламенті мусив виключити Павелла з тіньового кабінету. На підтримку депутата відбулись акції протесту. Столицею пройшли кількатисячні демонстрації докерів.

Але антиіммігрантські гасла надто легко трансформувались у ксенофобські й навіть расистські. В сучасній Британії говорити як Інок Павелл можуть собі дозволити лише активісти позапарламентської ультранаціоналістичної Британської національної партії та їхні ще більш маргінальні союзники.

Павелл наприкінці 1960-х передбачав, що у Британії через 10–15 років буде 3,5 млн іммігрантів разом із нащадками. Він не помилився. Зараз в Англії є кілька містечок, де корінні жителі становлять менше ніж половина населення. На Туманному Альбіоні зводять мечеті.

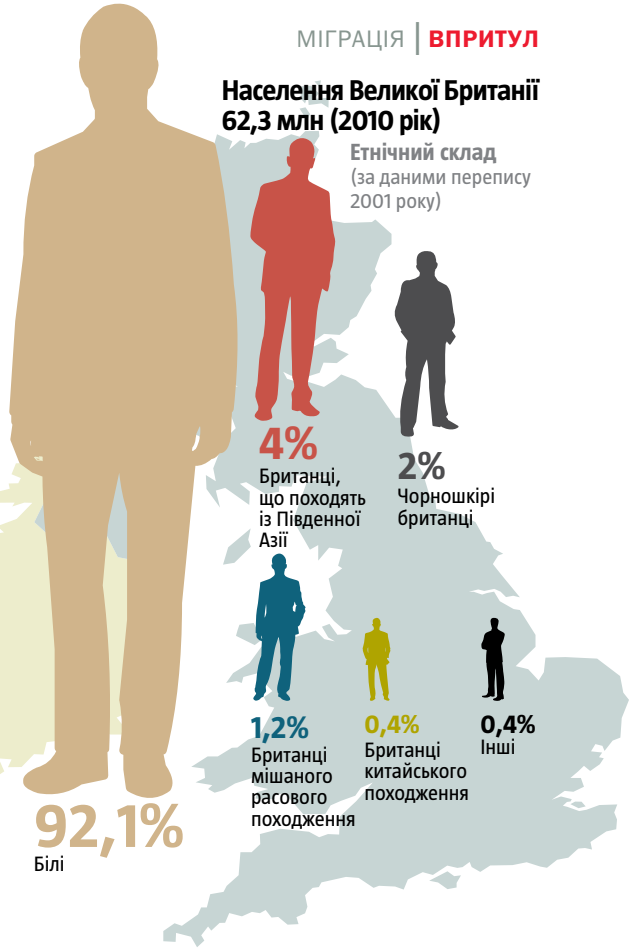

Але досі ще не справдилося його застереження про те, що імміграція спровокує соціальні катаклізми й масштабні міжетнічні конфлікти. Англійське суспільство витримало навіть недавній шок усвідомлення того, що всі ісламісти-смертники, які влаштували вибухи в Лондоні 7 липня 2005 року, виявилися британцями. Троє з них прийшли на світ у Сполученому Королівстві у сім'ях переселенців із Пакистану. Четвертий бомбіст був також іммігрантського походження – народжений на Ямайці.

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР ДЕВІД КЕМЕРОН ЗАЯВИВ, ЩО ЙОГО ДЕРЖАВА БІЛЬШЕ НЕ ХОЧЕ МАСОВОЇ ІММІГРАЦІЇ

Постає питання не лише про те, як давати раду міграції, а й про те, чи здатна держава перетворити великі громади приїжджих і навіть їхніх нащадків, особливо мусульман, на британців.

«Безголовий» експерим

Крістофер Калдвелл про загрози вільного пересування

Спілкувався **Богдан Цюпин**

Що означає для європейської цивілізації перетворення континенту на пункт призначення для мільйонів іммігрантів? Над цим питанням змушує задуматись американський публіцист Крістофер Калдвелл у книжці «Роздуми про революцію в Європі». Сьогодні приїжджі становлять 10% жителів у більшості країн Старого Світу. У багатьох містах їхня частка перевищує 30%. Калдвелл вважає, що така ситуація – наслідок цілеспрямованої, але «безголової» політики європейських еліт, практикованої майже відразу після Другої світової війни, – приваблювати робочу силу для своєї промисловості. Однак, пояснює автор, проблема браку трудящих рук була короткотерміновою. Шахти, сталеливарні, машинобудівні й текстильні велетні закривалися в міру розвитку постіндустріальної економіки Європи. Але іммігрити не лише не повернулися додому, їхня кількість зростала і зростає досі. 1971 року в Німеччині було 3 млн гастарбайтерів. 2000-го – вже 7,5 млн.

І річ не лише в цифрах. На думку публіциста, жителі континенту не могли передбачити, що іммігрити привезуть із собою неєвропейські цінності й культуру. У середині XX століття в Західній Європі фактично не було мусульман. Нині їхня кількість сягає 17 млн осіб. Крістофер Калдвелл вважає, що дотеперішні європейські ліберальні цінності виявилися неспроможними протистояти тискові ісламу: «Коли не впевнена у собі, піддатлива, релятивістська культура постає перед культурою глибоко вкоріненою, впевненою і зміцненою спільною доктриною, то зазвичай саме перша змінюється на догоду другій».

Автор наштовхує на думку, що Європа не зможе бути європейською, якщо її населятимуть неєвропейці. Він стверджує: мусульманські іммігранти замість того, щоб європеїзуватися, навпаки, активно намагаються змінити місцеве культурне, релігійне та політичне довкілля.

«Роздуми про революцію в Європі»

Негативна реакція суспільства на експансію іммігрантів вже виливається в перемоги радикальніших правих партій у багатьох країнах та встановленні суворіших правил для чужинців.

В ексклюзивному інтерв'ю ***Тижню*** Крістофер Калдвелл глибше пояснив свої думки про європейські проблеми з імміграцією.

У. Т.: Чи нова цифра про імміграцію до Британії на рівні 575 тис. людей у 2010-му щось змінює у ваших оцінках, сформульованих раніше?

– Ні. Я знав, що Британія приймає чималу кількість іммігрантів уже тривалий час: близько півмільйона щороку. Пригадую розрахунки одного з департаментів британського уряду, що впродовж життя нинішнього покоління населення країни сягне 70 млн. То було близько двох років тому, і я пам'ятаю, що це багатьох стурбувало. Вважаю, що Британія має значно відкритішу економіку, ніж багато інших європейських країн і досі. Крім того, там у 1960-х та 1970-х роках були дуже потужні профспілки. Відтак ці обставини сприяли тому, що населення певний час підтримувало високий рівень імміграції.

У. Т.: Чи не точніше було би говорити про проблему масової імміграції? Адже про багатокультурність може йтися лише щодо таких країн Європи, як Швейцарія чи Люксембург. Франція, наприклад, зажди проводила чітку політику офранцуження іммігрантів.

– Напевне, варто зупинитися на тому, що має на увазі пані Меркель, коли говорить про багатокультурність. Я вважаю, що це слово можна використовувати у два способи. Воно може означати опис суспільства з великими громадами етнічних і культурних меншин. Можна сказати, що США де факто є багатокультурним суспільством, бо темношкіра і білошкіра культури розвивалися окремо з огляду на історичні обставини. Можна і Швейцарію, і навіть Іспанію вважати багатокультурними суспільствами, зважаючи на їхнє мовне розмаїття.

Але непорозуміння виникає тому, що є мультикультурність як політична програма стосовно імміграції. Її ідея полягає в тому, що люди, які прибувають з інших країн, не зобов'язані змінювати свою культуру, щоб ставати громадянами нової. І, на мою думку, саме це не подобається більшості європейців.

Отже, є два різновиди багатокультурності. Одна – соціологічні реалії. Друга – політична програма. Я вважаю, що коли Меркель висловлювалася проти багатокультурності, то мала на увазі політичну програму. Не думаю, що це аж така велика зміна, бо багато європейців тепер починають схилятися до думки, що іммігранти повинні певним чином змінюватися і пристосовуватися до країн, у які вони прибувають.

У. Т.: Напевно, прикладом цього можуть бути обов'язкові для іммігрантів інтеграційні курси в Німеччині, курси та іспити з громадянства в Британії. Щоразу більше країн вимагають і допомагають приїжджим вивчати державні мови.

– Можна поглянути на США, які мають свої проблеми з імміграцією, але загалом Штати в цьому успішніші за Європу. Певно, тут варто згадати українську громаду в Північній Америці. Вважають, що американців і канадців українського походження мільйони. Але вони чудово інтегровані. Вже друге чи третє покоління є американцями, вони розмовляють англійською краще, ніж українською. Єдине, що, можливо, залишається – це екзотичні прізвища і любов до борщу.

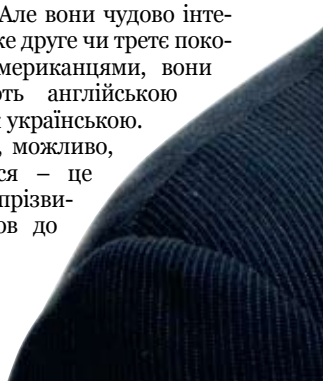

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті **http://tyzhden.ua/World/32840**

ент Європи

У. Т.: Чи це не приклад того, що імміграція та багатокультурність у низці випадків не є проблемою?

– Тут нам також треба розрізняти різновиди мультикультурності. Вона реальна, коли йдеться про національні кухні чи мови, якими люди спілкуються вдома, фольклорні фестивалі. Але багатокультурність на політичному рівні неможлива. Оскільки політична система має бути справедливою. Усі громадяни повинні узгодити один набір правил, щоб мати відкриту і підзвітну політичну систему. Отже, український американець може все життя їсти тільки українську їжу, розмовляти лише рідною мовою зі своєю бабусею, але для нього не може бути окремого набору політичних правил чи законів.

Більшість іммігрантських груп у Сполучених Штатах після третього покоління асимілюються. Це стосується навіть латиноамериканців.

У. Т.: Отже, є приклади успішної імміграції та інтеграції, однак ви вважаєте, що ці процеси насамперед проблематичні щодо мусульман у Європі?

– Спершу проведемо розділ між успіхом та інтеграцією. Турецька імміграція в Німеччину успішніша, ніж імміграція північноафриканців у Францію. Але я би сказав, що турки в Німеччині менш інтегровані й менш асимільовані. У них окрема культура. Американським аналогом цього є китайська імміграція. Міста США часто мають великі чайнатауни. Цілі покоління китайців розмовляють своєю мовою. Вони не інтегровані, хоча часто й успішні. І не є проблемою для суспільства. Можна бути інтегрованим, проте неуспішним і навпаки.

У. Т.: То де проблеми?

– Вони постають із кожної імміграції. З мусульманською проблема полягає у вимогах окремих законів, як-от запровадження шаріату. Також має місце неформальне намагання змінити суспільство. Я тут би взяв як приклад протести проти карикатур у данських газетах. Ті акції були часто дуже різкі й залякуючі.

У. Т.: Чимало людей на Заході вважають своїм правом подорожувати, навчатися чи працювати в різних країнах світу. Хіба свобода пересування не була би бажаною для всіх у сучасному глобалізованому світі?

– Філософське питання. Але насправді свобода пересування не належить до прав людини. Це право визначається політично. 28 країн Європейського Союзу погодилися запровадити його в себе. Отже, це політичне право для громадян ЄС, окрім кількох винятків із Шенгенської угоди. Питання в Європі полягає у тому, чи негромадяни Євросоюзу мають право на вільне пересування? Історично суди підтверджують, що права стосуються громадян. Останнім часом вони надають громадянські права і негромадянам. Особисто я вважаю, що повна свобода пересування ще не є одним із невід'ємних прав людини.

У. Т.: Чому? Хіба це не добра справа? Ті люди, які мають можливість вільно подорожувати світом, насолоджуються цим.

– Свобода – це чудово. Але таке право суперечить іншому праву – на самовизначення і на свободу об'єднань. Я не фахівець з української історії, але знаю, що у вас тривалий час упроваджувалася політика цілеспрямованого переселення росіян. Є люди, які сперечалися би, чи це було порушенням суверенних прав українців як народу, чи ні? Можливо, кращим прикладом тут є Латвія, де масова російська імміграція ставила під сумнів право латиського народу на самовизначення. Якщо в маленьку країну спрямовується величезний потік міграції, вона може абсолютно втратити свою ідентичність.

У. Т.: Крім Латвії які європейські культури, на вашу думку, можуть бути під загрозою?

– Тут задіяні багато чинників. Не лише імміграція. На мою думку, якщо міграція триватиме в таких масштабах ще близько сотні років, то ми станемо свідками зникнення мов. Візьмімо, приміром, Нідерланди. Амстердамський варіант голландської мови вже зник.

У. Т.: Якщо це глобальне і нестримне явище, чи треба у зв'язку з цим щось робити?

– Я вказав на проблеми Західної Європи, але не знаю, чи за це має братися ЄС, чи окремі європейські держави. Те, що буде конституційним і гуманним у Британії, вважатиметься неконституційним і негуманним у Франції. Хорошим прикладом цього є закони в останній проти мусульманських хусток. Почалося із заборони покривати голову у школах сім років тому, а близько року тому заборонили паранджі в громадських місцях. Це майже неможливо в такому ліберальному суспільстві з англосаксонського системою права, як США чи Британія. Зокрема, тому в мене мало порад і вказівок, як діяти. Крім того, не хочу бути американцем, який повчає європейців у тому, що робити.

Чарівник

Революція під проводом Стіва Джобса тільки починається

Коли треба було влаштувати справжнє видовище, ніхто в комп'ютерній галузі, та й у будь-якій іншій, не міг зрівнятися зі Стівом Джобсом. Його демонстрації новинок, коли він стояв один на темній сцені й на очах у завороженої публіки вичаклував «неймовірний» новий електронний пристрій, були виступами майстерного шоумена. Комп'ютери лишень вибирають і перемішують числа, якось пояснював він, але настільки швидко, що «результати здаються магією». Джобс, який помер 5 жовтня у віці 56 років, усе життя впаковував цю магію у вишукані й прості у використанні вироби.

Реакція на його смерть – залишені людьми свічки і квіти біля магазинів Apple та слова політиків на його пам'ять в інтернеті – доводить, що Джобс став чимось куди більш значущим, ніж просто розумним бізнесменом, який умів заробляти гроші. Він виділявся серед решти у трьох іпостасях: як технічний експерт, керівник бізнесу й особистість, котра могла змусити інших полюбити доти безликі функціональні гаджети. Дивно, але саме остання його якість, мабуть, найбільше вплине на спосіб життя людей. Епоха персональних технологій у багатьох розуміннях тільки-но починається.

ЗІНИЦЯ ЙОГО ОКА

У технічному розумінні Джобс вирізнявся тим, що не був інженером, і в цьому полягала його велика сила. Натомість він захоплювався дизайном та естетикою продукту, а ще тим, як зробити новітні технології легкими у використанні. Він неодноразово брав наявну, але сформовану наполовину ідею – комп'ютер із «мишкою», цифровий музичний плеєр, смартфон або планшетний комп'ютер – і показував решті індустрії, як їх робити правильно. Компанії-конкуренти кидалися туди, куди він вів. Уже в процесі Джобс спричинив перевороти в комп'ютерній галузі, музиці, телекомунікаціях і новинному бізнесі, які принесли труднощі присутнім на цих ринках компаніям, але їх радо приймали мільйони споживачів.

У світі бізнесу людину, котрій подобалось бачити себе як хіпі й котра завжди бунтувала проти величезних компаній, багато з цих корпоративних ве-

ДЖОБС УЛОВИВ СУТЬ СВОГО ЧАСУ

летнів урешті прославили як одного з найбільш видатних керівників свого часу. Частково Джобс завдячував цим своїм талантам – артистизмові, стратегічному баченню, вражаючій увазі до деталей і авторитарному стилю правління, яким чимало топ-менеджерів, мабуть, заздрили. Але найбільше – незвичайній траєкторії життя. Падіння у 1980-х і повернення до Apple 1996-го після періоду забуття надихають будь-якого бізнесмена, чия кар'єра пішла на спад. Те, як Джобс відновив занепалу фірму, котру заснував колись разом із товаришем, і перетворив її на найбільшу IT-компанію світу (навіть масштабнішу за Microsoft Білла Ґейтса, яка так вдало перехитрила Apple у 1980-х), радше скидається на сюжет голлівудського фільму, яким, безперечно, стане.

Але найбільше Джобс вражав, мабуть, фанатичною прихильністю, яку йому вдавалося викликати у споживачів. Логотип якої іншої технологічної компанії побачиш на наліпці, що прикрашає бампер машини? Багато користувачів Apple почуваються частиною громади, на чолі якої стояв Джобс. Зв'язок на особистому рівні і справді існував. Продукцію Apple розробляли у відповідності до вподобань боса та його високих вимог. Кожен iPhone або MacBook буквально вкритий відбитками його пальців. Його величезне досягнення полягало в поєднанні емоційного заряду з комп'ютерною технологією, а в результаті виникало відчуття, що продукт особистий. Так Джобс уловив суть свого часу, оскільки впродовж останнього десятиліття епіцентр технологічних інновацій змістився до електроніки для широкого споживача.

СВІТ БЕЗ СТІВА

Раніше інновації виплескувалися на споживчий ринок із військових чи корпоративних лабораторій. Та останнім часом тенденція змінилася на протилежну. Вдома у багатьох людей нині є потужніші й гнучкіші прилади, ніж в офісах, де вони працюють. Різні штучки та онлайн-послуги для споживачів винахідливіші й простіші у використанні, порівняно із системами в більшості компаній. Тепер бізнес, уряди і збройні сили приймають продукти, вже добре знайомі споживачам. Компанії користуються «корпоративними» варіантами Facebook і ство-

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

рюють власні «магазини прикладних програм», через які працівники зі смартфонами отримують доступ до програмного забезпечення. Медики послуговуються планшетними комп'ютерами для роботи в лікарні. Тим часом число споживачів, ласих на такі гаджети, продовжує активно зростати. Продукцію Apple розкуповують у Делі й Даляні з такою самою швидкістю, як у Дубліні чи Далласі.

Джобса знали, як схибнутого на контролі керівника, а його критики скаржилися, що в ім'я спрощення користування він розробляв закриті, негнучкі продукти й системи. Та окрім цього, він надихав мільйони людей, даючи їм доступ до найновіших технологій. Його акценти на тому, що споживач – передусім, а також на вишуканості й простоті дуже міцно вкоренились у його компанії і почали поширюватися на фірми-конкуренти. Тепер уже не тільки в Apple дизайнери питають: «А що зробив би Стів Джобс?»

Розрив між Apple та іншими IT-компаніями, певно, скоротиться. Презентацію нового iPhone Тімом Куком, який у серпні замінив Джобса на посаді голови, здебільшого сприйняли як професійну, але не надто захопливу. Без Стіва та його зоряного пилу ця подія скидалася більше на звичайний запуск чергового продукту черговим виробником технологій. Джефф Безос із Amazon, фірми, яка найуспішніше йде слідами Apple, презентуючи нещодавно планшетний комп'ютер, завдав кілька ударів по Apple. Однак, щосили намагаючись імітувати Джобса, Безос і полестив йому. Без Джобса Apple – просто одна з багатьох технологічних компаній, яка намагається викликати його буремний дух у нових виробах.

Один інженер, що працював у Apple, казав, що Джобс випромінював «поле викривлення реальності» – настільки він умів переконувати. Але, врешті, він вичаклував власну дійсність, спрямовуючи комп'ютерну магію в продукти, які змінили цілі галузі. Людині, яка замолоду казала, що хоче «залишити у світі слід», це вдалося.

Комп'ютер і не тільки

Мобільні цифрові пристрої дедалі більше витісняють персональний комп'ютер. Наслідки будуть масштабними

Держустанова Ofcom, яка регулює телекомунікації у Великій Британії, повідомила недавно, що понад чверть дорослого населення країни користуються смартфонами. А фірма Nielsen, котра працює в галузі ринкових досліджень, заявляє, що такі пристрої становлять більшу частину всіх мобільників, які продаються в Америці. Ринки країн, що розвиваються, теж охоче захоплюються ними. Наприклад, в Індонезії телефони BlackBerry, що їх випускає канадська компанія Research in Motion (RIM), уже стали статусним символом середнього класу, який стрімко збільшується чисельно.

Продажі планшетних комп'ютерів, хоч наразі вони ще й невисокі, теж зростають швидкими темпами. Від минулого року, коли на ринок прийшов iPad компанії Apple, з'явилося чимало конкурентів, як-от Playbook (від RIM), Galaxy Tab (Samsung) і Tablet (Sony). Нині загальна увага прикута до Kindle Fire від Amazon. Разом зі смартфонами, які ніби приросли до руки кожного підлітка й не одного дорослого, планшети відкрили новий вимір мобільних комп'ютерів, спокусливий для споживачів. Інвестиційний банк Morgan Stanley вважає, що 2011 року сукупне постачання смартфонів і планшетів перевищить показник персональних комп'ютерів (ПК).

РЕВОЛЮЦІЯ МОБІЛЬНА

Це позначає поворотний пункт у світі персональних технологій. Близько 30 років ПК в різних формах відігравали роль основного комп'ютерного пристрою. І справді, це були перші машини, які зробили комп'ютерний світ демократичним, підвищили індивідуальну продуктивність праці й через інтернет надали людям доступ до безлічі послуг із робочого місця або з дому. А зараз поява смартфонів та планшетних комп'ютерів загрожує покласти край пануванню ПК. Дедалі частіше лунають розмови про те, що нарешті настає посткомп'ютерна ера.

Але персональні комп'ютери не збираються щезати. Цього року прогнози їх продажу очікуються у межах 350–360 млн штук; ринок, хоч і повільно, а все ж зростатиме й надалі. Клавіатура, великий монітор і можливість підключення до інтернету роблять ПК все ще ідеальним інструментом для багатьох завдань включно з написанням цієї статті. І вони далі розвиваються. Дешеві й легкі «ультракнижки» на сьогодні замикають довгий ряд інновацій. Та все ж ера Wintel під знаком ПК, що працюють на операційній системі Microsoft Windows і мікрочипах Intel, добігає кінця. Це підтверджує і свіжа новина про те, що найбільший у світі виробник комп'ютерів Hewlett-Packard розглядає можливість продажу або виділення в окремий бізнес свого підрозділу, що займається виробництвом персональних комп'ютерів, щоб зосередитися на розробці програмного забезпечення.

Вимальовується новий технологічний ландшафт, який пропонує споживачам доступ до комп'ютерних послуг майже скрізь і з багатьох різноманітних пристроїв. А смартфони – на передньому краї змін. Дослідна компанія Yankee Group вважає, що своїми продажами ці телефони переважатимуть над звичайними відповідниками «із простими функціями» ще в багатьох країнах у найближчі кілька років. Але й інші пристрої, від ігрової консолі Xbox 360 компанії Microsoft, яка дає гравцям змогу спілкуватися з друзями під час гри, до телевізорів із доступом до інтернету, теж допомагають залишатися на зв'язку.

Уся ця маса нових девайсів відображає, зокрема, і зміни в суспільстві. Людям дедалі більше потрібен доступ до інтернету для всього – від покупок до спіл-

кування в соціальних мережах, тож вони хочуть мати якомога ширший і легший шлях до обчислювальних можливостей. У міру стирання межі між особистим життям та роботою зростає і попит на пристрої, якими безперешкодно можна користуватися й у професійній діяльності, й поза нею.

ПОКУПЕЦЬ – ЦАР І БОГ

Поява планшетів і смартфонів також відображає великі зміни в самому світі технології. Багато років поспіль найфантастичніші передові розробки у галузі ПК приходили з армії, великих дослідних центрів або компаній, які переважно займалися корпоративними клієнтами. Іноді ці технологічні прориви приходили до покупців після певної адаптації для масового споживання. Наприклад, інтернет з'явився під впливом технології, що спочатку була розроблена Збройними силами США.

Утім, приблизно за останні 10 років споживчий ринок сам став повноцінним полігоном для інновацій. «Полярність в індустрії технологій змінилася на протилежну», – заявляє Марк Андріссен, відомий у Кремнієвій долині власник венчурної фірми Andreessen Horowitz, який інвестував, зокрема, й у Facebook і Twitter. Тепер, каже він, багато цікавих речей у світі інформаційних технологій спочатку з'являються в руках споживачів і лише згодом пробиваються на інші арени – тенденція, яку «технарі» називають консюмеризацією IT.

Напевно, ця зміна й не настільки разюча, як може видатися з репліки Андріссена. Військові, університети та інші інституції все ще витрачають величезні суми на дослідження, плоди яких живитимуть персональні технології. Понад те, вже не вперше окремі люди крокують попереду у використанні нових ґаджетів: на початку персональні комп'ютери також частогусто потайки «заводилися» в установах і компаніях завдяки старанням кількох схибнутих на технологіях співробітників.

Попри те, є серйозні підстави вважати, що найостанніший етап консюмеризації справить куди більший вплив, ніж попередні. Насамперед зауважимо, що зростання добробуту створило величезну глобальну аудиторію, яка з нетерпінням чекає нових «цяцьок». Близько 8 млн примірників Kinect, пристрою для ігрової приставки Xbox від Microsoft, який дає гравцям змогу контролювати дії на екрані за допомогою поз і жестів, було продано лише за 60 днів від моменту її запуску в листопаді 2010-го. Жоден електронний пристрій іще не розходився з такою швидкістю, якщо вірити Книзі рекордів Гіннесса. «Просто вражає, як масово ці люди хапаються за кожну нову технологію», – каже Креґ Манді, директор Microsoft із досліджень та стратегії.

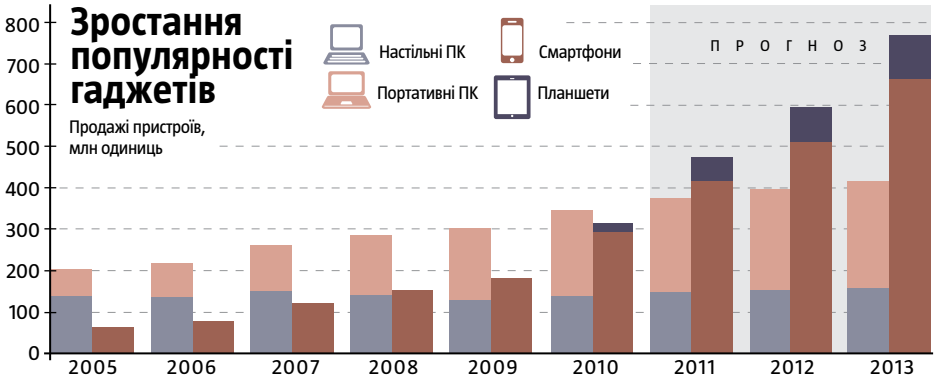

Пристроїв у користуванні

100 млн ПК **1993 року**

1 млрд ПК **2008 року**

10 млрд мобільних пристроїв зв'язку **до 2020 року** (прогноз)

Вартість багатьох ґаджетів дуже швидко падає, а це ще дужче стимулює споживання. В Америці починають з'являтися смартфони ціною приблизно у $100 – після субсидії з боку телекомунікаційних компаній, які заробляють на відповідних тарифних планах. Найдешевша електронна книжка від Amazon, Kindle, продається зараз за $79, тоді як перша версія, запущена 2007-го, коштувала $399. Різко втратили у вартості й цифрові носії інформації. Гігабайт (ГБ) пам'яті, якого вистачає приблизно на запис двогодинного фільму після стиснення, 1980 року коштував близько $200 тис. Сьогодні зовнішній накопичувач місткістю один терабайт, або 1024 ГБ, коштує майже $100.

Розростання інтернету і стрімке поширення швидкісного широкосмугового зв'язку також змінило картину. Те саме можна сказати про появу таких компаній, як Apple, Google і Amazon, які зосереджують увагу на задоволенні потреб індивідуального споживача, а не фірм та організацій. Особливих успіхів у демонстрації IT досягла компанія Apple, створивши низку неймовірних девайсів, як-от iPhone та iPad. Багато в чому своїм успіхом компанія завдячує нині покійному Стіву Джобсові, який у серпні пішов у відставку з посади виконавчого директора.

ТЕКТОНІЧНІ ЗРУШЕННЯ

Поєднання нових девайсів і всюдисущого інтернету з багатим онлайн-контентом дає людям змогу очікувати дедалі більших можливостей для особистих технологій. Те саме спонукає їх приносити власні девайси на робочі місця, де інколи доводиться користуватися допотопними технологіями порівняно з тим, що є в них. Така тенденція змушує компанії переглядати політику своїх IT-відділів, які часто звикли ставитися до співробітників як до цифрових рабів, змушених виконувати все, що їм наказано.

Бурхливе зростання світового ринку розумних споживчих технологій також стимулює приплив підприємницької енергії, яка неминуче створюватиме нові чудові продукти. Це спонукає найрізноманітніші організації адаптувати новинки зі споживчого світу у власних цілях. Компанії відкривають онлайн-магазини прикладних програм для своїх працівників; лікарні роздають медсестрам спеціально модифіковані смартфони; військові випробовують планшетні комп'ютери для керування безпілотними літальними апаратами і експериментують із прикладними програмами для бойових дій. Технологічні та економічні рушії загальної комп'ютерної революції набирають обертів, і це, ймовірно, додасть можливостей для застосування таких інновацій.

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Смертники в погонах

Штрафні батальйони в Червоній армії були одним з елементів репресій Сталіна

Автор:
Ярослав Файзулін

Середина літа 1942-го. Німецькі війська впритул підійшли до Сталінграда, водночас їхні частини небезуспішно намагалися захопити Кавказ. Разом із тим Червона армія відступала – з боями і без них. Причиною поразок, на думку Іосіфа Сталіна, було боягузтво її командирів і бійців. Посилити їхню боєздатність мали розстріли, штрафні частини і загороджувальні загони.

«Ні кроку назад!» – під такою назвою вийшов наказ Сталіна № 277 від 28 липня 1942 року, яким у Робітничо-селянській червоній армії вводилися штрафні частини і розширювалася діяльність загороджувальних загонів. Прикладом дій для радянського головнокомандування був аналогічний наказ щодо німецьких військ.

«Сформировать в пределах армии от пяти до десяти (смотря по обстановке) штрафных рот (от 150 до 200 человек в каждой), куда направлять рядовых бойцов и младших командиров, провинившихся в нарушении дисциплины по трусости или неустойчивости, и поставить их на трудные участки армии, чтобы дать им возможность искупить кровью свои преступления перед Родиной», – наголошувалося в наказі. Загороджувальні ж загони, які розташовувалися позаду військових частин, мали на місці розстрілювати «изменников Родины», що відступали.

У штрафні частини відправляли дезертирів, порушників військової дисципліни і колишніх в'язнів радянських таборів, а також кримінальних елементів, які виявляли бажання «кров'ю змити провину перед державою». За тих чи інших обставин у складі цих формувань опинялася і значна кількість цивільних осіб.

427 910
осіб, або
1,24%
загальної чисельності Червоної армії, перебували в роки Другої світової війни у штрафних частинах

ЗА ЛЄНІНСЬКИМИ ЗАПОВІТАМИ

Штрафбати і загороджувальні загони не були винаходами Другої світової. Їх широко використовували більшовики вже в 1917–1921 роках, обґрунтовуючи це революційною необхідністю. «...Революционер, который не хочет лицемерить, не может отказаться от смертной казни, не было ни одной революции и эпохи гражданской войны, в которых бы не было расстрелов», – стверджував 1917-го вождь більшовиків Владімір Лєнін.

Загроза страти могла змусити солдатів іти на смерть і виконувати накази командування, вважав керманич більшовицькими військами, нарком військових і морських справ Лєв Троцкій. «Нельзя вести массы людей на смерть, не имея в арсенале командования смертной казни. До тех пор, пока, гордые своей техникой, злые бесхвостые обезьяны, именуемые людьми, будут строить армии и воевать, командование будет ставить солдат между возможной смертью впереди и неизбежной смертью позади», – йшлося в його мемуарах, які побачили світ під назвою «Моя жизнь» – майже як «Моя боротьба» Адольфа Гітлера.

Розстріли, штрафні підрозділи і загороджувальні загони мали забезпечити дисципліну і стійкість Червоної армії, а їхня організація вважалася одним із найважливіших завдань командирів і комісарів. «Каждое крупное воинское соединение должно иметь за своей спиной хотя бы тонкую, но прочную и надежную сетку заградительных отрядов, – йшлося в одному з більшовицьких наказів часів радянсько-польської війни 1920-го. – Легкость и безнаказанность дезертирства способны разъесть самую лучшую часть. Молодой солдат, пытающийся вырваться

из огня, в который попал впервые, должен встретить твердую руку, которая властно возвратит его назад с предупреждением о суровой каре всем нарушителям боевого долга. Удирающий шкурник должен наткнуться на револьвер или напороться на штык...»

КАМІКАДЗЕ З ПРИМУСУ

Під час Другої світової штрафників кидали на прорив «непроривних» ліній оборони, розвідки боєм і відволікання десантів, розмінування мінних полів і виявлення вогневих точок ворога, форсування водних перешкод без жодних плавзасобів.

«Ці підрозділи були вигідні командуванню. З одного боку, їхнє існування давало змогу хоча б якось підтримувати дисципліну. А з іншого – з допомогою штрафників і за рахунок «дешевої» солдатської сили можна було перевірити правильність прийнятого рішення, – стверджував колишній командир взводу 322-ї окремої штрафної роти Михайло Ключко. – Наприклад, перед командиром ставилося завдання захопити той чи інший рубіж. Як дізнатися, які сили сконцентрував там противник? Тож віддавався наказ командирові штрафроти: взводом або двома, а іноді й ротою провести вночі розвідку боєм. Матиме рота втрати чи ні – це нікого не хвилювало...»

«Життя простого солдата, за великим рахунком, на фронті не цінувалося, а в штрафбатах тим паче, бо нас і за людей не вважали, – згадував 1989 року полковник у відставці Максим Воронков (влітку 1943-го командував відділенням взводу розвідників 128-го піхотного полку, а згодом – рядовий штрафбату). – А як інакше розуміти ставлення вищого військового керівництва, яке кидало нас на ворога, що за чисельністю переважав, бувало, у 8–10 разів? Воно знало, що ми всі загинемо, але свідомо відправляло на неминучу смерть: гітлерівці, відкривши вогонь по штрафниках, демасковували свої вогневі позиції, по яких згодом завдавала удару наша артилерія. Звісно, після них втрати військ були меншими, але чи не надто дорогою ціною це досягалося?»

Безумство штрафників викликало шок у німецьких солдатів. «Великі щільні маси людей прямували пліч-о-пліч мінними полями, які ми щойно виставили, – писав у листі додому один німецький солдат. – Люди в цивільному і бійці штрафбатів рухалися вперед, як автомати. Щілини в їхніх рядах з'являлися лише тоді, коли кого-небудь убивало або ранило вибухом міни. Здавалося, ці люди не відчувають ані страху, ані вагань. Ми помітили, що тих, хто падав, пристрілювала невелика група комісарів чи офіцерів, яка йшла за наступаючими. Невідомо, що скоїли ці люди, чому з ними так поводяться».

ОКУПОВАНІ «ЗРАДНИКИ»

1943-го в Україну повернулися радянські війська. На «визволених» територіях відновили роботу польові військкомати, які силою мобілізували всіх чоловіків, здатних тримати зброю. Фактично відбувалися облави по хатах. Мобілізовували навіть 16–17-річних хлопців. Офіцери на око визначали, кому скільки років, не перевіряючи документів і не слухаючи матерів, які намагалися довести зі сльозами й благаннями, що їхнім дітям немає ще 18 і що вони не здатні до військової служби, тим більше відразу йти в бій.

Співробітники військкоматів і командування військових частин, що визволяли Лівобережну Україну, сприймали мобілізованих як зрадників, адже вони були під німецькою окупацією. «Ми, що перебували на окупованій території, працювали на ворога, були в очах радянської влади наближені до штрафників. Тобто нас одразу без підготовки, слабко озброєними, як попало вдягненими кидали на другорядні напрямки просто як масу. Більшість скоро гинули. «Невелика потеря!» – вважало радянське керівництво», – оповідав своєму синові Дмитрові Ткаченку його батько Михайло 1923 року народження, який під час війни врятувався від вивезення до Німеччини, але в жовтні 1943-го був мобілізований до Червоної армії.

«Усіх мучить думка про нелюдські, небачені страждання народу. Розповідають, що в Україні починають уже готуватися до мобілізації шістнадцятилітніх, що в бої гонять погано навчених, що на них дивляться як на штрафників і нікому їх не жалко, нікому...» – занотував 16 грудня 1943 року у своєму щоденнику Олександр Довженко.

Збереглися окремі свідчення, що до штрафних підрозділів гнали чоловіче населення цілих сіл тільки за те, що вони жили якийсь час під окупантами. «Коли восени 1943-го знову явилися совєти, то незабаром із нашого села Булаївки загребли до війська практично всіх чоловіків призовного віку, – переповідає у спогадах для сайта «Українська правда» слова старшої сестри своєї бабусі Валерій Семиволос. – Гребли всіх: і кволих, і хворих, і немічних. Із усього того призову з війни повернувся лише один чолов'яга, котрий і розповів, як полягли булаївці. Усіх їх як таких, що побували в окупації під німцям, дорівнявши до ворогів народу, відправили до штрафбату. Штрафбат той весь до цурки був почавлений у першому ж бою траками німецьких танків, що намагалися пробитися з Корсунь-Шевченківського котла. Озброїли штрафбатівців лише перед самим боєм, видавши одну гвинтівку на десятьох і дозволивши хильнути по чарчині, під дулами кулеметів загороджувальних загонів, »

ЦИТАТА

«Коли ми наштовхувалися на мінне поле, то наша піхота атакувала так само, ніби його там не було. Втрати, яких ми зазнавали від протипіхотних мін, вважаємо рівними тим, яких зазнали б від кулеметного вогню і артилерії, якби німці замість мінних полів вирішили б захищати цю ділянку сильним військовим з'єднанням. Проте атакуюча піхота не підриває мін протитанкових. І після того як вона проникає в глибину мінного поля і створює плацдарм, підходять сапери і роблять проходи, через які може пройти наша бойова техніка».

(З розповіді Георгія Жукова Двайту Ейзенхаверу в 1945 році. Ейзенхавер був шокований почутим і не раз згадував: «Я ясно уявив собі яскраву картину того, що трапилося б з будь-яким американським або британським командуючим, якби він застосував таку тактику»)

УЦІЛІЛІ. Задоволення примхи Сталіна – здобути Київ до 26-ї річниці Жовтневої революції (7 листопада 1943 року) – коштувало 417 тис. життів

ІЛЮСТРАЦІЯ: Д. МАЛАКОВ, «КИЇВ. 1939 – 1945». К., 2005

ФОТО: УНІАН

ДАНИНА. Пам'ятник 150 бійцям штрафбату, що звільняли Кривий Ріг

сформованих переважно узбеками та іншими середньоазіатами, погнали на вірну загибель».

Не навчених і не озброєних хлопців командування кидало в жорстокі бої, на штурм укріплених німецьких позицій. Часто перший бій ставав для них останнім. «Не забуду, поки житиму, одну атаку взимку сорок третього, – згадував учасник війни письменник Анатолій Дімаров. – Німець засів за цегляними мурами металургійного комбінату, понад водосховищем, і полковник та його комісар не придумали нічого кращого, як кинути в атаку кількасот новобранців, котрих не встигли ще й обмундирувати і як слід озброїти. Вони висипали на лід водосховища величезним натовпом, і німці, підпустивши їх майже впритул, викосили до ноги. Вся крига стала криваво-чорною від трупів».

У ВОДУ ПІД ПРИЦІЛОМ

Наприкінці вересня 1943-го радянські війська вийшли до Дніпра. На його правому березі німці руками місцевих жителів і військовополонених облаштували оборонний рубіж із фортифікаційними спорудами і пристріленими вогневими точками. У ніч на 22 вересня почалося форсування річки в районі Букрина. Першими йшли штрафники, а за ними решта війська. Бійців кинули в атаку без належного озброєння й підготовки, так вони спокутували свою «провину» – перебування в окупації.

Під шквальним вогнем ворога на правий берег люди пливли, як хто міг, тримаючись за колоди, дошки, напхані соломою плащ-намети. «Найстрашнішими виявилися кулемети, – зазначав очевидець форсування Дніпра Віктор Астаф'єв. – Легкі для перенесення скорострільні «емкашки» зі стрічкою на п'ятсот патронів. Усі вони були заздалегідь пристріляні й тепер, неначе з вузьких шийок брандспойтів, поливали берег, острів, річку, в якій кипіло місиво з людей. Старі і молоді, свідомі і несвідомі, добровольці й мобілізовані військкоматами, штрафники і гвардійці, росіяни і неросіяни – всі вони кричали одне: «Мамо! Боженьку! Боже!» і «Караул!», «Допоможіть!»... А кулемети сікли та сікли, поливали різнокольоровими смертельними цівками. Хапаючись один за одного, поранені й ті, кого ще не зачепили кулі, в'язками йшли під воду, річка пінилася бульбашками, здригалася від людських судорог, горбилася червоними бурунами». Повернутися назад бійці не могли, в тилу із кулеметами зачаїлися загороджувальні загони.

ГЕОРГІЙ ЖУКОВ: «НА ХРЕНА ОБМУНДИРОВЫВАТЬ И ВООРУЖАТЬ ЭТИХ ХОХЛОВ. ВСЕ ОНИ – ПРЕДАТЕЛИ! ЧЕМ БОЛЬШЕ В ДНЕПРЕ ПОТОПИМ, ТЕМ МЕНЬШЕ ПРИДЕТСЯ В СИБИРЬ ПОСЛЕ ВОЙНЫ ССЫЛАТЬ»

Із 25 тис. воїнів, що заходили у воду на лівому березі Дніпра, згадував Віктор Астаф'єв, до іншого берега добиралося лише 5–6 тис. Загалом же задоволення примхи Іосіфа Сталіна – здобути столицю України до 26-ї річниці Жовтневої революції (тобто до 7 листопада 1943-го) – коштувало 417 тис. людських життів.

Напередодні форсування Дніпра у вересні 1943-го в селі Требухів відбулася нарада щодо цього, а також з приводу визволення Києва. На слова про необхідність озброїти й обмундирувати новобранців (близько 300 тис.), мобілізованих польовими військкоматами, Григорій Жуков відреагував: «В чем пришли, в том и воевать будут!.. Зачем мы, друзья, здесь головы морочим. На хрена обмундировывать и вооружать этих хохлов. Все они – предатели! Чем больше в Днепре потопим, тем меньше придется в Сибирь после войны ссылать» (цитата наводиться за спогадами офіцера з особливих доручень командира 1-го Українського фронту Юрія Коваленка).

«Із завершенням бойових дій на території України всі, хто побував на окупованій території або в полоні, мали пройти фільтрацію, тобто перевірку контррозвідувальними органами («Смерш»), – писав в еміграції історик Федір Пігідо-Правобережний. – Одним із найперших запитань було таке: «Чому не покінчив життя самогубством, а здався в полон?» Цілодобові допити, провокаційні запитання, свідчення товаришів по нещастю, написання звітів, складання розгорнутих характеристик тощо – усе було складовими перевірок. Тих, хто їх не пройшов, відправляли в концтабори, в спеціальні батальйони у північні райони на «будови комунізму», а також до карних (штрафних) батальйонів».

Перші повідомлення про штрафні підрозділи Червоної армії були опубліковані в СРСР лише в часи перебудови, оскільки Правилами зі збереження військової таємниці в друзі Червоної армії (на воєнний час), затвердженими маршалом Алєксандром Василєвскім 15 лютого 1944 року № 034, заборонялися до відкритої публікації «всі свідчення про загороджувальні загони, штрафні батальйони і роти».

ЦИТАТА

«Всего лишь час дают на артобстрел.
Всего лишь час штрафбату передышка.
Всего лишь час до самых главных дел
Кому до ордена, а большинству – до «вышки».

«Считает враг – морально мы слабы,
А нам считать приходится патроны.
Вы лучше лес рубите на гробы!
В прорыв идут штрафные батальоны!»

Владімір Висоцкій

БІЛЬШЕ
ІНФОРМАЦІЇ
НА ЮПІТЕРІ - НАЙКОРОТША ДОБА
ЦІКАВІ ФАКТИ
«НІ ДЛЯ КОГО НЕ СЕКРЕТ, ЩО УКРАЇНСЬКІ ДІТИ РАНО ПОЧИНАЮТЬ КУРИТИ ТА СПОЖИВАТИ АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ»
ЦИТАТА ДНЯ
ЕФЕКТ СВІДКА
НОВІ ПРОЕКТИ:
• Цікаві факти
• Коротко про головне
• Цитата дня
• Ефект свідка
• Найцікавіше з YouTube
• Інтернет-тренди
• Соціальні мережі
• П'ять зірок
www.24tv.ua
24
телеканал новин
ВСЕ ВКЛЮЧЕНО
ЛІЦЕНЗІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ СЕРІЯ НРМ№0057-М ВІД 10.01.2008

Життя без ілюзій

Міжусобиці, страх і сервілізм інтелектуалів більшовики успішно використовували для посилення тоталітарного режиму та знищення своїх опонентів. Таких, як Сергій Єфремов

Тиждень продовжує серію публікацій про знакові постаті української історії, котрі, потрапивши в лещата державно-репресивної комуністичної системи, постали перед життєвим вибором. Нині – розповідь про людину-символ національного відродження 1917–1922 років – Сергія Єфремова, котрий, відмовившись емігрувати, прирік себе на переслідування та смерть.

Автор:
Володимир Панченко

Коли в останні дні січня 1918 року до Києва увійшли більшовики й почали своє криваве «господарювання», Сергій Єфремов зі сторінок газети «Нова рада» звернувся з відкритим листом до Юрія Коцюбинського, 23-річного головнокомандувача війська, яке на вістрях багнетів принесло в Україну «нову владу». «Пане Коцюбинський! Серед імен, власники яких нахвалялись обернути Київ, – це серце України й красу землі нашої, – в руїну, зробити з його купу гною й грузу і почасти нахвалки свої справдили, – одне ім'я спиняє на собі увагу, від одного найбільшим жахом віє. Це ваше, пане Коцюбинський, ім'я. Морально нам байдуже, що робили з Києвом ваші товариші. Але не однаково нам, що серце України в залізних лещатах здушила людина, яка носить прізвище – Коцюбинський. [...] Десять днів мільйонне місто, місто беззбройних та беззахисних дітей, жінок і мирної людності, конає в смертельному жаху. Десять днів смерть літає над головами невинних людей. Десять днів творяться страхи – я їх бачив, пане Коцюбинський, – від яких божеволіють люди. Десять днів конає українська воля... І ви, син великого батька, що любив – і це я знаю – наше місто, – ви його не захистили... Та ви не тільки покриваєте злочинства – ви робите нові...»

ІЗ ВІДКРИТИМ ЗАБРАЛОМ

1919 рік, квітень – час другої більшовицької окупації Києва. Єфремов чудово розуміє, що нова влада лише прикривається гаслами про «національне самовизначення», насправді ж вона реалізує ідею «червоної імперії». У журналі «Книгар» він пише, що Лєнін «доеволюціонував до большевизму й стоїть нині на чолі Совітської Росії, теоретично й практично проповідуючи теж імперіалізм – червоний, але все-таки імперіалізм».

Багато хто з революційно настроєної української молоді тоді ще марив соціалізмом: Микола Хвильовий (Фітільов) саме у квітні 1919-го вступає до партії більшовиків, а Василь Елланд-Блакитний, сидячи в кріслі колишнього редактора газети «Киевлянин» Віталія Шульгина, видає в цей час есерівську газету «Боротьба» (через рік, після зустрічі з Лєніним, він ініціюватиме самоліквідацію партії «боротьбистів» та входження її членів до КП(б)У). Ні Блакитний, ні Фітільов іще нічого не знають про «червону імперію». То вже згодом, 1927-го, Хвильовий закликатиме: «Геть від Москви!» А поки що йому, як і багатьом, мріється про «загірню комуну», про Україну в кольорах червоних і блакитних прапорів...

Сергій Єфремов жодних ілюзій щодо нової влади не мав. Після поразки УНР він (колишній заступник голови Центральної Ради, генеральний секретар із міжнаціональних відносин!) міг емігрувати, однак залишився в більшовицькому Києві. Чи знав, що тим самим прирікає себе на загибель? Звісно, нічого доброго від червоних Єфремов не чекав. Від червня 1920-го до квітня 1921-го він переховувався від переслідувань на київській околиці (Пріорка), в Боярці, Глевасі й писав спогади про перші три десятиліття свого життя. Але згодом, попри насторожене ставлення влади, все нібито вла-

штувалося, і впродовж наступних восьми років Єфремов працює у Всеукраїнській Академії наук – аж до арешту в 1929-му.

Утім, вислати з України його могли ще в 1922-му, коли ДПУ, аби позбутися невгодних більшовикам інтелектуалів, формувало пасажирський контингент для «філософського пароплава». Серед кандидатів на депортацію був і академік Єфремов. Проте партійно-чекістська машина тоді «забуксувала»: все, очевидно, вирішив голова Раднаркому УСРР Християн Раковський, до якого звертався Сергій Олександрович. А 1929-го ситуація змінилася, і тепер уже надії на порятунок не було. Влада почала хрестовий похід проти українства.

ЛІТЕРАТУРА І ПОЛІТИКА

Єфремов був сином священика із села Пальчик (наголос на другому складі. – **Ред.**), що на півдні Черкащини (народився Сергій 5 жовтня 1876 року). Вихідців зі священицьких родин, які залишили слід в українській культурі XX століття, серед його ровесників було чимало. Згадаю лише тих, чиє дитинство минуло в сусідніх із Пальчиком селах: Василя Доманицького, Павла Филиповича, Євгена Борисова. Нащадкам духовенства через можливості батьків був відкритий шлях до книжки, освіти, а українська стихія сільського життя сприяла визріванню національної самосвідомості. Так було і в Єфремова. Роки навчання в уманській бурсі (1886–1891) та семінарії в Києві (1891–1896) були періодом жадібного й хаотичного, – такого, що начебто суперечило «віковій психології», – читання. Книжки залишили глибокий слід у душі бурсака, а потім семінариста Сергія Єфремова. У семінарії він пережив «лютий кризис»: похитнулися засвоєні з дитинства релігійні догмати, розвіялися ілюзії щодо самодержавства як навіки даного політичного устрою (свідомість юнака «перевернув» передусім Александр Герцен із його гострою критикою царської деспотії).

Великий вплив на світогляд Єфремова справили народники 1870-х – 1880-х років, а про Ніколая Міхайловского він узагалі відгукувався з пієтетом, як про «найлюбішого письменника». Проте була й принципова відмінність між поколінням Сергія Єфремова та «фундаментально відірваними від українства» народниками на кшталт Володимира Дебагорія-Мокрієвича. «Общероси» не ставили перед собою якихось спеціальних національних завдань, зосереджуючись на політичній боротьбі. Це про них писав Франко 1897 року: вони «признавали себе в першій лінії соціалістами, і тільки в другій – українцями». На відміну від народників 1870-х, покоління Сергія Єфремова тісно пов'язувало ідеали демократії та соціальної справедливості з боротьбою за національну волю.

У КОЛІ ДРУЗІВ. У академічному ж оточенні Єфремов (другий ліворуч) міг довіряти небагатьом

Уже під час навчання в семінарії юнак бере активну участь у діяльності української громади. То був так званий гурток «Ельдорадо», зібрання якого відбувались у помешканні молодого дяка Луки Скочковського «на Кириловській вулиці біля Йорданської церкви». «Лютий кризис» завершився тим, що 1896 року Єфремов залишив семінарію і вступив на юридичний факультет Київського університету Святого Володимира. Відтоді починається його політична біографія – активна участь в українському русі, арешти, партійна робота і, зрештою, Центральна Рада та Генеральний Секретаріат...

ВІДВЕРТИЙ ПРОТИВНИК БІЛЬШОВИЗМУ, ЄФРЕМОВ БУВ ДЛЯ КОМУНІСТІВ ПОДРАЗНИКОМ НОМЕР ОДИН

АКАДЕМІЯ: РОЗБРАТ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ

Упродовж 1923–1929 років, працюючи в Академії наук, Сергій Єфремов вів щоденник. У його записах багато печального сарказму: в певному сенсі це літопис більшовицького абсурду. Автор діаріуша фіксував хроніку подій, супроводжуючи її в'їдливими коментарями. Дуже цікавою на тих сторінках є амальгама суспільних настроїв 1920-х. Єфремов уловлював їх не тільки в розмовах із колегами чи знайомими, а й в анекдотах, що були реакцією масової свідомості на недолугу дійсність. Проте найбільше нотаток, природно, стосувалося внутрішнього життя Академії наук. Читати їх нелегко: інтелектуальне середовище, про яке пише Сергій Єфремов, було уражене амбіційністю, групівщиною, інтриганством (найбільше нищівних слів автор щоденника адресував Михайлові Грушевському). Атмосфера розбрату й сервілізму була на руку владі, яка успішно реалізувала старий принцип «поділяй і владарюй».

Наприкінці 1920-х стало очевидним, що більшовики прибирають ВУАН до своїх рук. Ситуація особливо загострилася після того, як наркомом освіти став Микола Скрипник (1927 рік). Було запущено механізми фактичного підпорядкування Ака- »

ЙОГО НАЗИВАЛИ «СУМЛІННЯМ УКРАЇНИ». На процесі СВУ Сергія Єфремова (перший зліва) змушували покаятися у створенні неіснуючої організації

демії наркомові, замінено її керівництво. До академічних лав масово «пішли» урядовці, зокрема й сам Скрипник. А Єфремов потрапив у немилість: для комуністів він, відвертий противник більшовизму, давно вже став подразником номер один.

Коло безвиході звужувалося щодня. Приводом для шельмування непокірного науковця стала його стаття «Про двох лицарів» у львівській газеті «Діло» (25 липня 1928-го). То була його відповідь академіку Кирилові Студинському та якомусь «професору Лівобічному» (анонім, «лицар із забралом», як його називає Єфремов), що двома місяцями раніше, відразу після перевиборів керівництва ВУАН, виступили в тому ж таки «Ділі» з різкою критикою «тріумвірату», себто щойно заміненого проводу Академії (Володимира Липського, Сергія Єфремова й Агатангела Кримського). Листи Студинського й «Лівобічного», надруковані під загальною назвою «За українську Академію наук», дуже нагадували інтригу, нитки якої тяглися до... Грушевського. Вчорашнє керівництво було звинувачено в тому, що в Академії мало українців; що Михайло Сергійович після повернення із-за кордону не має житла; що його брат Олександр досі не академік. Редакція «Діла», долучившись до дискусії, узагалі звинуватила Єфремова й Кримського в тому, що вони начебто стали «завзятими приклонниками московського засилля в Академії», а заодно й висловила здивування тим фактом, що новим президентом став не Михайло Грушевський, а біолог Данило Заболотний, запрошений із Ленінграда...

Єфремов закиди спростовував, а завершував свою відповідь печальним резюме: «Не доросли ми до Академії, коли таке так і таким тоном можемо про неї говорити. Не доросли навіть до того, щоби до великої справи не плутати дрібненьких рахуночків, на які тільки здатна буває душа «видом малая і не безсмертная» і здіймаємо патріотичний галас там, де слід було б заховати хоч дрібку національного і просто людського достоїнства». Чвари в Академії полегшували справу тим, хто хотів її «приборкати». За відмашкою ЦК восени 1928 року почалася широка кампанія проти «єфремовщини». До шельмування академіка – ідеолога куркульства й петлюрівця! – підключилися навіть радгоспи, школи й оперні театри... А невдовзі почалась активна підготовка влади та її жандармів до процесу над СВУ – Спілкою визволення України.

ЦИТАТА

«Наділив Вас Бог великим талантом. [...] На Вас лежить велика місія. Ваше ім'я повинно стать рядом з Драгомановим, Франком, у Вас на се є всі дані».

З листа Євгена Чикаленка до Сергія Єфремова від 10 листопада 1903 року

ІМІТАЦІЯ ПРАВОСУДДЯ

Справа СВУ була інспірована «червоними жандарями» (вислів Єфремова) для винищення національної інтелігенції. «Нам треба українську інтелігенцію поставити на коліна. Кого не поставимо – розстріляємо», – не приховував намірів «режисерів» слідчий Соломон Брук. 45 обвинувачених – це вчені (лишень співробітників ВУАН – 26!), письменники, священики... Насправді ж, як стверджують дослідники, кількість засуджених у «справі СВУ» сягнула 30 тис. осіб! Усе відбувалося за логікою геноциду: для знищення нації спочатку потрібно відібрати в неї мозок. Далі відрубують «руки» (колективізація і Голодомор невдовзі відберуть життя в мільйонів українських селян). Для останнього етапу залишаються всі інші...

Сергієві Єфремову влада відвела роль лідера СВУ. Перш ніж улаштувати публічний судовий процес, комуністичні «біси» зробили все, щоб скомпрометувати його ім'я. І ось уже до хору «гнівних» голосів долучилася й Академія наук: 28 листопада 1929 року Рада ВУАН прийняла резолюцію з осудом «контрреволюційної спроби покидьків та недобитків української контрреволюції». Залишалося тільки «благословити» публічне судилище: «Прилюдний суд виявить всю ганебність цієї справи...»

Слідчому Соломонові Бруку вдалося зламати й самого Єфремова, який, зрештою, визнав існування «контрреволюційної організації» та свою причетність до неї. Чекіст зумів переконати академіка, що його «чесні зізнання» порятують інших. Зрештою, якби Єфремов не підписав протоколи допитів, заарештували б Онисю Дурдуківську, яка фактично була його дружиною...

«Прилюдний суд» над СВУ відбувся 9 березня – 19 квітня

1930 року в приміщенні Харківського оперного театру. Влада імітувала правосуддя, закладаючи тим самим традицію, що дотривала аж до наших днів. Головним «режисером» політичного дійства, що маскувалося під суд, був сам Сталін: за місяць до початку процесу він провів спеціальне засідання Політбюро ЦК ВКП(б), на якому обговорювали харківський «сценарій». Викликали й «товаришів» з України – Власа Чубаря, Панаса Любченка, Всеволода Балицького, Михайла Михайлика...

Сергія Єфремова засудили до смертної кари із заміною її на 10-річне ув'язнення. В одному з мемуарних джерел (Наталя Павлушкова) є розповідь про те, як одного разу в'язня раптом повезли до Москви, поселили в комфортабельному помешканні – і невдовзі доставили до кабінету... Сталіна. Вождь «спокушав» Єфремова звільненням і працевлаштуванням у столиці СРСР – треба було «тільки» звернутися через комуністичну пресу до «земляків у селах» із агітацією за радянську владу. І, зрозуміла річ, «освідчитися» у своїй любові до більшовиків. Сергій Олександрович відмовився...

Його відправили до Ярославля в ізолятор. У листах із тюрми академік писав, що працює над порівняльним словником Шевченка й Шекспіра, перекладає. Наталя Павлушкова згадувала, що єфремовський переклад «12 стільців» Ільфа й Пєтрова вона сама занесла до Держвидаву, – та якщо він і став книжкою, імені справжнього перекладача в ній шукати не варто...

А завершилося життя Сергія Єфремова 10 березня 1939 року в сумнозвісному Владімірському централі. В'язень майже осліп. Тягар хвороб не залишав йому жодних шансів.

Київське «гніздо» Дурдуківських на вулиці Гоголівській, 27, де колись мешкав Єфремов, розгромили «червоні жандарі»: майже всіх господарів було репресовано. Онисі Федорівні пощастило більше – згодом вона виїхала до Праги, де й померла 1951 року. Перед відходом розпорядилася, щоб листи Сергія Олександровича разом із родинними фотографіями поклали їй у домовину.

ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ. Меморіальний знак на батьківщині Сергія Єфремова у с. Пальчик

ФОТО: ВОЛОДИМИР ПАНЧЕНКО

ПАРАЛЕЛІ

Зі щоденника Сергія Єфремова

13 травня 1924 року. [...] Самогубство серед большевиків тепер взагалі річ дуже поширена, надто поміж молоддю. І це натуральний наслідок того переборщення в ідеології і практиці, до якого одійшов большевизм. Виїли з людей душу і натомість нічого не дали. Жити не стало чим. Хто не шкурник з природи, у кого є потяг до чогось вищого, той часто мусить задихатися в цій надто важкій атмосфері, з якої нема іншого виходу, як револьверне дуло.

12 червня 1924 року. З школою у нас виходить те саме, що вже сталося з політикою, економікою, книжкою, театром. Усе українське руйнується руками самих же українців, усяких Касьяненків та Десняків, як буржуазне. Тим часом Москва зовсім не така ригористична (зберегла університети, має художній театр, видає своїх класиків) і засипає усім тим ще більш ослаблену з культурного боку Україну. Офіціяльна «українізація» тут нічого не пособляє, бо це гарнір, а суть, як і перше, обрусительна. Гадав би, що якийсь дявольський план, подиктований дуже далекоглядним розумом. А наші болвани стараються з усієї сили, борються з своєю «буржуазною», якої не було, культурою й допомагають справжній буржуазній, тільки вже московській культурі здобувати позицію за позицією.

24 серпня 1924 року. [...] Ввечері часто проїздю трамваєм по Лук'янівці. Кожного разу мені ласкаво й привітно присвічує червона зірка з високого тюремного димаря... Це треба було спеціяльно ухитритись, щоб її там притулити! І це не тільки в Києві.

11 грудня 1924 року. До Академії позвонив один комуніст. «Завтра збирається «госовет», ми в «паркомі» обміркували справу й ухвалили, що Академії треба виступити з привітанням. До того ж виступити не з якимись загальними словами, а певною заявою про стосунки науки до совітської влади. На нашу думку, найкраще це може зробити акад. Тутківський.
Просто: вже замовляють собі привітання, укладають його зміст і навіть обирають делегата до себе. І акад. Тутківський піде і буде говорити, що йому в рота вкладуть. Простота нравів несказанна...

19 червня 1927 року. Чув цікаве оповідання про Г.Одинця, селянина, колись популярного в українських київських кругах, тепер комуніста. На якомусь зібранні він насмілився говорити проти колонізаційної щодо України політики Москви. На його нагримали, збештали. Потім послали до Москви і там затримали. Заслання, хоч може й почесне. Можна тільки радіти за його, що таку собі вдяку дістав за щиру службу комуністам. «Служи Москві, Іване, а вона ж його і гане».

Лавровий чи терновий

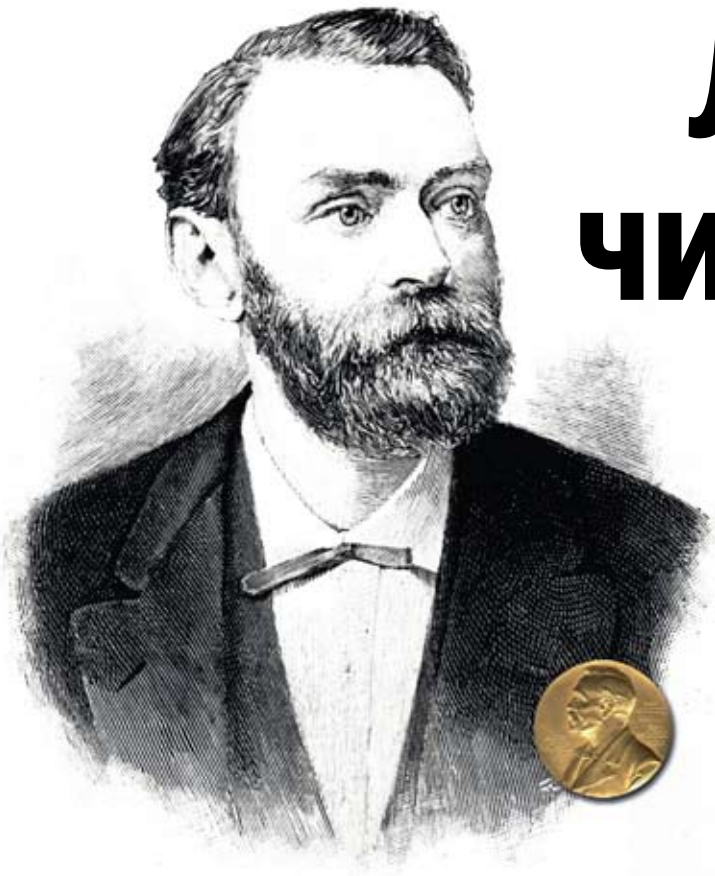

Літературні премії віддзеркалюють відносини між суспільством і владою

Автор:
Роман Горбик

6 жовтня шведський поет Тумас Транстремер став новим лауреатом Нобелівської премії. Як і завжди, в Україні таку подію супроводжували коментарі про політичність відзнаки та скарги на тему «чи ж діждемося коли свого Нобеля». Якими, однак, є роль і місце літературних премій у житті сучасних суспільств із критичного погляду?

МІЛЬЙОН ДЛЯ СПІВВІТЧИЗНИКА

80-річний Транстремер став восьмим шведом-лауреатом за історію літературної нагороди, яку можна було б назвати головною у світі бодай з огляду на її суму. Хоч українському читачеві його ім'я цілком незнайоме, в себе на батьківщині він справді один із найпопулярніших письменників, а його твори перекладені 50 мовами світу. Крім Нобелівської, серед здобутків лауреата ще вісім літературних премій різного калібру.

Поетика автора, чия остання збірка побачила світ сім років тому, продовжує традиції європейського модернізму: «Все ще прекрасно чути, як б'ється серце, / але часто тінь видається реальнішою, ніж тіло. / Самурай бачиться незначним / поруч зі своїм панцирем із драконячої луски», – пише Транстремер у вірші «Після смерті». Цікаво, що поет, психолог за освітою, кілька років працював у закладі для підлітків-злочинців, достоту як вітчизняний класик Юрій Покальчук.

Попри це, щонайменше сюрпризом бачиться поворот політики премії, в якій усе-таки останнім часом домінували прозаїки, в бік поезії, як і перше відзначення шведського автора від 1974 року. Можливо, Нобелівський комітет, якому й так часто докоряли за кон'юнктурність і догоду політичному моментові, вирішив вдатися до нестандартного й у певному сенсі безпрограшного ходу: залишити гроші вдома, що дотепно перегукується з нинішнім пануванням економічного націоналізму.

ПОЛІТИКА НАВИВОРІТ

«Ті шведи, які отримували Нобелівську премію, були завжди гідні цього, – вважає культуролог і філософ Вадим Скуратівський. – Проблема в тому, що цей поет запечатаний у дуже гарну, виразну, але, сказати б, рідкісну мову, і для нашого контексту незнаний. Але Нобелівський інститут завжди перебуває на межі ризику, присуджуючи премію своїм землякам, тому це взагалі річ рідкісна, і всі шведи-нобеліати зазвичай дуже високого рівня, як, напри-

ПОСЛІДОВНИКИ ҐАЯ МЕЦЕНАТА. Імена Альфреда Нобеля, братів Ґонкурів і Джозефа Пуліцера стали синонімами престижних літературних нагород

клад, поет Мартінсен, котрий, до речі, вплинув на фільм Тарковского «Соляріс».

Те, що Нобелівська премія для української культури стала чимось на кшталт ідеї фікс, знаного вітчизняного культуролога теж не дивує. «Це просто тому, що ніхто з українців її досі не отримував, – розповідає пан Скуратівський. – Так склалися обставини нашої національної долі, хоча, щиро кажучи, Нобелівську премію і багатьом українцям можна було б дати – і Василю Стусу, й Ліні Костенко. Свого часу діаспора висувала на премію Миколу Бажана. Була тут і певна «політика навиворіт»: «центр» завжди стежив, щоб ми залишалися на периферії».

Роль політики у присудженні премій, на думку пана Скуратівського, справді була дуже велика, і то завжди. «Угорський роман про Голокост [Імре Кертеса] – це, звісно, хороший твір і велика подія в національній літературі, але його загальносвітове значення не настільки велике. «Доктор Живаґо» – це політика, Бродскій – дуже хороший поет, але його премія була теж політична, так само, як і дві польські Нобелівські – для Чеслава Мілоша та Віслави Шимборської».

ПРЕМІЯ ЯК РИТУАЛ І ЖАДАННЯ ВЛАДИ

Проте цілком можливо, що українська одержимість Нобелем пов'язана саме з браком беззаперечно визнаної національної літературної премії, адже про невдоволення «упередженнями» Шевченківської не говорив тільки лінивий. Це окрема дуже суперечлива тема, проте очевидно, що мають під собою ґрунт головні закиди на адресу даної нагороди – власне «державний» статус і пов'язані з ним підозри в обслуговуванні інтересів влади та непрозора процедура обрання гідних.

А втім, як запевняє пан Скуратівський, літературні відзнаки вкрай важливі. «Значення літературних премій у сучасному суспільстві велике, адже саме завдяки їм масова зіниця зупиниться на котромусь із вартісних імен і таки хоч-нехоч, а прочитає, – вважає він. – А отже, твори таким чином, попри все, доходять до читача й виконують свою функцію».

Літературні премії є для західного суспільства інструментом осмислення і впорядкування хаосу. Принаймні у двох вимірах. Перший – це осмислення й систематизування часу, що потрібні модерним спільнотам так само, як і архаїчним. У цьому сенсі премія стає таким собі літературним святом урожаю, котре відмірює час культури й заодно визначає саму цю темпоральність: що є сучасним, а що ні.

Другий вимір охоплює видавничий ринок, який пропонує дедалі ширший і яскравіший вибір нових книжок, імен, обкладинок, оформлених за стандартизованими нормами. Подібні між собою парадоксальні назви. Зображення, що відразу однаково впадають в око, і тому майже не відрізняються. Однотипні схвальні цитати на обкладинках. Премія допомагає читачеві перешерстити це монотонне розмаїття й виділити з нього власне текст, який інакше розчиняється в маркетинговій суспензії. Це нагадує репрезентативність влади: читач, не маючи часу й змоги сам ознайомлюватися навіть тільки з головними новинками, делегує це повноваження спеціально кваліфікованим особам.

Саме в цій, глибшій, ніж могло б здатися на перший погляд, аналогії між функціонуванням влади та премій і криється проблема. Феномен літературної відзнаки є реалією суто модерного часу, коли сформувався новий тип державного управління, спертий на знання, культуру й національну мову. І хоча премії можуть бути пов'язані з великодушною підтримкою, яку надавали аристократи митцям іще в добу, коли мистецтво переважно обслуговувало панівний клас, сучасні літературні нагороди виникли радше як альтернатива преміям, прямо пов'язаним із політичною владою.

Але й незалежність цих відзнак завжди ілюзорна. Нагороду надає суб'єкт влади – той, хто має ресурс і повноваження визначати вартість досягнень (грубо кажучи, володіє грошима та знанням). Тому разючі відмінності між Україною і Західною Європою – це радше дзеркало їхніх відмінних державних режимів. Літературні нагороди, що їх надає видавнича індустрія, відбивають становище бізнесу як джерела влади. Премії, умовно кажучи, громадянського суспільства домінують там, де важливою є роль соціуму як суб'єкта влади. І нарешті, нагороди від уряду сигналізують про те, що владу в суспільстві генерують переважно самі чиновники.

НАЦІОНАЛЬНІ ПРЕМІЇ: КОЖНОМУ СВОЄ

Найближчим до уряду серед топ-десятки світових літературних премій є Гран-прі за роман Французької академії. Хоч формально ця інституція ще від феодальної доби зберігає незалежність, вона глибоко зрощена з державною владою, а «безсмертними» – членами Академії – традиційно є багато політиків. Проте цікаво, що нагорода, лауреатами якої ставали в різні роки Амелі Нотомб, Франсуа Моріак, Жорж Бернанос чи Антуан де Сент-Екзю-

пері, виникла 1918 року радше як реакція на «незалежну» премію «експертного» чи «громадянського» характеру – Ґонкурівську, що її за 15 років до того заснував один із братів-письменників, Едмон, у пам'ять про другого, Жуля.

Цікаво, що обидві конкурентні відзнаки перетинаються у виборі лауреатів – ними часто стають ті самі письменники, лише в різні роки, хоча буває, що вибір обох журі збігається й нараз. Певно, як реакція на це й виникла премія Ренодо, переможця якої оголошують в один вечір із удостоєними Ґонкурівської премії; ба більше, журі робить це в тому самому паризькому ресторані й завжди відзначає переможця серед її невдалих здобувачів. Ще цікавішою є однойменна премія журналу Femina, яку присуджує рада, котра складається із самих жінок. Щоправда, претендувати на авторитетну відзнаку можуть автори обох статей. Свого часу її отримували, наприклад, де Сент-Екзюпері та Ромен Роллан.

Зовсім до іншого типу належить провідна премія для англомовних літераторів із Великої Британії та її колишніх колоній – Букерівська. Заснована порівняно недавно – 1968 року, – вона від початку була тісно пов'язана з видавничим бізнесом. Перемога в надзвичайно конкурентному конкурсі гарантує авторові комерційний успіх і контракти на дуже вигідних умовах, тому солідні £50 тис. виступають радше як приємний бонус. Навіть потрапити у лонгліст премії – вже неабиякий успіх для письменника. Особливе значення, як унікальний шанс, ця нагорода має для митців із країн Азії та Африки. Вона і справді неабияк уплинула на кар'єри Салмана Рушді, В. С. Найпола чи Кіран Десаї.

А от Пуліцерівська премія – не тільки загальновідома відзнака для журналістів. Її можна назвати також чільною американською нагородою в галузі літератури (взагалі вона має 21 номінацію, серед яких навіть музичні). Типологічно вона близька до комерційних, – принаймні походження тісно пов'язує її з газетним капіталом Джозефа Пуліцера. Водночас премія, переможець якої отримує $10 тис., належить фактично громадянському суспільству. Чи не всі американські класики, серед яких Ернест Гемінґвей, Вільям Фолкнер та Філіп Рот, були свого часу її лауреатами.

Провідна польська премія «Ніке», яку вручають від 1997 року, стоїть дуже близько до ініційованих громадянським суспільством. Її вручає Gazeta Wyborcza, проте паралельно з нагородою журі є і нагорода від публіки (переможця визначають в опитуванні читачів газети). За нетривалу історію її отримували такі величини польського письменства, як Чеслав Мілош, Ольґа Токарчук і Анджей Стасюк.

Проте еталоном «громадянської» можна вважати головну німецьку премію – Ґеорґа Бюхнера. Започаткована як регіональна літературна нагорода для земляків письменника-романтика у 1923 році, після Другої світової вона переросла у справжній чільний літературний приз німецькомовного світу (хоча конкурентів у неї теж не бракує). По війні її вручення перебрала на себе Німецька академія мови і поезії – утворення, що виникло, сказати б, за суто низовою ініціативою. За списками лауреатів можна вивчати історію сучасного німецькомовного письменства: серед її найвідоміших володарів – наш земляк Пауль Целан, а також, поміж інших, Ґюнтер Ґрасс і Томас Манн. Із сучасніших авторів – літературні зірки Фрідріх Дюрренматт, Ельфріде Єлінек, Ганс Маґнус Енценсберґер.

Останніми роками в Україні, де громадянське суспільство намагається конкурувати з урядом за владу, є спроби відповісти на запити незалежної від уряду премії – тобто залежної не від уряду, а від громадськості. Наприклад, премія BBC чимдалі помітніше заявляє про свої претензії на альтернативність Шевченківській. Імовірно, найближчим часом вони співіснуватимуть на рівні різних тусовок, відбиваючи фактичну наявність в країні двох паралельних суспільств. А для письменника це означає хіба те, що свої відносини з владою слід чітко окреслити і не сподіватися, що премія може бути по-справжньому незалежною.

НЕСТАНДАРТНІ ХОДИ ЛАУРЕАТІВ ЛІТПРЕМІЙ

ДЖОНАТАН ЛІТТЕЛ
Американець, який примудрився вивчити французьку так добре, що отримав не тільки обидві головні премії для франкомовних авторів – Гонкурівську та Гран-прі Французької академії (2006), – а й французьке громадянство.

РОМЕН ҐАРІ
Здобув Ґонкурівську премію двічі за життя, сховавшись за псевдо Еміля Ажара. За останнього довго видавав власного племінника. Містифікацію розкрив сам – у посмертно опублікованому тексті.

ДЖОН МАКСВЕЛЛ КУТЗЕЕ
Південноафриканський мізантроп, відлюдник і борець за права тварин виграв два «Букери» – і не з'явився на жодну церемонію вручення. Роман «Ганьба» приніс йому, крім Букерівської, ще й Нобелівську премію.

АРАВІНД АДІҐА
Індійський журналіст розпочав свою літературну кар'єру, вигравши 2008 року Букерівську премію за дебютний роман «Білий тигр» – кримінально-соціальний трилер. Відтоді він випустив іще два бестселери, хоча до перемоги його оповідання ніхто не хотів друкувати.

ЕРНЕСТ ГЕМІНҐВЕЙ
Класик телеграфного стилю отримав Пуліцерівську й Нобелівську премії, на вручення прислав тільки таку саму телеграфну записку, яку зачитали від його імені.

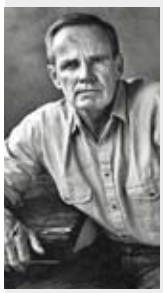

КОРМАК МАККАРТІ
Класичний приклад взаємодії видавничого й шоу-бізнесу: «Дорогу», книжку-переможницю живого американського класика, мерщій переробили на фільм з Віґґо Мортенсеном у головній ролі. МакКарті отримав мільйони від продажу прав і збільшені наклади, хоча сама Пуліцерівська премія дала йому тільки $10 тис.

Серйозний білий чоловік

Перемога Тумаса Транстремера здивувала багатьох. Надто він не схожий на типового літературного нобелянта останніх років

Коли у 2007 році найпрестижнішу літературну нагороду світу здобула британська письменниця Доріс Лессінґ, у біографії якої окрім проживання й навчання в Ірані та Південній Родезії (Зімбабве) можна було відшукати періоди відвертого захоплення феміністичними та навіть комуністичними ідеями, з'явився популярний жарт про надійний спосіб здобуття Нобелівки: щоб стати лауреатом, варто бути кольоровою жінкою з дисидентським минулим і лівими пріоритетами на письмі та в особистому житті. Тоді ж знову заговорили про шанси Ліни Костенко отримати першого Нобеля для України, котра хоч і не є країною кольорових мешканців, проте у свідомості європейця, навіть якщо він входить до Нобелівського комітету, точно є доволі екзотичною і, враховуючи складний радянський досвід, постколоніальною. Втім, наприклад, 2006 рік приніс перемогу Орхану Памуку, вихідцю з Туреччини, у якій порушень прав людини (якщо вірити кількості позовів до відповідного суду) більше, проте сама вона парадоксальним чином ближча до Європи, ніж ми. Можливо, відіграла роль більша інтегрованість Памука в німецький літературний процес (у 2009-му нагороду здобуде також німецькомовна румунка Герта Мюллер), можливо, досі актуальні історії його судового переслідування на батьківщині, але тенденція залишалася незмінною: письменник-нобелянт мав би бути значно ліберальнішим за спільноту, з якої походить, а його суспільна позиція мусить вирізнятися активністю.

НОБЕЛІВКУ ОСТАННІХ 20 РОКІВ ПРИСУДЖУЮТЬ НЕ ТАК ЗА ЕСТЕТИЧНИЙ РІВЕНЬ ТВОРІВ, ЯК ЗА ТЕ, ЩО САРТР НАЗИВАВ АНГАЖОВАНІСТЮ ПИСЬМЕННИКА

Схоже було, що Нобелівську нагороду останніх років 20 присуджують не так за естетичний рівень творів (не в першу чергу), як за те, що Сартр називав ангажованістю письменника – трансформативним потенціалом, навіть викличністю його текстів на тлі решти літературних подій доби. Жозе Сарамаґу (премія 1998 року), Ельфріде Єлінек (2004), Гарольд Пінтер (2005), Маріо Варґас Льйоса (2010) ще до вручення їм премій спричинилися до більших чи менших громадських скандалів із релігійних або етичних, але аж ніяк не літературних причин. Ґао Сінцзянь (2000), Джон Кутзее (2003), уже згадані Орхан Памук, Доріс Лессінґ та Герта Мюллер мали стійку репутацію дисидентів у своїх країнах. Нарешті, навіть «менш конфліктні» Кендзабуро Ое (1994), Шеймас Гіні (1995), Відьядхар Найпол (2001), Жан-Марі Ле Клезіо (2008) просто походили з ближчих чи дальших периферій, голоси котрих тепер мали бути почуті й відтак стали чутними і в Стокгольмі. Що вже казати про чорношкіру Тоні Моррісон (1993), яка пасувала вибору Комітету фактично за всіма вказаними критеріями. Ризиковано, але стверджуватиму, що в більшості випадків на художню складову творчості авторів-нобелянтів звертають увагу вже після присудження премії. Тоді лише міркуємо: а він/вона й справді варті нагороди! Далі котресь із видавництв швидкісного перекладу викидає на-гора томик чи другий чергового лауреата, і ми в Україні починаємо його знати й цінувати. Тобто схема руху до Нобеля така: багаторічна громадська діяльність (і/або скандал) – премія – популярність.

І ось зненацька – Тумас Транстремер! Майже все життя провів у невеликому містечку, працював психологом у колонії для малолітніх, пише майстерні верлібри, компонує музику для фортепіано й зумів виборсатися після інсульту і повернутися до своїх поезії та музики. Вельми відомий у Швеції, та й то тільки завдяки добрій поезії. Жодних скандалів, жодних декларацій, ніякої політики у віршах. Найбільший поетичний флірт – захоплення японськими хоку. Ні, не схожий Тумас Транстремер на більшість своїх суспільно активних попередників. Поважний чоловік з аристократичними звичками та чисто скандинавською спокійністю. І в його поезії знайдемо стільки само спокою та просвітлення (українською перекладала Юлія-Ванда Мусаковська). Це наголошено метафорична поезія, у якій стикаються й змінюють один одного, як сформулював Нобелівський комітет, «стислі та пронизливі образи». Метафора тим часом – засіб абсолютно естетський: ускладнене нашарування сенсів спонукає до глибшого розуміння світу, та навряд чи кличе до його зміни. Тоді що ми маємо? Таке рішення Комітету – лише пауза перед черговою серією нагороджених активістів художнього слова чи зміна тенденції? Тумасу Транстремеру поступилися цього року сирійський поет Адоніс (він, до речі, надзвичайно активно пропагував доробок свого шведського друга в арабському світі) та знаний багатьма майстер міксувати американські та японські реалії Харукі Муракамі. У попередньо сповідуваній Нобелівським комітетом перспективі обоє пасували до лауреатства значно більше. Питання доведеться залишити відкритим: можливо, нагорода відтепер справді діставатиметься естетам із європейським корінням?

Автор:
Ростислав Семків

110-й НОБЕЛЬ

Ювілейні Нобелівські премії вручали за вивчення імунітету і Всесвіту, дослідження впливу часових змін на економіку та захист прав жінок

Даніель Шехтман (Ізраїль)
ЗА ВІДКРИТТЯ КВАЗІКРИСТАЛІВ

Квазікристали (разом із кристалами й аморфними тілами) є однією з форм організації структури твердих тіл, що характеризується віссю симетрії, забороненої в класичній кристалографії, та наявністю далекого порядку. Їх існування було передбачено ще 1981-го, а вже наступного року Шехтман довів його експериментально. Зараз відомі сотні різновидів квазікристалів. Деякі з них є перспективним матеріалом для захисних покриттів. Науковці проводять експерименти з використання результатів цього дослідження в різних галузях, наприклад у дизельних двигунах та виробництві сковорідок.

Сол Перлматтер (США),
Браян П. Шмідт (Австралія),
Адам Ріcс (США)
ЗА ВІДКРИТТЯ ПРИСКОРЕНОГО РОЗШИРЕННЯ ВСЕСВІТУ ЗА ДОПОМОГОЮ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ДАЛЕКИМИ НАДНОВИМИ

Ще 1998 року вчені завдяки вивченню наднових типу Ia виявили, що Всесвіт розширюється з прискоренням. Ці зорі виникають у подвійних системах, де білий карлик краде у своєї зірки-компаньйона матерію. Коли маса карлика досягає межі Чандрасекара (1,4 маси Сонця), він вибухає, тобто перетворюється на наднову. Науковці виявили, що віддалені від Землі наднові як мінімум на чверть тьмяніші, ніж передбачає теорія (тобто зірки розташовані на дуже значній відстані). Розрахувавши параметри розширення Всесвіту, дослідники встановили, що цей процес відбувається з прискоренням.

Жуль Гоффман (Люксембург/Франція),
Брюс Бойтлер (США)
ЗА РОБОТИ З ВИВЧЕННЯ АКТИВАЦІЇ ВРОДЖЕНОГО ІМУНІТЕТУ

Ральф Штайнман (Канада/США)
Помер 30 вересня, премію буде вручено посмертно
ЗА ВІДКРИТТЯ ДЕНДРИТНИХ КЛІТИН І ВИВЧЕННЯ ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ НАБУТОГО ІМУНІТЕТУ

Гоффман та Бойтлер відкрили рецепторні білки, які розпізнають мікроорганізми й активують природний імунітет, а це перший крок відповіді імунної системи на вторгнення бактерій чи інших мікроорганізмів. Виявлені Штайнманом дендритні (деревоподібні) клітини цієї системи мають унікальну здатність активувати й регулювати набутий імунітет – пізніший етап її відповіді, коли непрохані мікроорганізми виводяться з організму людини. Загалом обидва відкриття дали змогу краще зрозуміти, як діє імунна система, які фази її відповіді на вторгнення чужорідних організмів, яким чином розвивається недуга. Розробки буде використано в пошуках нових способів лікування інфекційних та ракових захворювань і запобігання їм.

Томас Сарджент (США),
Крістофер Сімс (США)
ЗА ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИЧИН ТА ОЧІКУВАНЬ У МАКРОЕКОНОМІЦІ

Сарджент довів, що структурну макроеконометрику можна застосовувати для аналізу постійних змін в економічній політиці. Сімс, своєю чергою розробив метод «векторної авторегресії» для аналізу впливу часових змін в економічній політиці на економіку.

Поет **Тумас Транстремер** (Швеція)
АВТОР ЗБІРОК ПОЕЗІЙ І ПРОЗИ

«Його концентровані, чіткі образи дали нам свіжий погляд на світ», – так охарактеризувала його творчість Каролінська академія, яка визначає володарів премії.

Президент Ліберії Еллен Джонсон Серліф,
громадська активістка Лейма Ґбові (Ліберія),
правозахисниця Таваккуль Карман (Ємен)

Усі три – відзначені почесною нагородою за мирне виборювання прав жінок і становлення громадянського суспільства в регіонах великих конфліктів

14–22 жовтня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Є
КНИГАРНЯ

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

14 жовтня, 18:00 – презентація дилогії Володимира Рутківського «Сині води» (серія «Бібліотека «ЛітАкценту»).
17 жовтня, 18:00 – презентація роману Тараса Антиповича «Хронос».
18 жовтня, 15:00 – прес-конференція ІІ Міжнародного драматургічного фестивалю «Тиждень актуальної п'єси».
19 жовтня, 18:30 – презентація серії «Українські студії» та книжки Наталі Ханенко-Фрізен «Інший світ або етнічність у дії: канадська українськість кінця двадцятого століття» (видавництво «Смолоскип»).
20 жовтня, 18:00 – авторська зустріч із письменником Томашем Пйонтеком (Польща) та презентація другого українського номера «Політичної критики».
21 жовтня, 18:00 – презентація «Творів у трьох томах» Івана Драча за участю автора.
22 жовтня, 12:00 – дитячі читання зі співачкою Росавою.

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

17 жовтня, 18:30 – лекція-презентація «Румунія культурна». Проводить Даніела Куйокару.
18 жовтня, 18:30 – дискусія «Український побут у живописі XIX – початку XX ст.» (із переглядом репродукцій картин).
19 жовтня, 19:00 – тренінг-презентація «5 способів знайти класну роботу». Лекція для студентів. Доповідач Анна Ширбинина.
20 жовтня, 19:00 – брифінг на тему «Лідерство». Мова – англійська.

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

15 жовтня 13.00 – творча зустріч із Сергієм Жаданом та німецьким композитором Ґергардом Штеблером (ансамбль "Nostris Temporis"), презентація проекту "Транзит" (спільно з Ґете-інститутом та Польським Інститутом у Києві).
17 жовтня, 18:00 – ПЕРФОРМЕНС: суд над поетами-нонконформістами; вечір нонконформістської поезії (учасники: Вано Крюгер, Григорій Семенчук, Ірина Загладько та ін.).
19 жовтня, 18:00 – презентація книжки Романа Горака «Прозвані юродивими: Есеї про Тараса Шевченка».
22 жовтня, 13:00 – дитячі читання; презентація нових книжок Видавництва Старого Лева.

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

17 жовтня, 18:00, 5-й поверх – відкриття виставки Катерини Яцушек.
18 жовтня, 18:00, 5-й поверх – майстер-клас: іграшки з природних матеріалів.

◆ У Вінниці (просп. 50-річчя Перемоги, 26):

14 жовтня, 18:00 – авторський вечір Олександра Бойченка «Аби книжка».
15 жовтня, 12:00 – майстер-клас Марії Собко з оригамі.
17 жовтня, 18:00 – історичний клуб «ХроноТоп». Дискусія «Єремія Вишневецький: з(а)ради чого?» за участю доктора історичних наук Олексія Струкевича. Модератор Олександр Федоришен.
18 жовтня, 18:00 – презентація збірки Богдани Матіяш «Твої улюблені пси та інші звірі». Модератор Андрій Любка.
19 жовтня, 18:00 – презентація збірки Віктора Мельника «Трильярди сонетів».
21 жовтня, 18:00 – презентація книжки Ірен Роздобудько «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю».

◆ У Тернополі (вул. Валова, 7–9):

15 жовтня, 16:00 – зустріч з Анатолієм Дністровим, обговорення книжки «Пацики».

Інформаційний партнер Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Гуцульський супрематист

Художник Олександр Аккерман про феномен «закарпатської художньої школи» й недоторканність території власної душі

Спілкувалася **Олена Чекан,** ***Київ – Париж***

У його роботах немає чіткого розподілу між скульптурою, живописом, інсталяціями. Увесь свій доробок митець називає просто графікою, а живе й працює у власному четвертому вимірі. За Казимиром Малевичем, він зветься супрематизмом, за Марселем Дюшаном – живим часом, у якому народжується кохання.

Я давно залишив Україну, але завжди відчуваю, як багато вона мені дала: колористика, орнаментика... Часто сниться той Ужгород, якого вже немає, і Гуцульщина – краєвиди мого дитинства. Коли тут, у столиці Франції, відбувалася велика виставка «Москва – Париж», у каталозі про мене написали, що я український закарпатський художник. Для мене це було принципово.

Для західних мистецтвознавців і Малевич, і Бурлюк, і Екстер – російські митці. Та бодай раз побувавши в Україні, людина зрозуміє, що вони – наші. Вся річ у кольорах. Так от, зелений у Казимира Малевича – це природний колір весняного буяння України. Такий, як на полях, городах, левадах. І в Давида Бурлюка колір, як природна стихія, вривається в картини: чистий, нерозведений, натуральний. Це стихія української волі, Гуляйполя.

А от Олександр Архипенко більш європеєць, ніж європейці, бо він знайшов, інтуїтивно відчув на рівних із Бранкузі нові обрії скульптури. Європа підготувала появу абстрактної скульптури, українець і румун – винайшли. Може, це і є одним із підтверджень, що Україна своїм мистецтвом більше тяжіє до Європи, що вона і є Європою.

Коли після Другої світової край остаточно став радянським, там залишалися люди, які ще 20–30 років впливали на його творче життя. То була окрема оаза, яку й віддалено не можна було порівняти з майже безводною культурною пустелею Центру та Сходу України. Саме цим насамперед можна пояснити феномен «закарпатської школи живопису».

У моїй родині ніхто не малював. Батьки були людьми ре-

лігійними, тому не заохочували моїх занять живописом. Тато вважав, що то гріх, але з роками все ж мусив змиритися. Мама ще до знайомства з ним устигла побувати в Освенцимі: 1944-го німці вивезли туди всіх євреїв Закарпаття. Мамина сім'я загинула, залишилися тільки вона та її брат. Батько був у іншому таборі – трудовому, зустрілися вони вже по війні. Між собою говорили на їдиш, зі мною і братом по-закарпатськи. Це така химерна суміш української мови з угорською та словацькою. В школі та училищі – українська. Як бачите, й досі не забув.

Їхати до Ізраїлю вирішили мої батьки. Мабуть, сам я ніколи на це не зважився б. Там я теж відбувся як художник. Нас було троє: я, Міхаіл Ґробман – шістдесятник із Москви, та відомий ізраїльський художник родом із Болгарії Авраам Офік. Разом ми створили групу «Левіафан», мали кілька успішних виставок.

Гуцульським супрематистом мене назвав відомий український мистецтвознавець Дмитро Горбачов, він був і куратором майже всіх моїх виставок в Україні. Мистецький звіт – це дуже відповідально, завжди хвилююся, бо тільки так можна дати собі оцінку. Мав їх чимало, проте київські для мене особливі. Перша презентація моїх робіт в Україні – 1995 рік. Потім 2000-го – знакова для мене виставка «Тінь попелу», що була повністю присвячена Паулю Целану. Головна інсталяція «Ножі й кульбабки»: з одного боку, ці ножі становлять загрозу світові, мистецтву, а з другого – мистецтво потребує жертовності, тож щоб посіяти кульбабки, ви маєте поранити руки. Пушинки із зернятами розлетяться й дадуть життя новим рослинкам. Ось такий целанівський образ.

Далі була виставка «Марсель Дюшан у Києві», її ідея належить мені. Цей художник приніс багато гумору, іронії в сучасне мистецтво. От мені й здалося, що він дотичний до України саме своїм гумором, згадаймо раннього Гоголя чи полотно Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Одна з провідних тем Дюшана – гроші й мистецтво. Тож я зробив таку роботу: велосипедне колесо з гаманцями накрите величезною прозорою хусткою з квітами вишень мого дитинства. Коли воно крутиться, виникає такий собі танок гаманців, а хустка – то натяк на вуаль, що покриває голову Джоконди, і на Дюшана, який домалював колись їй вуса й бороду, викликавши таким «осквернênням» мистецтва великий шок у суспільстві…

Люблю використовувати деревину, це від Гуцульщини: її дерев'яні церкви, покриті ґонтом, різні вжиткові різьблені речі. В моїх чорно-білих роботах часто зустрічаються огорожі: і в нас, і в усіх сусідів були городи; підкоряючись ландшафту, паркани, що їх оточували, мали різну конфігурацію, і це бачилося напрочуд красивою графікою, особливо взимку. І ось несподівано для мене вони почали з'являтись у моїх роботах. Паркан як символ – це й недоторканність території власної душі, і мрія, щоб не існувало справжніх кордонів, або щоб вони принаймні були мирними.

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олександр Аккерман
1951 – народився в селі Макарове Мукачівського району Закарпатської області.
1970 – закінчив Ужгородське училище прикладного мистецтва.
1973 – виїхав до Ізраїлю.
1984 – переселився до Парижа.

КІНО

Сила «бренда»

«Брандо без купюр» – фільм для тих, кому цікавий легендарний актор, а не кіно саме собою

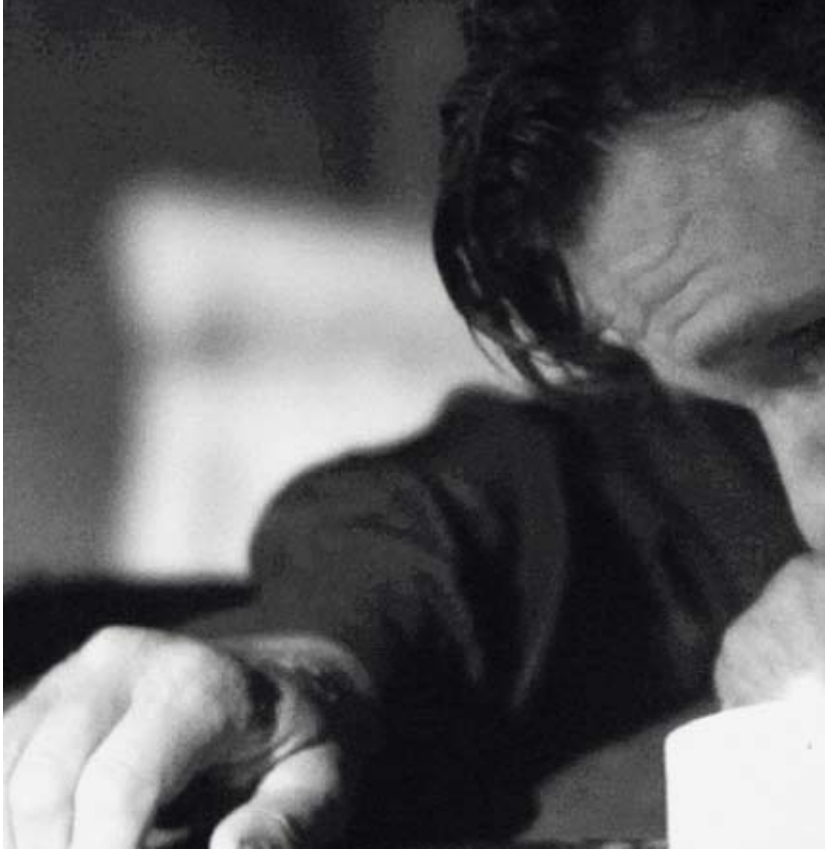

Син Брандо Крістіан, який уже помер, розказує про свого батька Марлона, який відійшов іще давніше. Веде мову крізь дурман від марихуани й туман у голові від кокаїну та алкоголю. Може, саме тому оповідь страждає на чіткість, послідовність та якість і фільмом називається з великою натяжкою. Як, власне, і все, чим займається відповідальний за «Брандо без купюр» режисер, сценарист і актор Демієн Чапа, любитель малобюджетного кіно класу «Б» з рейтингами, яким далеко навіть до середнього бала. Проте він вражає своєю наполегливістю й поінформованістю, достатньою, щоб знімати біографічні фільми і грати в них головні ролі, на кшталт Боббі Фішера, Романа Полянського чи Джека Кеннеді. І треба сказати, факти, наведені Чапою, цікаві й не тхнуть другою свіжістю. А це в наш час легкодоступності будь-якої інформації дорого коштує. Про любов Марлона до мами й страх перед батьком ми давно знали, про полігамні стосунки з жінками також. А от про те, що на зйомках «Хрещеного батька» його ледь не пристрелив справжній мафіозі, матір якого образив грубістю актор, і що він мав стосунки зі Стеллою Адлер, однією з найвідоміших у Сполучених Штатах театральних викладачів, чути ще не доводилося. До всього іншого Чапа справді зовні схожий на Брандо і чудово імітує його голосову манеру. Багато перелицьованих відеоінтерв'ю, як і залаштункових кінематографічних фактів, а також відкрита книга трагічного особистого життя – це світлий бік «Брандо без купюр». Темний – натягнутість сцен, слабка акторська гра, невибагливий монтаж, дешевий макіяж

«Брандо без купюр». У кінотеатрах України з 6 жовтня

Анонси

З 8 жовтня

Виставка Врубеля

Київський музей російського мистецтва (Київ, вул. Терещенківська, 9)

До 155-річчя з дня народження художника приурочена ювілейна десята виставка його картин під назвою «Врубель і Київ». За основу експозиції взято роботи київського періоду творчості митця, серед яких «Девочка на фоне персидского ковра», «Восточная сказка», «Ангел с кадилом и свечой» та інші шедеври. Загалом виставка налічує понад 120 творів живопису, графіки, скульптури. На відвідувачів чекають також тематичні лекції, театралізовані дійства та фортепіанний концерт як заключний акорд культурної події.

14 жовтня

«Тартак»

Театральний майдан (Тернопіль, б-р Шевченка)

Уже доброю традицією для тернополян стало святкування Покрови й Дня Українського козацтва разом із драйвовою музикою Сашка Положинського та його гурту. Про відвідини цього міста музиканти зовсім нещодавно повідомили на офіційному сайті колективу. Концерт відбудеться під час визначення переможців козацького проекту «Мій лицарський хрест», що проводиться місцевим телеканалом. Тож тернопільські козаки отримуватимуть призи під енергійні хіп-хопові мотиви «Тартака» та схвальні вигуки своїх земляків.

14–16 жовтня

Йогансен-fest

Книгарня «Є», кінотеатр «Боммер» (Харків, вул. Сумська, 3; вул. Полтавський шлях, 6)

Вперше в Україні відбудеться фестиваль, присвячений представникові «розстріляного відродження», письменнику й поету Майкові Йогансену. Дійство об'єднає найцікавіших постатей мистецького світу, щоб привернути увагу громадськості до української літературної класики. У межах фесту відбудуться круглий стіл, тематична екскурсія та слем-турнір «На ти із Майком». Про музику подбають гурти «Оркестр БобоВата», ISAY та BAndurbaND. Серед родзинок свята – чемпіонат письменників з більярду, вечір відеопоезій та кіноночі.

і «ха-ха» на візуальних ефектах. Маємо справжній парадокс: цікаву інформацію не надто цікаво слухати, бо спогляданню заважають сування на стільці, постійні зиркання на годинник і запитання: «Навіщо так знімати?» Але про великих створити велике кіно вдається не багатьом. Доводиться задовольнятися малим. Утім, дещо несподіваний, драматичний фінал із вражаючим звинуваченням Голлівуду додає «Брандо...» додаткових балів.

Ярослав Підгора-Гвяздовський

КНИЖКИ

Лайєм Карсон. *«Назви пустку матір'ю»*
Де шукати порятунок для мови, що зникає? Ірландськомовний письменник згадує своє дитинство й історію родини, місто Белфаст, де виріс, і трагічні події в ньому. Це книжка передусім про батьків, які прийшли до своєї ідентичності свідомо, вже дорослими, та про дітей, що з цією самототожністю народились. Автор розмірковує про те, що здебільшого мова означає свободу й радощі, але деколи – жорстокість і небезпеку. Втім, навіть у загроженій мові можна знайти безпечний прихисток, якщо вона походить із дому, серця та снів.

Роберт Геллетлі. *«Ленін, Сталін і Гітлер: доба соціальних катастроф»*
У своєму дослідженні американський історик демонструє, наскільки трагічний розвиток Європи в першій половині XX століття нерозривно пов'язаний з іменами трьох диктаторів. Всупереч усталеному погляду на Леніна як доброзичливого засновника партії, чию справу начебто було спотворено авторитарним Сталіним, автор доводить, що дії другого – лишень варіації практик, утверджених іще за першого.

«Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів»/Тарас Береза, Леся Коцюк, Олег Кулинський
Відомо, що користування синонімами та ідіомами визначає рівень знання мови й культуру володіння нею. Та слід визнати, що фразеологічне багатство мови часто-густо буває пасивним, оскільки мовці його не застосовують. Словник, у якому міститься близько 19 тис. фразеологізмів та крилатих виразів, упорядкованих у вигляді синонімічних рядів, сприяє вдосконаленню як англійської, так і української мов користувача.

15–16 жовтня

«Королі танцю. Опус-3»

Національна опера України (Київ, вул. Володимирська, 50)
Шість світових балетних прем'єр представлять київській публіці п'ять королів танцю, що зберуться на одній сцені. Це Денис Матвієнко, Іван Васільєв, Ґійом Коте, Девід Голберґ та Марсело Гомер. Вони презентуватимуть глядачам третій варіант міжнародного проекту «Королі танцю», вже давно знаного за кордоном (вперше реалізований у 2006-му). Його мета – показати красу чоловічого танцю, роль якого часто недооцінюється в класичному балеті. Окрім Києва шоу буде також представлене в Москві, Ризі, Нью-Йорку та Каліфорнії.

15–16 жовтня

«Східні ворота. Артполе-Крим»

Чуфут-Кале (АР Крим, Бахчисарай)
Фестиваль-екскурсія відкриє гостям найцікавіші принади міста-саду, до яких належать Ханський палац, середньовічний університет Зинджирли медресе та Успенський собор. Крім того, кожен зможе обрати майстер-клас на своє уподобання – кримські майстри з гончарства, килимарства, вишивки радо поділяться своїми таємницями.
Музичну програму представлять чеські Cankisou, білоруські Port Mone, польський Оркестр Святого Миколая, українські «ДахаБраха», «Ойра» та «Зіра». Мистецьку частину доповнять геліографіті та лендарт.

16 жовтня, 19:00

Morcheeba

Crystal Hall (Київ, Дніпровський узвіз, 1)
Лише рік минув від часу останнього концерту, а британський бенд знову їде підкоряти столицю. Музиканти потішать фанів композиціями з нового альбому «Blood Like Lemonade», також прозвучать відомі хіти, що вже давно полюбилися публіці. Меланхолійна, лірична, місцями сумна музика гурту набуває незвичайних відтінків у виконанні солістки Скай Едвардз, що своїми інтонаціями та харизмою робить «солодкими» найтрагічніші мелодії. Після виступу в Києві Morcheeba дасть два концерти в Москві та Петербурзі.

Місто на кордоні

Реінкарнація гетьманської столиці

Автор:
Олена Максименко

Назва річки Есмань, на якій стоїть Глухів, у перекладі з перської мови означає «прекрасний шлях». Це крихітне місто останніми роками почало прагнути туристичного визнання, і його шарм у тому, що автентичності тут іще не замащено лискучою фарбою. Хоча потроху все ж таки зникають сліди занедбаності й руїни. Сюди, де немає затишно-гламурних кав'ярень, готелів і транспортних мереж (які не надто й потрібні, адже весь тутешній масштаб легко вимірюється пішим кроком), тягне повертатися.

Тривалий час Глухів мав неофіційний титул «військового містечка», одного з найбільших таких на Сумщині, адже був по Другій світовій війні заселений радянськими офіцерами з їхніми сім'ями. За останнє десятиліття місто-ветеран суттєво помолодшало, прислухалось до голосу сучасності, перейменувало центральні вулиці Лєніна та Радянську на Києво-Московську й Терещенків, прикрасило центр біло-грайливою «Стометрівкою» («за паспортом» – вулиця Ратна), перетворило старезну водонапірну башту на етнографічний музей з оглядовим майданчиком нагорі. Що й казати, зміни були настільки радикальні, що Глухів кілька років тому навіть отримав «Золотого Фенікса» – нагороду за найкращий благоустрій серед міст України. І справді, його доля чимось близька до історії міфічного птаха.

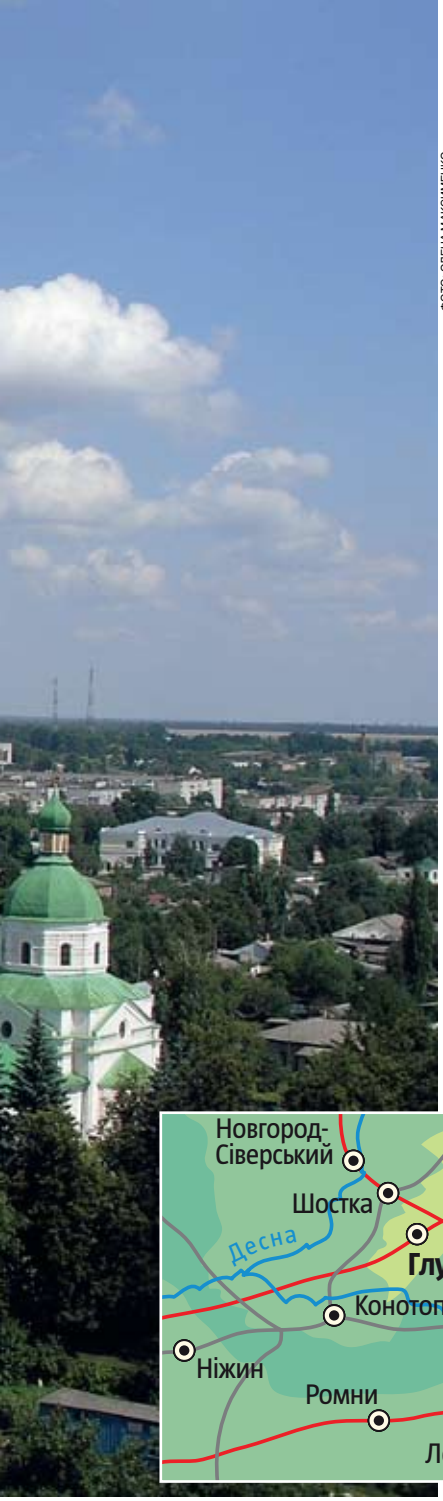

ФОТО: ОЛЕНА МАКСИМЕНКО

ФОТО: РНЦ

ПРОСТІР ДЛЯ ВЕЛОСИПЕДИСТІВ. На майже безлюдних старовинних вуличках дихається вільно

ФОТО: ОЛЕНА МАКСИМЕНКО

ГЛУХИХ ПОВЕЛИ

Цариця Єкатеріна, якщо вірити легендам, котрі добряче віддають політичними реверансами, стала «хрещеною мамою» ледь не для половини міст України. Глухів теж не оминув цих підлабузницьких сюжетів: буцімто самодержиця, заблукавши в екіпажі серед боліт, спитала назву місцевості у старого аборигена, який трапився їй на шляху. Той відповідати вельможній особі не став, на що вона гнівно вигукнула: «От глухов!» Це, мовляв, і стало назвою поселення. Втім, така етимологічна версія анітрохи не відповідає дійсності, адже Глухів – одне з найдавніших міст України (першу літописну згадку про нього датовано 1152 роком). Найімовірніше, назва цим землям дана була ще чернігівськими князями за часів Русі, а «глухий» означало «неприступний, укріплений».

Місто на кордоні з Росією пережило чимало юрисдикцій: підданість Орді, Литві, Речі Посполитій, Московії, а згодом радянському режиму. Воно зазнало чимало війн, пожеж та епідемію чуми. Після падіння Батурина, на початку XVIII століття під патронатом Івана Скоропадського Глухів отримує статус гетьманської столиці. Вочевидь, таке звання зобов'язує: навіть переживши крах гетьманщини, руйнації та періоди занепаду, місто не втратило своєї гідності й харизми. А знищені тоталітарним урядом святині та пам'ятки нині компенсують новими, модерними й вишуканими. »

ВІД БРАМИ ДО ВЕЖІ

Найкраще з минулого, того, що не встигли знищити попередні «хазяї», представлене чотирма церквами, аркою та баштою. Церкви: Миколаївська, вірна стилю козацького відродження; класично-строга Спасо-Преображенська; домінуюча, декорована арками Трьоханастасіївська, де міститься усипальниця родини Терещенків. І архаїчно-скромна Вознесенська. Ще був Троїцький собор, та його підірвав комуністичний уряд у 1960-х роках. Місцеві люди досі згадують, що знищити святиню вдалось аж ніяк не з першої спроби, адже під час зведення храму в будівельний розчин за давніми технологіями додавали яєчні білки. Тепер тут автостанція цілком совкового типу, де ночують бомжі, а бабці торгують масними чебуреками.

Та віднедавна неподалік цього автовокзалу паркових голубів і перехожих споглядають уродженці Глухова, композитори Дмитро Бортнянський та Максим Березовський, вилиті з бронзи.

Помолодшав і посвіжішав старовинний Педагогічний університет імені Олександра Довженка (тут упродовж трьох років здобував освіту режисер і прозаїк); заснували цей заклад іще в XIX столітті, а нині пофарбували в соковиті червоний і білий кольори.

Письменник Тарас Прохасько в одному з есеїв зауважив, що визначальними рисами міста є брама і вежа. Ейфелева вежа місцевого зразка – водонапірна башта – має подвійну функцію: вона не лише постачає місто водою (до речі, чистою і безпечною для вживання просто з-під крана), а і є архітектурним витвором; віднедавна тут діє музей з оглядовим майданчиком на верхівці. Металеві гвинтові сходи, потемнілі від пам'яті й бляклo підсвічені жовтим нутрощі велетенського колишнього годинника... Підйом на цю споруду – романтика з присмаком готики. З оглядової платформи погляд розносить вітром по навколишніх полях та озерах.

Варто віддати належне працівникам музею – вони охоче діляться архівними цікавинками, про які мовчать офіційні путівники. «Ось бачите, – з гордістю простягають нам портрет чорнявої красуні, – це дружина гетьмана Івана Скоропадського Анастасія. Більшість державних рішень насправді приймала вона, поміж козаків навіть завелася примовка: «Іван носить плахту, а Настя – булаву».

Київська брама Глухівських міських укріплень (так вона зветься офіційно, а в народі – просто Арка) колись слугувала основним в'їздом до міста, а ще раніше тут-таки височіла фортеця. Як і башта, вона, зведена у класичному стилі конструкція, є архітектурним символом міста. Зображення їх обох карбують на сувенірах-магнітах і друкують на поштових листівках.

ФОТО: ОЛЕНА МАКСИМЕНКО

МОДЕРНОВИЙ ПАМ'ЯТНИК. Корінний глухівчанин і композитор світового масштабу Максим Березовський

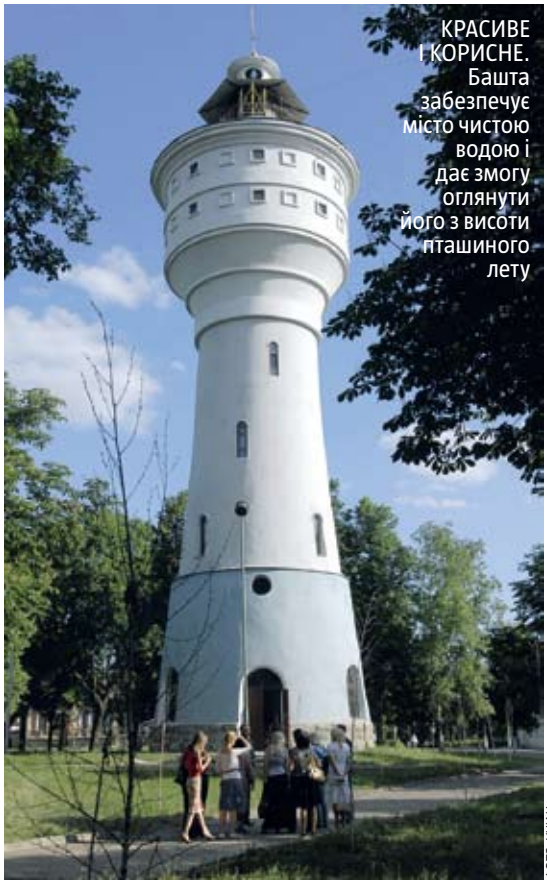

ФОТО: УНІАН

КРАСИВЕ І КОРИСНЕ. Башта забезпечує місто чистою водою і дає змогу оглянути його з висоти пташиного лету

НА «ПРЕКРАСНІМ ШЛЯХУ»

Окрім згаданих вище Олександра Довженка та композиторів Бортнянського й Березовського, місто стало рідним для акторки Ади Роговцевої. Звідси ж походить родина меценатів Терещенків. Артемій (на прізвисько Карбованець), син чер-

ЯК ДОЇХАТИ

Автобусом із Києва або Сум; автівкою по трасі Київ – Москва. Електричкою до Шостки або станції Терещенська, звідти рейсовою маршруткою до Глухова.

Де зупинитися:
Готелі «Європа» – вул. Ціолковського 4а; «Стиль» – вул. Індустріальна, 19; «Монастирський постоялий двір» – провулок Поштовий, 2.

Де поїсти:
Кафе «Старе місто» – вул. Києво-Московська, 55; «Едельвейс» – вул. Терещенків, 45; «Дует» – вул. Суворова, 67.

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Башта водогону стоїть на вулиці Терещенків. У ній відкрито етнографічний музей, а нагорі – оглядовий майданчик.
Пам'ятники композиторам Бортнянському й Березовському – у сквері навпроти автовокзалу.
Тюремний замок (повітовий острог) – вул. Спартака, 4. Цюпа для злочинців з'явилася тут наприкінці XVII століття при Глухівській фортеці. Після Другої світової в'язницю перетворили на пивзавод.
«Люсин музей» – садиба Людмили Дейнеко на вулиці Войкова містить приватну колекцію артефактів радянської епохи.

нігівського козака Якова, першим із них узявся торгувати з візка й започаткував, так би мовити, родинний бізнес. Заощадивши певний капітал, він із синами створив цукрове виробництво. 80% свого прибутку родина витрачала на доброчинність. Глухів і нині пронизаний присутністю цих людей: ось лікарня, заснована ними, що досі діє, як і цукровий завод, ось господа Терещенків, ось вулиця із їхнім ім'ям.

Окремим пунктом прогулянки є вулиця Войкова і так званий Люсин музей – звична собі господа, де замість картоплі й помідорів «ростуть» бюсти «вождів пролетаріату»: коли після падіння режиму почалося знесення пам'ятників, Людмила Дейнеко, господиня неформальної експозиції, почала збирати осиротілих кумирів: статуетки, знамена, бюсти тощо. Лєнін, Сталін, Енґельс, Чапаєв, Ґорькій, робітник і колгоспниця, піонерські горни, червоні краватки – це й багато іншої ностальгійної бутафорії становить колоритну приватну колекцію.

Шанувальникам історії часів кроманьйонців та скіфів – пряма дорога до Археологічного музею.

Окремою «пам'яткою культури» можна назвати ні на що не подібний місцевий суржик. Глухів стоїть практично на кордоні зі східним сусідом, тож уплив останнього на місцеве населення очевидний. Незрозуміле, на перший погляд, звернення незнайомця «Какая ґадіна!» не є хамством, так тут

КІЛЬКА РОКІВ ТОМУ ГЛУХІВ ОТРИМАВ НАГОРОДУ ЗА НАЙКРАЩИЙ БЛАГОУСТРІЙ СЕРЕД МІСТ УКРАЇНИ

лишень запитують час. На вулиці зустрінеш обличчя найрізноманітнішої етнічної належності, як часто трапляється у прикордонних містечках. Свого часу у Глухові був навіть цілий циганський квартал.

Місто дихає спокоєм і чимось давно забутим. Старовинні вулиці з будинками у два-три поверхи, на дверях квартир та на хвіртках садиб часто-густо висять маленькі зірочки – значить, тут мешкає ветеран війни. Дороги оздоблені доглянутими рясними клумбами. Згадана терещенківська лікарня скидається більше на затишний пансіонат чи колоритний хутір: розпорошені в парку окремі мальовничі корпуси мало нагадують заклад для хворих. Атракціони «Літнього парку» давно припинили своє існування, проте в малечі тут досі улюблене місце для ігор.

За останні кількадесят років Глухів зазнав разючих змін. Від сонної постсовкової провінції, де більшість корінних мешканців мали б вірити у прихід комунізму за незмінною пляшкою горілки, до ошатного привітного містечка, в якому вишукана культурна програма органічно поєднується з майже дачним відпочинком і тишею. А головне – ця ні з чим не зрівнянна атмосфера, відчуття чогось невловного, давнього, таємничого.

ГЕНДЕР І ЕКОНОМІКА

Американський тижневик Newsweek спробував визначити, де на нашій планеті жінкам ведеться найкраще, а де найгірше. Отже, найважчі умови для життя прекрасної статі в таких країнах: Чад, Афганістан, Ємен, Демократична Республіка Конго, Малі, Соломонові Острови, Нігер, Пакистан, Ефіопія, Судан. Натомість найкраще у світі жінкам живеться в Ісландії, Швеції, Канаді, Данії, Фінляндії, Швейцарії, Норвегії, США, Австралії та Нідерландах. Як бачимо, гендерний баланс безпосередньо залежить від рівня загального (а передусім економічного) розвитку країни. Підозрюю, що в Чаді чи Ефіопії живеться дуже нелегко не лише жінкам, а й чоловікам.

Дмитро Губенко

ЧУЖА ЦЕРКВА

Однією з ідей депортованого із нашої країни лідера кримської «казачьей» общини «Соболь» Віталія Храмова було перейменування УПЦ МП у РПЦ в Україні. Дивлячись на нові собори в російському стилі, появу яких ця церква фінансує (не сумніваймося, Десятинка теж нагадуватиме московський храм Христа Спасителя), визріває питання: нехай російська церква визнає, що вона тут у гостях. Що вона пропагує свої, не завжди спільні з українськими цінності, але має право – як конфесія – на власні храми, як це відбувається будь-де, де є російське православ'я. От тільки з Почаєвом і Києво-Печерською лаврою доведеться прощатися: не ваша це, батюшки, спадщина.

Роман Кабачій

КРАСА

Важко описати словами, де закінчується краса, а де починається потворність. Ідеться тут точно не лише про матерію, а можливо, далеко не про це. Є красива молодість, старість, суспільство, епоха, хоча фрагменти потворного в них можуть промайнути не раз і не два. Люди можуть красиво поводитися, красиво говорити. Можна красиво відчувати час – не бігти перед ним і не волочитися за ним, а витримувати чітко його ритм. І в цих міркуваннях питання правди й неправди насправді зовсім не є актуальним. Але народжений у некрасивому середовищі красу зрозуміє лише інтуїтивно – її не буде в його крові. Однак, якщо це таки трапиться, горе йому.

Жанна Безп'ятчук

Олена Чекан

«САМОСУД» СУДУ

Бідний, бідний Янукович! Це ж треба – прокинувся і з вечірніх газет раптом дізнався, що його «незалежний» суд таки засудив Юлію Тимошенко до позбавлення волі на сім років із подальшою забороною займатися політичною діяльністю на три роки. Тільки оговтався від такого страшного удару, а тут потягли до телекамер. Ледь не плачучи, бідкався про цей «прикрий випадок», заспокоював себе і всіх, що це ж не остаточно, що є в нього надія, єдина надія на апеляційний суд. А як і той, апеляційний, проявить свою «незалежність» від влади? Мабуть, бідний Янукович приєднається до опозиції, що готує звернення до президента України з вимогою зупинити політичні переслідування, або відразу волатиме до Страсбурга.

Олександр Михельсон

ТЕ, ЩО ЄДНАЄ

Ця білява офіціантка навряд чи часто чує українську. Ну то й що? Я замовляю українською, вона відповідає «пожалуйста», і ми одне одного пречудово розуміємо. Звісно, в маршрутці, котрою я сюди дістався з аеропорту, звучав «Шансон», а в цій кав'ярні лунає якась Вєра Брєжнєва, а місцева газета вихваляє Партію, що безжально дбає про благо вірнопідданих... Але де у нас зараз не так? Натомість у моїх навушниках оселилось одне місцеве радіо. Там по черзі грають фаготи та скрипки, і гайдамаки рушають у мандри, і шум океану змінюється плачем єремій, і індонезійська карпа перекриває піккардійську терцію. Такого радіо немає навіть у столиці моєї країни – а тут, у «зросійщеній» Ялті, є. І ми, безумовно, порозуміємось із цією білявкою.

Дмитро Вовнянко

У ЄВРОПУ – НЕСКОРО

У дворі встановили додатковий бак для сміття: паперу, пластику, скла. Справа хороша – вторинна сировина перероблятиметься ефективніше. Проте наші люди добрих намірів явно не оцінили. Вже на другий день довелося спостерігати, як розлючена двірничка витягала з баку для сухих відходів чийсь старезний смердючий килим. Чому викинули в цей бак, а не в звичайний? Бо місця більше було. Для конкретної двірнички добра справа перетворилася на суцільну проблему – саме їй тепер доведеться вичищати «сухий бак» від аж надто цивілізованих мешканців. І відбувається таке в місті, яке намагається гордо йменувати себе європейською столицею. Висновок прикрий: з такою «столицею» до Європи ми потрапимо ще ой як не скоро.

Тиждень
український www.tyzhden.ua

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплатний індекс 99319

ПЕРЕДПЛАТА ВИГІДНІША!

ПЕРЕДПЛАТІТЬ «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» ТА ОТРИМУЙТЕ ЖУРНАЛ У ПІВТОРА РАЗА ДЕШЕВШЕ, НІЖ УРОЗДРІБ!

Інші переваги передплати:
• отримувати журнал зручно – додому чи в офіс
• вчасно – щотижня
• книжки в подарунок
(за умови оформлення редакційної передплати на 6 або 12 місяців)
• спеціальні умови участі в Клубі інтелектуальної книги (www.ibookclub.com.ua) – додаткова знижка 10% клубної ціни для передплатників «Українського тижня»

ПОДАРУНОК ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ЖУРНАЛУ!

За умови оформлення редакційної передплати на 6 місяців «Український тиждень» дарує одну з чотирьох книжок на Ваш вибір:

або

за умови оформлення редакційної передплати на 12 місяців

*Під отриманням подарунка мається на увазі можливість придбати книжку за 10 коп.
Грошовий еквівалент подарунків не виплачується та не компенсується.
**Акційна ціна з урахуванням отримання подарунка.

Подарунки надані Клубом інтелектуальної книги (www.ibookclub.com.ua)

Гуляш із турула
Кшиштоф Варґа

Політика та мораль
С'юзен Мендус

«Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу»
Едвард Лукас

«Після автомобілізму»
Кінґслі Денніс і Джон Аррі

Головою в мур Кремля
Кристина Курчаб-Редліх

Фінляндія, 1944. Війна, суспільство, настрої
Генрік Мейнандер

«Від Таллінна до Туреччини»
Генрік Лільєґрен

«Фінляндія в Другій світовій війні: між Німеччиною і Росією»
Олі Вехвіляйнен

НІКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ШВИДКОЮ!

Оберіть зручний для Вас спосіб передплати:

редакційна:
у будь-якому банку за наведеними нижче реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном **(067) 407 10 96** (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

у відділеннях Укрпошти:
за індексом 99319;

за системою Portmone:
на сайті журналу – http://tyzhden.ua/Virtual/Subscription/

У разі передплати через Укрпошту та за системою Portmone книжки в подарунок не надаються.

Вартість редакційної передплати:

- за 1 міс. – 45 грн
- за 2 міс. – 90 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 4 міс. – 180 грн
- за 5 міс. – 225 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

Акційна ціна! За умови редакційної передплати з можливістю отримання подарунка*.

- за 6 міс. – 270 грн 10 коп.**
- за 12 міс. – 540 грн 10 коп.**

повідомлення

отримувач платежу
ТОВ «Український тиждень» | 26009000022321 (поточний рахунок отримувача) | 35392656 (код отримувача)

назва установи банку
ПАТ «УКРСОЦБАНК» | 300023 (МФО банку)

Прізвище, ім'я та по батькові платника

Адреса платника, телефон

вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»

період:

сума, грн

касир

платник (підпис)

Увага! «Український тиждень» гарантує переадресацію видання у разі зміни адреси доставки та виключно за умови редакційної передплати. Просто попередьте нас за три тижні, зателефонувавши за номером +38 (067) 407 10 96 (callback), і Ви вчасно отримаєте свіжий номер «Українського тижня» на нову адресу.

Детальну інформацію можна отримати за тел. +38 (044) 351 13 00 або +38 (067) 407 10 96 (callback).
Менеджер з передплати Ірина Приліпко peredplata@tyzhden.ua
www.tyzhden.ua

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49,

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

М. ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP